

**RUS VE TÜRK PAREMİYOLOJİSİNDE KADIN
İMGESİNİN SEMANTİK ANALİZİ**

Merve Melis ENKAR

**Yüksek Lisans Tezi
Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Olha BOIKO
2024
Her Hakkı Saklıdır.**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

Merve Melis ENKAR

**RUS VE TÜRK PAREMİYOLOJİSİNDE KADIN İMGESİNİN
SEMANTİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Olha BOIKO**

ERZURUM-2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “RUS VE TÜRK PAREMİYOLOJİSİNDE KADIN İMGESİNİN SEMANTİK ANALİZİ” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

29/03/2024

Merve Melis ENKAR

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Olha BOIKO danışmanlığında, Merve Melis ENKAR tarafından hazırlanan bu çalışma 29 / 03 / 2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Olha BOIKO

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Emre KIRLI

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

OF27b_V4_03.11.2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
ÖN SÖZ.....	IV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL VE KÜLTÜR: PAREMİNİN DÜNYANIN DİLSEL TABLOSUNDAKİ YERİ

1.1. KÜLTÜRÜN GELİŞİMİ VE SÜREKLİLİĞİNDE DİLİN ROLÜ.....	4
1.1.1. Dünyanın Dilsel Tablosunda Kadın İmgesi	6
1.2. DÜNYANIN DİL BİLİMSEL RESMİNDE PAREMİNİN YERİ	12
1.2.1. Atasözlerini Analiz Etmenin Dil-Kültür Boyutu.....	12
1.2.2. Dünyanın Dilsel Resminde Atasözlerinin Değeri ve Kalıplaşmış Özellikleri .	18
1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Yargısı ve Paremideki Yansımaları	20
1.3. ATASÖZLERİ ANALİZİNİN DİL BİLİMSEL YÖNÜ	29
1.3.1. Atasözlerinin Analizine Yönelik Dil Bilgisel ve Anlamsal Yaklaşımlar.....	29
1.3.2. Bir Atasözünün Folklor Biçimi Olarak Tanımlanması	32
1.3.3. Atasözlerinin Özellikleri: Anonimlik, Kısalık ve Özlülük.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

RUS VE TÜRK ATASÖZLERİNİN TEMATİK SINIFLANDIRMASI

2.1. RUSÇA ATASÖZLERİNİN ANALİZİ	38
2.1.1. Rus Atasözlerinde Kadınların Kişisel Özellikleri	38
2.1.2. Rus Atasözlerinde Anne ve Üvey Anne İmgesi	43
2.2. TÜRKÇE ATASÖZLERİNİN ANALİZİ.....	54
2.2.1. Türk Atasözlerinde Ebeveyn ve Anne İmajı	54
2.2.2. Türk Paremiyolojisinde Karı ve Koca Arasındaki İlişki	60
SONUÇ.....	66
KAYNAKÇA	70

EKLER.....	81
EK 1. TABLOLAR.....	81
ÖZ GEÇMİŞ.....	116

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

RUS VE TÜRK PAREMİYOLOJİSİNDE KADIN İMAJININ SEMANTİK
ANALİZİ

Merve Melis ENKAR

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Olha BOIKO

2024, 116 Sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Olha BOIKO

Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK

Dr. Öğr. Üyesi Emre KIRLI

Çalışmanın amaçları; Rus ve Türk paremiyolojisinde toplumsal cinsiyet algısı prizmasından kadın imgesini karşılaştırmalı olarak analiz etmek, Rusça ve Türkçe konuşulan bilimsel çevrede bugün var olan teorik materyali analiz etmek, kadın imgesinin sunulduğu Rus ve Türk atasözlerinin paremiyolojik mini külliyatını toplamak, atasözlerinin bir sınıflandırmasını oluşturmak, anlam bakımından benzer Rus ve Türk atasözlerini karşılaştırmak, atasözlerinde sunulan cinsiyet stereotiplerinin ana dili konuşucusunun dünyasının dilsel resmini etkilediğini kanıtlamak olarak belirlenmiştir. Türk ve Rus atasözleri karşılaştırıldığında kadın imajının eşit ölçüde sunulduğu sonucuna varılarak her iki paremiyolojik fonda da kadının sosyal rolüne ve değerlendirme temelinde sunulan imajına bağlı olarak çeşitli semantik grupları ayırt etmenin mümkün olduğu görülmüştür.

Çalışmada, Rus ve Türk paremilerinin karşılaştırılmalı ve semantik analizi yapılmadan önce paremilerin tanımı, oluşumu, doğuşu, bu iki dildeki yansımaları anlamsal bütünsel ve dilbilimsel olarak analizi yapılmıştır. Bu bağlamda söz konusu olan kadın temelli çalışmamızda öncelikle iki ulusun ve paremilerin kültürünü özümsemek açısından yararlı görülmektedir. Rus ve Türk atasözleri ve deyimlerinde kadının derinlemesine araştırılması sonucunda oluşturulan kadın sözlüğünde Rus atasözleri ve deyimleri için A. Anikin'in Rus Atasözleri ve Deyimler (Russkie poslovitsy i pogovorki) kitabı, Türk atasözleri ve deyimleri için ise TDK ve Metin Yurtbaşı'nın Rus ve Türk Atasözleri kitabı asıl yararlanılan kaynaklar olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Kavramı, Atasözleri, Rusça, Türkçe, Paremiyoloji, Toplumsal Cinsiyet Kalıpları, Semantik, Karşılaştırmalı Analiz.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**SEMANTIC ANALYSIS OF THE IMAGE OF WOMAN IN RUSSIAN AND
TURKISH PAREMIOLOGY**

Merve Melis ENKAR

Advisor: Assist. Prof. Dr. Olha BOIKO

2024, Page: 116

Jury: Assist. Prof. Dr. Olha BOIKO

Assist. Prof. Dr. Hadi BAK

Assist. Prof. Dr. Emre KIRLI

The aim of the study is to make a comparative analysis of the image of women in Russian and Turkish paremiology through the prism of gender stereotypes. The aims of the study are: To analyse the theoretical material existing today in the Russian and Turkish-speaking scientific environment; to collect the paremiological mini-corpus of Russian and Turkish proverbs in which the image of women is presented, to form a classification of proverbs, to compare Russian and Turkish proverbs similar in meaning, to prove that gender stereotypes presented in proverbs influence the linguistic picture of the world of the native speaker's. We came to the conclusion that in Turkish proverbs, in comparison with Russian ones, the image of a woman is represented to an equal extent, we distinguish in both paremiological funds several semantic groups depending on the social role of a woman and her image presented on the basis of evaluation.

In the study, before the comparative and semantic analysis of Russian and Turkish paremi, the definition, formation, birth, reflections of paremi in these two languages were analysed semantically and linguistically. In this context, in this woman-based study, first of all, it is considered useful in terms of assimilating the culture of the two nations and paremi. In the women's dictionary, which was created as a result of in-depth research on women in Russian and Turkish proverbs and idioms, A. Anikin's book Russian Proverbs and Idioms (Russkie poslovitsy i pogovorki) for Russian proverbs and idioms, and TDK and Metin Yurtbaşı's book Russian and Turkish Proverbs for Turkish proverbs and idioms are the main sources used.

Keywords: Concept of Woman, Proverbs, Russian, Turkish, Paremiology, Gender Patterns, Semantics, Comparative Analysis

ÖN SÖZ

Yalnızca fizyolojik bir cinsiyet ya da cinsel kimliğin karşılığı olmayan kadın; toplum içerisindeki sosyokültürel karşılığı ile eşiti olduğu erkek cinsiyetinden kimi yönleriyle ayrılır. Konuya ilişkin Fransız filozof ve yazar Simone de Beauvoir'ın “*Kadın doğulmaz, kadın olunur.*” (Beauvoir, 1993) sözünün de işaret ettiği gibi kadın cinsiyeti, varoluşunu doğum gibi hayatın fizyolojik temelli bir geçiş aşamasından değil kendisi için atfedilmiş olan her türden kimliksel sorumluluğu üstlenerek elde edebilmiştir. Böylece sosyal hayat içerisinde çeşitli sınır ve kalıplara hapsedilen kadın, yer yer ötekileştirilirken yer yer de makbul olduğu dikte edilen çeşitli fikir ve davranışlarla stereotip bir kimlik hâline getirilir. Söz konusu bu stereotiplerin anlam bilimsel çözümlerine ulaşabilmek arzusunda olan araştırmacıların başvurabilecekleri ilk elden kaynakların başında hiç kuşkusuz atasözü ve deyimler gelmektedir. Bu bağlamda tarihsel, kültürel ve coğrafi yakınlıkları ile öne çıkan Rus ve Türk toplumlarının sahip oldukları atasözleri ve deyimlerinin kadın kimliği perspektifinde incelenmesi, her iki dilin konuşur ve araştırmacıları için de dikkate değer bir çıkış noktasıdır.

İşbu sebeple araştırmamıza konu olan Rusça ve Türkçe deyim ve atasözleri, kadın imgesi anlayışıyla karşılaştırılarak çeşitli tablo ve veri dökümleri ile analiz edilmiştir. Çalışma; iki ana bölüm, sonuç ve Rusça-Türkçe deyim ve atasözlerini içeren tablolardan oluşmaktadır. Kadın imgesinin folklorik, yapısal ve kültürel bağlamının incelendiği birinci bölümde Rusça ve Türkçe atasözü ve deyimler karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise ilgili söz varlıklarının detaylı analizleri ve kadın cinsiyetine dair anne, üvey anne, eş gibi imge ve sosyal ilişki ifadeleri tematik olarak sınıflandırılmıştır. Bahsi geçen bu sınıflandırmalar çalışmanın sonunda tablolaştırılarak araştırma somut bir düzleme oturtulmuş ve daha sonra yapılacak çalışmalar için veri sağlanmıştır. Her iki dildeki kadın imgesi kategorize edilerek sınıflandırılmış ve atasözleri alfabetik sırayla tablolar şeklinde sunulmuştur. Çalışmanın ana kaynakları, V. Anikin tarafından oluşturulan Rus atasözleri derlemesinden ve M. Yurtbaşı tarafından seçilen Rus atasözleri derlemesinden alınmıştır.

Kadın imgesini ve anlam bilimsel çözümünü Rusça-Türkçe ele almaya gayret gösterdiğim bu çalışmada, ilham veren bir kadın araştırmacıyla çalışmanın nasıl olabileceğini anlamamı sağlayan saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Olha

BOIKO'ya, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca gerek akademik gerek manevi desteğini bir gün olsun esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Emre KIRLI'ya, çalışmayı yapmama teşvik ederek bilgi birikimiyle yoluma ışık tutan Dr. Öğr. Üyesi Emre YOLCU'ya, lisans eğitiminden bu yana eğitim hayatıma katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Hadi BAK'a ve tüm bölüm hocalarıma, çıktığım bu yolda hep yanımda olan ve benimle birlikte yol alan, yorulan ama pes etmeyen sevgili arkadaşım Nebahat Tuğçe Tan'a ve en önemlisi gün sonunda her zaman yanı başımda kalan sevgili aileme teşekkür ederim.

Tanıdığım haklar sayesinde bugün kadınlara özgürce yaşama fırsatı veren Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'e şükranlarımı sunuyor, Cumhuriyetimizin 100. yılında tezimi Mustafa Kemal ATATÜRK'e ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm kadınlarına ithaf ediyorum.

Erzurum – 2024

Merve Melis ENKAR

GİRİŞ

"Her doğal dil, dünyayı algılamanın ve düzenlemenin belirli bir yolunu ya da dünyanın dilsel bir resmini yansıtır. Belirli bir dilin farklı kelime ve ifadelerinin anlamlarında yer alan dünya algılarının toplamı, dilin tüm konuşmacılarına zorunlu olarak dayatılan belirli bir birleşik görüşler ve reçeteler sistemi hâline getirilir. Neden böyledir, belirli bir dilin konuşucusu neden bu görüşleri zorunlu olarak paylaşmalıdır? Çünkü dünyanın resmini oluşturan görüşler, kelimelerin anlamlarında örtüktür; böylece kişi bunları düşünmeden kabul eder. Başka bir deyişle, örtük anlamlar içeren sözcükleri kullanırken kişi, farkına varmadan, bu sözcüklerin içerdiği dünya görüşünü kabul eder." (Zaliznyak, 2005: 9). Sunulan alıntı, Rusça ve Türkçe konuşanların dünyasının dil bilimsel resminin analizine adanmış bilimsel çalışmaya mükemmel bir giriş niteliğindedir.

V. Danilenko, dünyanın dil bilimsel resimlerini analiz ederken şu noktalara dikkat çekiyor: "Herhangi bir dil dünyayı yansıtır ancak onu belirli bir bakış açısından yansıtır (bu dili yaratan insanların bakış açısından). Dolayısıyla herhangi bir dilde, evrensel-nesnel bir yön (nesnel gerçekliğin dildeki yansımasıyla bağlantılıdır) ve öznel-ulusal (idio-etnik) bir yön vardır; bu da dünyayı olduğu gibi değil, bu dili konuşanların ona bakış açısıyla yansıtır." (Danilenko, 2017: 22).

Özlü ve kesin paremiyolojik birimler olarak atasözleri yüzyıllardır oluşturulmuştur ve hâlâ ana dili İngilizce olanların günlük konuşmalarında kullanılmakta; bilinçaltında davranışlarını, tutumlarını, yaşam kurallarını, hayata ve çevrelerindeki insanlara karşı tutumlarını etkilemektedir. A. Anikin'in belirttiği gibi: "Rus atasözleri ve deyimlerinin ilk derlemesi XVII. yüzyılın sonunda Rusya'da ortaya çıkmıştır. Bu derlemeye 'Alfabetik olarak tüm ulusların masalları veya atasözleri' adı verilmiştir. Derlemenin içinde 2.500 atasözü ve deyim bulunmaktadır. Anonimdir ve el yazısıyla yazılmıştır. Yazarı, okuyucularını atasözlerinin 'çok gerekli ve yararlı' olduğuna ikna etmiştir." (Anikin, 1957: 43).

Ancak yüzyıllar boyunca oluşturulmuş tüm kurallar gibi bunlar da gözden geçirilmeli, objektif bir şekilde analiz edilmeli ve bir dereceye kadar eleştirilmelidir çünkü etrafımızdaki dünya son derece hızlı bir şekilde ve birçok açıdan daha iyiye doğru değişmektedir. Bu yönlerden biri de hem Rus hem de Türk toplumunda kadının rolü ve

toplumdaki yeridir. Son birkaç on yılda seslerini giderek daha güçlü çıkaran kadınlar liderlik pozisyonlarına geliyor, anne ve ev kadını imajını kariyer ve kişisel gelişim lehine terk ediyor. Ancak anne ve halkın sözde bilgeliğiyle aşılınmış bilinçaltı tutumlar hem çevresindeki insanlar tarafından hem de asırlık geleneklere dayanan bir iç tabu hâline gelerek kadının tam ve çok yönlü gelişiminin önünde bir engel oluşturabilmektedir. **Çalışmanın önemini** belirleyen bu faktörler, modern feminizm bağlamında, ana dili İngilizce olan bir kişinin dünyasının dilsel resmini oluşturan sözde halk bilgeliğine nesnel bir bakış açısıyla yaklaşmanın önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın yeniliği, şu anda bilimsel ortamda Rus ve Türk paremisinde kadın imgesinin analizine adanmış bütünsel bir çalışmaya rastlanmamış olmasında yatmaktadır.

Çalışmanın amacı; kadına, toplumsal rolüne, karakterinin özelliklerine, aile içi ilişkilerine yönelik toplumsal cinsiyete dayalı kalıplaşmış toplumsal görüşü yansıtan sözcüklerin yanı sıra olumsuz veya olumlu çağrışımlara sahip değerlendirici sözcükleri içeren Rusça ve Türkçe paremiyolojik birimleri ortaya koymaktır.

Çalışmanın konusunu, Rus ve Türk atasözlerinde toplumsal cinsiyet yargıları oluşturmaktadır.

Çalışmanın bilimsel değeri; Rusça ve Türkçe bilimsel makalelerin, yüksek lisans tezlerinin, aday ve doktora tezlerinin, paremiyoloji ve atasözlerinde kadın imgesine adanmış monografilerin analiz edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Yukarıda bahsedilen çalışmaların analizi, atasözlerinin analizine yaklaşımda ortak eğilimleri ve özgün bilimsel görüşleri belirlememizi sağladı. Bu çalışmada, Rus ve Türk paremiyolojik kaynaklarına yansıyan toplumsal cinsiyet stereotipleri konusunda kendi analitik muhakememiz sunulmaktadır.

Çalışmanın uygulamadaki değeri, materyallerinin Rus ve Türk dillerinin deyim bilim, paremiyoloji, stilistik ve söz dizimi üzerine lisans ve lisansüstü dersler için müfredat oluşturmak için kullanılabilesinden kaynaklanmaktadır.

Çalışmanın toplum için değeri, kadınlarla ilgili toplumsal cinsiyet kalıplarının arkaizmini ve bazı ilgisizliklerini vurgulamaya çalışmasında yatmaktadır; bu, özellikle bir ana dil konuşucusunun yukarıda bahsedilen paremiyi kullanırken dünyanın dilsel resminin bilinçaltında oluşumunu anlamak için önemlidir.

Çalışmanın amaçları:

- Rus ve Türk paremiyolojisinde kadın imgesini toplumsal cinsiyet kalıpları açısından karşılaştırmalı olarak analiz etmek,
- Rusça ve Türkçe konuşulan bilimsel çevrede bugüne kadar var olan teorik materyali analiz etmek,
- Kadın imgesinin sunulduğu Rus ve Türk atasözlerinden oluşan paremiyolojik bir mini külliyat toplamak,
- Atasözlerinin bir sınıflandırmasını oluşturmak,
- Anlam bakımından benzer Rus ve Türk atasözleri gruplarını karşılaştırmak,
- Atasözlerinde sunulan toplumsal cinsiyet kalıplarının ana dili İngilizce olan bir kişinin dilsel dünya resmini etkilediğini kanıtlamaktır.

Araştırma yöntemleri: Çalışmada bilimsel sentez, analiz, derleme odaklı yöntem, sınıflandırma, karşılaştırmalı ve art zamanlı yöntemler kullanılmıştır.

Çalışmanın değerlendirilmesi: Çalışmanın sonuçları bilimsel bir makale şeklinde sunulmuştur:

Boyko, O. & Enkar, M. M. (2023). Rus Paremisinde Evlilik Hayatının "koca" ve "eş" Bileşenleriyle Yansıması. *Russian Insights: Edebiyat, Kültür ve Dilbilim*. 1. Baskıda.

Ayrıca çalışmanın sonuçları konferansta bilimsel bir rapor şeklinde onaylanmıştır:

Enkar M. M. (2023). Kadın İmgesinin Türk Atasözlerinde “avrat/kadın/karı” Olarak Kullanılması. V. Uluslararası Bilimsel Konferans "Yeni Bir Dilbilimsel Paradigma: Teorik ve Uygulamalı Yönler". 15-16 Aralık, Odesa, Ukrayna.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL VE KÜLTÜR: PAREMİNİN DÜNYANIN DİLSEL TABLOSUNDAKİ YERİ

1.1. KÜLTÜRÜN GELİŞİMİ VE SÜREKLİLİĞİNDE DİLİN ROLÜ

Dil, ulusun ve toplumun sosyolojik bir bileşenidir, düşüncelerimizi ve davranışlarımızı etkiler ve şekillendirir. V. Didkovskaya ve L. Petrova dil hakkında şunları ifade etmiştir: "Konuşan insanı ana diline bağlayan ilişkilerin incelenmesi, 'insandaki dili' temsil etmenin yeni yollarını arayan modern dil bilimin güncel ve önemli sorunlarının sayısına haklı olarak atfedilebilir. Hızlı dilsel değişimin yaşandığı bir dönemde, dil üzerine düşünmek özel bir önem kazanmaktadır. (...) Meta-dil bilimsel yorumlar, farklı dil bilimsel kişilik türlerini, dil bilimsel bilinci, konuşma kültürünü somutlaştırır, konuşmacının veya yazarın konuşma eylemine ilişkin farkındalığını yansıtır, yeni aday gösterme yollarını açıklar veya motive eder ve dil-yaratıcı faaliyetin sonuçlarını estetik olarak değerlendirir. Listelenen dilsel yansıtma türlerine, ana dili konuşurlarının dilsel bilincinde oluşan ve 'naif dil biliminde' bilimsel dil biliminde dil sistemi olarak adlandırılan en karmaşık olgunun bir benzerini oluşturan dilsel birimlerin 'imgeler' sistemiyle bağlantılı bir tane daha eklemeliyiz. (...) Bir dili konuşan her kişi bir kelime, bir ses, bir kelime kombinasyonu hakkında bir fikre sahiptir ve bunları örneğin bir metinde 'tanımakta' ya da benzer birimlerden yeterince uzun bir dizi oluşturmakta zorlanmayacaktır." (Didkovskaya & Petrova, 2014: 68). Bu nedenle, V. Didkovskaya ve L. Petrova üst-dil bilimsel yorumların önemini ve uygunluğunu ve ana dili konuşurlarının dil bilimsel bilincinin, dil sistemini dünyanın dil bilimsel resminde zorlanmadan tutmalarına izin verdiği gerçeğini vurgulamaktadır. S. Aydın dilin tanımı ve sosyolojik varlığını şu şekilde özetlemiştir: "Dil, toplumların geçmişten günümüze bilgi ve deneyimlerinin en önemli aktarıcılarında biridir. Sözlü kültürden yazılı kültüre kadar birçok bireysel ve toplumsal birikim, ortaya çıktığı bağlamın bir aynası olarak yüzyıllar boyunca dönüşümler geçirerek de olsa varlığını sürdürmüş ve günümüze kadar ulaşmıştır. İnsanın olduğu yerde deneyimden, insan topluluğunun olduğu yerde ise kültürel bir olgudan söz edebiliriz. Bu deneyimlerin ve kültürel olguların yayılmasında ve sonraki kuşaklara aktarılmasında önemli bir köprü görevi gören dil, insanlık tarihi açısından da belli öğretileri ortaya koyar. Böylece sonraki kuşaklar bu öğretilere bağlı olarak bireysel

ve toplumsal değerleri yaşamlarına katarlar." (Aydın, 2013: 173). Bu görüşü destekliyor ve dilin, kültürün korunmasındaki rolünün gereğinden fazla vurgulanamayacağına inanıyoruz.

Dil kültüre, kültür de dile yansır. Kültür, belirli bir toplumun geçmişi, bugünü, geleceği ve yaşam biçimidir. Buna ek olarak, her insan etnik, kültürel ve dinî değerlere sahip bir toplumun içine doğar, bunları yansıtır ve kendi yaşam biçimine dâhil eder. İnsanlar kültürel bir bağlamın içine doğar, o kültürü korur ve aktarır. Bilgi alışverişi için soyut bir araç olan kültür, bizi diğer toplumlardan ayıran bir unsur olmakla birlikte aynı zamanda birleştirici bir güçtür. Ünlü Türk dil bilimci M. Kaplan "Kültür ve Dil" adlı kitabında bu konuyu şöyle açıklar: "Dil, duygu ve düşüncelerin haznesidir. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi bir dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı vasıtasıyla bir yerden bir yere ve nesilden nesile aktarılır. Yazı, dilin seslerini kaydetme aracı olarak dilin bir parçasıdır. Ancak kültür de insanlar arasında konuşma dili aracılığıyla yayılır. Dil, kültürün temeli olduğuna göre, bir halkın dil vasıtasıyla ifade ettiği sözlü ve yazılı her şey kültür kavramı içine girer." (Kaplan, 1982: 154).

Bu ilişkiyi anlamak için T. Demir, M. Kaplan'ın bakış açısına katılarak kültürü şu şekilde açıklamaktadır: "...düşüncelerin hayata yansıyan, biriken ve sonraki nesillere aktarılan boyutuna kültür denir. Bu süreç yoğun olarak kültürün taşıyıcısı ve aktarıcısı olarak alınan dil, yani birey tarafından dilsel çeviriler yoluyla gerçekleştirilir. Bu noktada dil ve kültür arasında ... yoğun bir karşılıklı ilişki vardır. Buna göre dil, kültürden bağımsız olmadığı gibi, kültür de dilin kullanıcısı, geliştiricisi ve aktarıcısı olan bireyden bağımsız olamaz. Dolayısıyla kültürünün araçlarıyla düşünen insan, onun öğretileri doğrultusunda düşünür ve yaşar." (Demir, 2018: 14). Dil ve kültürün birbiriyle yakından ilişkili olduğu ve dilin hem kültürel hem de sosyolojik açıdan taşıyıcısı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılabilir.

A. Göçer de kültür ve dil arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamaktadır: "Dil, en etkili kültür aktarıcısıdır. Sözlü ve yazılı kültür ürünleri dil aracılığı ile nesilden nesile aktarılagelmiştir. Gelecek nesiller dillerini öğrenmekle sadece kendi dillerini öğrenmekle kalmıyor, aynı zamanda atalarından kalan karakteristik yaşam biçimlerini, içinde yaşadıkları toplumun kendine has özelliklerini öğrenmiş oluyorlar. Bir milletin tarihten başlayarak bugüne kadar gelen yaşam biçimlerinin damıtılmış özü olan kültür; sözlü ve

yazılı dil ile bugünlere ulaşmış, yine dil aracılığı ile gelecek nesillere ulaşacaktır. Kültür bir milletin geleneklerinin, yaşam durumlarının kısaca tarihinin dil mektubu ile günümüze kadar gelmiş belgesidir. Kökü mazide olan ati olabilmenin en önemli ve en kestirme yolu; dil köprüsünü sağlam tutmak, korumak ve daima işler kılmaktır." (Göçer, 2012: 51-52). Sonuç olarak kültür, dil aracılığıyla geçmişten günümüze bilgi aktarımıdır ve aynı zamanda insanların tarihini koruyan bir bilimdir.

Yukarıdakilerin hepsine dayanarak, dilin insanlığın varoluşundan bu yana her türlü düşüncenin açıkça ifade edilmesini sağlayan bir kültürel aktarım aracı olduğu sonucuna varılabilir. Hem yazılı hem de sözlü konuşma, ana dili konuşucularının dünyasının dilsel resmini yansıtır; duyguları, yargıları, görüşleri ifade etmeye, nesnel gerçekleri ve öznel değerlendirmelerini yansıtmaya izin verir. Dil, bir kitle iletişim aracı ve kültürün en doğal aktarıcısıdır. Dolayısıyla dil, kültür ve insan birbirinden ayrı düşünülemez. Dilin oluşturduğu iletişim kanalı yayıldıkça toplumun kültürel değerlerini besleyen bir kaynak hâline gelir. Dahası dil; geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir tür "köprü"dür. Bu bağlamda, bir toplum ne kadar çok kültürel değere sahipse dilin de o kadar zengin ve çok yönlü olduğu söylenebilir.

1.1.1. Dünyanın Dilsel Tablosunda Kadın İmgesi

Dünyanın dilsel resmindeki kadın imgesi hem kültürel mirasla hem de kadınlar hakkındaki fikirlerin dilsel ifade biçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Bunun için öncelikle "dünya resmi" kavramı tanımlanmalıdır. N. Arkhipova bu konuda şöyle yazmaktadır: "Dünya resmi kavramı, insanın ve varoluşunun özgüllüğünü, dünyayla ilişkisini, dünyadaki varoluşunun en önemli koşullarını ifade eden temel kavramların sayısına aittir. Dünya resmi, insanın tüm ruhani faaliyetlerinin sonucu olan, dünyanın ayrılmaz bir küresel imgesidir. Dünyanın resmi, insanın dünyayla olan tüm temasları sırasında ortaya çıkar. (...) insan dünya görüşünün temel bir bileşeni olarak, toplumdaki insanların bilgi ve davranışlarının yakın bağlantısına ve birliğine katkıda bulunur. Dünya tasavvuru, insanın dünyaya -doğaya, diğer insanlara, toplumun bir üyesi olarak kendisine- karşı tutumunu oluşturur, dünyadaki insan davranışının normlarını belirler, yaşam alanına karşı tutumunu belirler." (Arkhipova, 2013: 123). Dolayısıyla her bireyin kendi yaşam deneyimine, öğrendiği tutumlara, geleneklere ve doğuştan benimsediği kültüre dayanan

kendi dünya resmi vardır. Buna ek olarak, bireysel dünya görüşleri, bir ulusun dilsel dünya görüşünü oluşturur ve çevrelerindeki dünyaya ilişkin kolektif algıları yansıtır.

Antropolojinin kültürün gelişimine katkısı yadsınamaz. Dahası, antropoloji ve filolojinin yakından ilişkili olduğunu belirtmek gerekir çünkü bugün dil çalışmalarında insanmerkezci bir paradigma gözlemlenmektedir. İnsanların sosyal ilişkileri, gündelik yaşamları ve iletişimleri, dil kullanımı (işaret dili bile olsa) olmadan mümkün olmadığı gibi, toplumdaki yerleri de kültürü oluşturur. Toplumda yaşayan bireylerde cinsiyet, yaş grubu, sosyal rol, statü, kişisel değerler, ahlaki durumlar kültürün bir yansıması olarak antropolojik açıdan karşımıza çıkar. Kültürün analizine genel yaklaşımda, bireylerin özellikleri ve birbirleriyle olan iletişimleri aile, toplum ve grupları oluşturur. Bu grupların dil aracılığıyla iletişimi sayesinde kültür toplumda yerleşik hâle gelir. Dilin ve iletişimin gücü, toplumu ve onu oluşturan bireyleri etkilerken, bireyin toplum içinde nasıl var olduğunu ve hangi kültürün içinde olduğunu da öğreniriz. H. Aydınoglu dil, kültür ve kadının kültürdeki yeri bağlamında şunları yazıyor: "Dil, toplumun bir yansıması ve kültürün en önemli öğelerinden biridir. Kültürde var olan her olgunun yansıması dildedir. Dolayısıyla toplumda kadın ve erkeğe biçilen farklı roller ve cinsiyetler arasındaki güç dengesizliği, kadın ve erkeğin kullandığı dilde de farklılaşmaya yol açmıştır. Kadınlara ve erkeklere hitap ederken kullanılan dilde de farklılıklar vardır. Dil, kadına yönelik şiddetin bir türü olan psikolojik şiddet için en etkili araç olarak kullanılmaktadır (...) Kadın ve dil konusuna bakıldığında iki alan söz konusudur. Birincisi kadınlarla ilgili olarak kullanılan dil, başka bir deyişle kadınları tanımlarken ve tarif ederken kullanılan dil; ikincisi ise kadınların konuşurken kullandıkları dil. Hem kadınlarla ilgili kullanılan dil hem de kadınların kullandıkları dil, kadının toplumdaki konumunu, kadına yönelik tutumları, kadının değerini ya da değersizliğini açıkça göstermektedir. (...) Ataerkil toplumlarda kadının ikincil rolleri nedeniyle dilde yer alan ifadeler yıllar içinde tekrarlanarak kadın kimliğini pekiştirmektedir." (Aydınoglu, 2015: 217-218). Dilin toplum ve kültür üzerinde bir etkisi vardır ve bu etki toplumsal cinsiyet içinde kadın ve erkek için farklı dil kullanılmasında görülmektedir, özellikle ataerkil bir toplumda kadınlara yönelik dil genellikle kadın kimliğini erkek kimliğine kıyasla olumsuz bir şekilde göstermektedir.

Diğer pek çok konuda olduğu gibi dil kültürünün temelinde de ataerkil düşünce yatmaktadır. Bu düşünce, cinsiyetçi dil ve kültürde cinsiyetler arası eşitsizlik gibi

oluşumların sebebidir. B. Vargün dil ve kültürün toplumsal cinsiyet boyutundaki yansımaları şu şekilde ifade etmektedir: "Kültür kendi değerlerini, kurallarını ve beklentilerini bireye aktararak onun kimliğini şekillendirir. Kültürde kadın ve erkek cinsiyetine atfedilen değerler, bu değerler içinde oluşan toplumsal cinsiyet rollerinin tanımı ve bu rollerin birey tarafından kabulü, bireyin toplumsal cinsiyet kimliğini oluşturur ve bu kimliğe uygun davranmak zorundadır, toplumsal cinsiyet rolleri içinde oluşan değer ve yargılara uygun davranmayan bireyler çeşitli yaptırımlara maruz kalırlar." (Vargün, 2005: 1). Kültürdeki cinsiyet yargılarının bireyi açıkça etkilediği ve bireylerin kendi cinsiyet kimliklerine ve toplumda kabul gören kültüre uygun davranmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleriyle sınırlandırılmış ataerkil bir toplumda yaşayan erkekler, kadınları ötekileştirmiştir ve E. Şapinskaya bunu şu şekilde ifade etmektedir: "Bu ayrımlar 'dişil'i 'eril'den ayırmaya son vermez ancak onları değişmez karşıtlıklar olarak sabitlemez. Kadınların kültürel üretimde özne statüsü kazanması, 'ötekiliklerinin' toplumsal söylemde baskın olmasa da eşit bir konum almasını sağlamıştır. Kadınların yaratıcılığı, karmaşık bir kendini onaylama sürecinden geçerek bu yeni kültürel alanda yerini almıştır ve yakında eski düşmanlığı hissetmeden ve 'erkek bakışı' altında maskelenme ihtiyacına yenik düşmeden kendi sesiyle konuşabilecektir." (Şapinskaya, 2018: 76-77).

Bu şekilde, kadın ve erkek rolleri zıtlaşır ancak değişmez bir şekilde tanımlanmaz; kadınların ayırt edici ve benzersiz sesi, kültür ve toplumda giderek daha güçlü bir konum alır.

Yukarıdakilere ek olarak G. Çağlar özetle şunları söylemiştir: "Toplumsal cinsiyetle ilgili sosyal değer yargıları ve rol beklentileri, kadın ve erkeklerin dil oluşumunu etkilemektedir. Kadın ve erkeklerle ilgili sözcük ve ifadeler de bu yargıları yansıtır. Bu yargı ve beklentiler sadece dili değil, kadın ve erkeklerin davranışlarını, giyim tarzlarını ve hatta seçtikleri meslekleri de etkilemektedir. Bu yargının temelinde, erkeklerin kullandığı dilin norm olduğu ve kadınların bu normdan saptığı varsayımı yatmaktadır. Bunun tam tersi bir soru sormak akla gelmiyor: Erkeklerin dili kadınlarınkinden ne kadar farklı? Toplumda kadın-erkek eşitliğini savunan kadın hareketi taraftarları, dildeki cinsiyet farklılıklarına karşı çıkmaktadır. Kadınların ve erkeklerin

konuşma biçimlerinin farklı olduğu bir gerçektir. Erkeklerin ve kadınların dil tarzlarına, dil çeşitliliği kavramına dayalı olarak toplum dil bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşmak gerekir. Kız ve erkek çocuklar sosyal hayata katılmayı çevrelerindeki insanlarla etkileşime girerek öğrenirler. Ancak kadınlar ve erkekler farklı sosyalleşme süreçlerinden geçtikleri için farklı dil biçimleri ve iletişim kuralları edinirler. Kadınlar ve erkekler arasındaki farklı dil biçimleri ve iletişim kuralları, kadın ve erkek iletişimde ve kültürlerarası iletişim ortamlarında farklı yorumlamalara ve yanlış anlamalara yol açmaktadır. Cinsiyetler arası davranış farklılıklarının ve kadınlarla erkeklerin farklı dil biçimleri kullandıklarının kabul edilmesi, cinsiyetler arasındaki iletişim sorunlarının ele alınmasına yardımcı olabilir. Birçok kadın ve erkeğin birbirleriyle ilişki kurmakta sorun yaşadığı ve ortak bir zemin bulmak için konuştuklarında birbirlerini sıklıkla yanlış anladıkları da bir gerçektir. Toplum dil bilimsel bir yaklaşımla insanlar birbirlerini suçlamadan ya da ilişkilerini bozmadan iletişim kurabilirler. Erkekler ve kadınlar, aralarındaki farklılıkların farkına varırlarsa birbirlerinin farklı konuşma biçimlerini dikkate alarak bazı iletişim sorunlarını bir ölçüde çözebilirler." (Çağlar, 1992: 34-35). Kadınların erkeklere ve erkeklerin kadınlara karşı tutumları, değerleri ve yargıları, bir kişinin hayatta deneyimlediği her şeyi ve özellikle de toplumsal cinsiyet algısı içinde dili etkilemektedir. Toplum dil bilimsel bir yaklaşımla, iki cinsiyetin karşıtlığının, değerlerdeki ve kültürel yargılardaki farklılığın kullanılan dile yansıdığı ve kalıplaştığı görülmektedir.

B. Efremov, dünyanın dil bilimsel resminde kadınlarla ilgili olarak şunları belirtmiştir: "Elbette 'kadın' kavramının da ait olduğu dil konseptinin derin 'bilgi kuantasının' ana sözelleştiricilerinin tarihsel semantik, pragmatik ve stilistik dönüşümlerinin analizi, sosyokültürel değişimlerin ve dildeki ve dünyanın dil bilimsel resmindeki değişimlerin zorunlu bağımlılığını açıklamamıza olanak tanır." (Efremov, 2010: 24). Dolayısıyla toplumdaki, kültürdeki ve sosyal koşullardaki değişimlerle birlikte, dünyanın dilsel resmindeki kadın imgesi de değişmekte ve bu da bu imgenin çok yönlü bir analizini önemli kılmaktadır.

L. Evseeva, "kadın" kavramını inceleyerek şu sonuçlara varmıştır: "Kadın öznelliğinin dönüşümleri, sosyokültürel olguların analizinin arka planında oldukça net bir şekilde izlenebilir. Bununla birlikte, kültürde kadın temsiliyetinin araştırılması, kültür tarafından üretilen metaforların kültür üzerinde ters bir etkiye sahip olduğu ve kültür

oluşturucu ve kültür dönüştürücü faktörler olarak hareket ettiği ‘geri dönüş’ gerçeğini ortaya koymaktadır. Genel olarak kültürün, özel olarak da kültürel sembolizmin toplumsal cinsiyet anlamlarıyla yüklü olduğu artık yaygın olarak bilinmektedir. Kadınlık ve erkekliğin metaforik ve sembolik varlığı, kültürün anlam oluşturan unsurlarından biri olarak kendini kabul ettirmiş, kültürel yapılar statüsü kazanmış ve bireylerin kültürlenme sürecini koşullandırmıştır. ‘Kadın olmak’ belirli bir kültürel-sembolik diziyi yeniden üretmek anlamına gelmektedir. Erilin güç, etkinlik, akıl gibi özelliklerinin aksine, dişili karakterize eden kültürel-sembolik seriler şunları içeriyordu: pasiflik, duygusallık, bağımlılık, kaos vb. Dişilin sembolizmi, genellikle olumsuz özelliklerle ilişkilendirilen, acı çeken bir başlangıcı yansıtır. Özneliği etkileyen ek güçle donatılmış semiyotik alan, tezahürünün sınırlarını sınırlar. Kadınların özneliği, potansiyeli ve statüsünün yanı sıra küreselleşme çağının getirdiği değişimler üzerine yapılan araştırmalar son derece önemlidir. Bunlar gerçek hayatla, günlük ve doğrudan insan faaliyetleriyle, modern insanlığın varoluşuyla bağlantılıdır. Modern kültür felsefesi, kadınların yaşam deneyimlerindeki farklılıkları incelemese kendisini kültürlerarası çeşitliliğin tam bir bilimi olarak göremez." (Evseeva, 2014: 241). Kadın stereotipinin dönemin koşullarında zaman içinde değiştiği, aynı zamanda kadın temsilinin olumsuz çağrışımlarla ilişkilendirildiği ve yüzyıllar içinde biçim değiştirse bile modern toplumda da olumsuz özelliklerle ilişkilendirildiği savunulmaktadır.

Öte yandan G. Aktaş'a göre "Kadınların rolleri, sosyal sistem ve sosyokültürel çevre ile olan ilişkilerindeki bir dizi deneyim aracılığıyla inşa edilir. Kadınlar öznelliklerini güçlendirme stratejileri aracılığıyla yeniden yapılandırır ve inşa ederler. Bu kimlik edinme süreci, dayatılan ve dondurulan bir süreçten ziyade dönüştürülebilen ve yeniden yapılandırılabilen bir süreçtir. Kadınların ötekiliğini inşa eden kültür ve değerlere ve bunların kadın deneyiminin tarihsel maddi değerleriyle ilişkisine teorik bir açıklama getiren kültürel feministler, toplumsal değişimden çok daha geniş bir kültürel dönüşümün peşindedirler." (Aktaş, 2013: 53-70). Sosyolojik ve kültürel etkilerin kadın kimliğini marjinalleştirdiği ve feminizmin etkisiyle kadın kimliğinin kültürel olarak görünür kılınmaya çalışıldığı görülmektedir.

A. Daşman'a göre dilde Türk kadını imgesi şu şekilde yansıtılmaktadır: "Kadın üzerinde yapılan araştırmalar genelde mitolojik, antropolojik, sosyolojik, psikolojik vb. birçok açıdan incelemeye konu olmuştur. Toplumda şu veya bu nedenle tabu sayılan

kavram ve varlık adlarına yönelik sakınma ve uygulamalarla en çok kadınlar karşı karşıya kalmaktadır. Kültür ve dil bağlamında bu baskı ve zorlama bir bakıma kadın dilini meydana getirmiştir. Bunun en açık örnekleri de Altay topluluklarındaki kadınların kullandıkları (avcılık, av alet ve araçları, akraba, hayvan adlarına yönelik adlandırmalar) sözcüklerde görülmektedir. Türk topluluklarında kadınla ilgili sözler zengin bir söz varlığını oluşturmaktadır. Kişi adları ve genel anlamda kadınların özel durumları, belirli evrelere yönelik kullanılan örtmece sözler, toplum tarafından öngörülen birtakım ayıp, sakıncalı ve yasak kavramlar sonucunda bu durum dil göstergelerine de yansımaktadır. Bundan dolayı kadınlarla ilgili türetilen sözcükler söz varlığının zenginleşmesine veya dilin gelişmesine katkı sağlamaktadır." (Daşman, 2017: 113). Dolayısıyla A. Daşman, tabulaştırma uygulamasının ana dili konuşurlarının dilsel yaratıcılığını etkilediğine inanarak oldukça tartışmalı bir bakış açısını ifade etmektedir.

Rus kültüründe kadın imgesi E. Volkova ve A. Pulyaeva tarafından şu şekilde özetlenmiştir: "Uzun yıllar boyunca Rus kadınının ideali 'Domostroy'da formüle edilen kurallara göre sunuldu: kendini kocasına adanmış, bilinçli bir şekilde 'çocuklarıyla' ilgilenen, ev kadını, 'kocaların iradesinin' sözsüz bir uygulayıcısı. 'Nazik, çalışkan, sessiz bir eş, kocası için bir taçtır.' diyor önermelerinden biri. XVIII. yüzyılın Rus güzelliği, sağlık ve ağırbaşlılıkla karakterize edilir. Romantizm çağının yaklaşmasıyla moda değişir: solgunluk, melankoli duyguların derinliğinin bir teyidi hâline gelir." (Volkova & Pulyaeva, 2015: 86). Rus kültüründe ve dünyanın dilsel resminde kadının, Türk kültüründe de görüldüğü gibi, annelik ve eş kavramlarıyla kalıplaştığı açıktır.

Yukarıdakilerin hepsine dayanarak, dünyanın dilsel resminin insanın dünyadaki varlığını, kültürünü ve dünyaya karşı tutumlarını belirlediği sonucuna varılabilir. Antropolojik ve kültürel faktörler, toplumdaki bir kişinin kişisel ve varoluşsal özellikleriyle birleşerek filolojiye yansır ve sonuç olarak kültürü oluşturur. Bu ilişkiler, çalışmayı oluşturan kadın imgesi prizmasından ve dünyanın dilsel resmiyle ilişkili olarak paremiyolojik açıdan incelendiğinde, yüzyıllar boyunca kadına ve onun imgesinin dile yansımalarına ilişkin kalıplaşmış normların oluştuğu görülmektedir. Dünya ve toplum ne kadar farklı olursa olsun, bu toplumsal cinsiyet algısına göre kadın, anne ve eş kutsallığını taşır. Özellikle ataerkil bir toplumda kadının olumsuz algısı dile de yansır. Dünyada gözlemlenen bu toplumsal cinsiyet kalıplı kadın algısı, filolojik açıdan dilde kurulur ve olumlu-olumsuz yargılar aracılığıyla dünyanın dilsel resmine yansır. Bu bağlamda,

dünyanın dilsel resmi ile paremiyoloji arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurursak stereotipler ve stereotipleştirme atasözlerinde sıkça rastlanan bileşenlerdir.

1.2. DÜNYANIN DİL BİLİMSEL RESMİNDE PAREMİNİN YERİ

1.2.1. Atasözlerini Analiz Etmenin Dil-Kültür Boyutu

Atasözlerini analiz etmek için öncelikle ne hakkında olduklarını anlamak gerekmektedir ve F. Özcan atasözlerini bu şekilde tanımlar: "Atasözleri, geçmişten günümüze insanlar tarafından kullanılan, genellikle öğüt veren kısa sözlerdir. Atasözleri uzun gözlemler ve deneyimler sonucu oluşurlar. Anonimdirler. Bu nedenle toplumun dilsel etkinliklerinin ortak bir ürünüdür ve geleneksel yaşamın izlerini taşırlar." (Özcan, 2019: 99). Yani atasözleri; toplumu, kültürü, insanı anlatan sözlerdir.

Premiler tüm yönleriyle toplumsal yaşamda büyük bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, onları sadece ulusal olarak değil, aynı zamanda dilsel-kültürel bir yaklaşım kullanarak uluslararası olarak da analiz etmek gerekir. Dünya resminin önemli özelliklerinden birinin L. I. Çoviç tarafından şu şekilde açıklandığını belirtmek gerekir: "Dünya resminin önemli niteliklerinin -ulusal-kültürel ve ulusal-dilsel özellikler, kültürel değerler, ulusal zihniyet, stereotipler- en açık şekilde paremiyoloji alanında kendini gösterdiği bilinmektedir. Atasözleri ve deyimler, aktif yönü doğrudan insan faktörüyle ilgili olan dünyanın dilsel bir resmini yaratmanın yollarından biridir. Bu sayede, ulusal-kültürel zenginliği, dil kolektifinin biriktirdiği deneyimi ve belirli bir ulusa özgü dünya anlayışı ve bakış açısı sistemini yansıtan ulusal-kültürel zihniyeti yakalarlar." (Çoviç, 2015: 36). Böylece toplumun kültürel ve dilsel zenginliğine katkıda bulunan atasözleri, paremiyolojik alandaki dünya resminde önemli bir yer tutmakta ve bu zenginliğe sosyolojik açıdan katkıda bulunmaktadır.

Atasözleri ve deyimler, yaşayan dilin bir yansıması olarak, halkın miras aldığı kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. N. Gökay ve E. Yücel kültürün tanımını şu şekilde yapmaktadır: "Kültür; insanların davranışlarını, geleneklerini ve düşünce biçimlerini yansıtan bir yaşam biçimidir. Her toplumun kendine özgü etnik, geleneksel ve dinî değerleri vardır ve kültür bize, bizi diğer toplumlarla birleştiren ve onlardan ayıran şeyleri gösterir. Atasözleri kültürün en önemli unsurlarından biridir ve toplumun ayrılmaz bir

parçası olarak görülürler çünkü insanların deneyimlerine dayanırlar ve erkeklerin ve kadınların geleneksel düşüncelerini ve günlük yaşamlarını yansıtır. Her zaman, her yerde ve her kültürde atasözlerine rastlamak mümkündür. Başlangıç noktası, çok eski zamanlardan beri insanların deneyimleridir." (Gökay & Yücel, 2019: 73-74). İnsan yaşamı topluma, toplum kültürü, kültür de atasözlerine bağlıdır.

S. Tekeli, kültürün ve dilin deyimlere yansımaları ve toplumsal etkilerini şu şekilde açıklamaktadır: "Dildeki toplumsal gelişme ve değişimler, toplumun farklı yaşam biçimleri, farklı kültürlerin birbirini etkilemesi, siyasi olaylar dillerin söz varlığı yapısını etkiler. Deyimlerin, dilin anlatım olanaklarını ortaya koyan ve kültürün temel değerlerini ortaya çıkaran söz varlığı unsuru olduğu söylenebilir. Kalıplaşmış sözler olan deyimlerin en önemli özelliklerinden biri ait oldukları kültürün karakteristik anlamlarını taşımalarıdır. Sosyokültürel unsurlar taşıyan deyimler, ait oldukları halkın kültürü, tarihi, yaşam gelenekleri, maddi ve manevi değerleri gibi konularda bilgi verirler. (...) Deyimler uzun bir tarihsel geçmişe sahip oldukları için ait oldukları kültürün kültürünü, düşünce yapısını ve özelliklerini yansıtır." (Tekeli, 2023: 50).

Dil, tarih ve kültür ayrılmaz bir bütünlük oluşturur. Dil ve kültür birlikteliğinin en önemli unsuru ise atasözleri ve deyimlerdir. Kültürümüzün bir aynası olan deyimler, geçmişten günümüze halkın duygu ve düşüncelerini yansıtır. Böylece dil ve kültür arasındaki etkileşim sürecinde doğan deyimler ve atasözleri, halk hakkında bilgi kaynağı ve bu halkın dünyasının dilsel resmi hâline gelir. Çalışmamızın kaynağı olan Rus ve Türk halklarının yargılarını ve tutumlarını açıklamak istediğimizde, bir tür metafor olarak atasözlerinin anlam ve önemi açısından atasözleri hakkında atasözlerine yer verilmiştir. Örneğin: *Пословица к слову молвится*. Gürlmek kelimesi için bir atasözü; *Пословицами на базаре не торгуют, а всем они нужны*. Atasözlerini pazarda satamazsınız ama herkesin onlara ihtiyacı vardır.

Atasözleri hayatın bir parçasıdır, dünyanın dilsel resminin bir parçasıdır ve düzenli olarak kullanıldıklarında hem konuşanın zihinsel tutumlarını oluşturur hem de yansıtır. H. Bak bir sempozyumda dil ve atasözleri arasındaki ilişkiyi şöyle özetlemiştir: "Dil, bir toplumu ileriye taşıyan ve tarihini gelecek nesiller için koruyan en önemli unsurdur. Dolayısıyla dilin çeşitliliği içinde öne çıkan atasözlerinin, toplum tarafından kabul

görmesi nedeniyle dili güçlendiren bir unsur olarak değerlendirildiği söylenebilir." (Bak, 2020: 40). Açıkçası dil, atasözlerini güçlendiren önemli bir unsurdur.

K. A. Şokarimova, "atasözleri ve deyimlerin incelenmesinin kelime dağarcığının zenginleşmesine katkıda bulunduğuna, hafızayı geliştirmenize izin verdiğine ve ayrıca halk bilgeliğini tanıdığına" inanmaktadır (Şokarimova, 2021: 321-322). Atasözleri ve deyimler anlam ve anlatım bakımından çok yönlüdür, kişiden kişiye anlatımıyla insan hayatının canlı bir tezahürüdür. Ayrıntılı olarak analiz edildiğinde insan hayatının tüm yönlerini etkiledikleri açıkça görülmektedir.

Rus yazar ve atasözleri koleksiyoncusu V. P. Anikin atasözlerinin insan yaşamıyla olan bağlantısını şu şekilde tanımlamıştır: "Atasözlerinin her yerde bulunması çarpıcıdır -tüm konulara dokunurlar, insan varlığının tüm alanlarını, insanın umutlarını, düşüncelerini, komşuların değerlendirmelerini- akrabaları, komşuları, yetkilileri, küçük ve büyük patronları, kamu düzenlerini, kurumları, yasaları, mahkemeleri, hayalî ve gerçek adaleti, dünyevi gelenekleri, hayatın gidişatını, insan ruhunu, sağlığını, huyunu, karakterini, çeşitli eylemlerinin nedenlerini ve sonuçlarını istila ederler. Ünlü Vladimir Dahl, atasözleri için yüz yetmiş dokuz başlık ayırmıştır: inanç maddeleri (Tanrı, günah, dindarlık, sapkınlık vb.), kader (sabır, umutlar vb.), mutluluk (şans), zenginlik ve yoksulluk, refah, tutumluluk, cimrilik, tasarruf ve cimrilik vb. hakkında atasözleri. Bu tema insanların yaşamı kadar geniştir." (Anikin, 2009: 3). Sonuç olarak, uygun halk dilinin dokunmayacağı hiçbir yaşam alanı yoktur.

Z. A. Biktagirova atasözlerini incelemenin önemini ve gerekliliğini şu şekilde açıklamaktadır: "Atasözlerinin incelenmesi, dil-kültür çalışmaları için, dünyanın dilsel resminin ve insanların zihniyetinin incelenmesi için umut verici görünmektedir. Atasözleri ve deyimlerin herhangi bir dil bilimsel analizi bize dilsel bilincin arketiplerine, dilde sabitlenmiş ulusal dünya görüşüne ve aksiyolojiye erişim sağlar. Atasözlerindeki zihniyet tezahürünün parlaklığı, bunların karşılaştırmalı olarak incelenmesini ilginç kılmaktadır. Farklı dillerin paremiyolojik katmanlarını karşılaştırırken 'dil-kültür-etnik' kesitini görebiliriz." (Biktagirova, 2007: 21). Çalışmanın sosyolojik ve linguokültürel yönleri, dünyanın dil bilimsel resminde belirgindir. Bu bağlamda atasözlerinin dilsel ve kültürel yolculuğu devam etmektedir ve insanlar için büyük değer taşımaktadır.

C. Aydın da atasözlerini insanların kültürel yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir: "Atasözleri, insan topluluklarının geçmişten günümüze kadar farklı deneyimlerine göre ortaya koydukları kalıplaşmış sözel önermelerdir. Atasözleri biçim olarak farklı olsalar da deneyim aktarımı olarak esasen eğitim amaçlı oluşturulmuş dilsel-kültürel değerlerdir." (Aydın, 2013: 173).

Pareminin oluşumu; coğrafi konum, dil ve kültürle ilişkilidir. Dilin kültüre, kültürün de dile karşılıklı etkisinin yansımaları gördüğümüz atasözleri ve deyimlerde, bu iş birliğine eşlik eden başka hangi önemli faktörlerin olduğunu düşünmeden edemiyoruz. Bu konuda Z. Okray şunları belirtmektedir: "Bir halkın dilinde ve günlük yaşamında önemli bir yer tutan atasözleri ve deyimler, o halkın değer ve algılarının tarihsel zenginliğini, estetik ve güzellik anlayışını yansıtan birikimlerdir. İnsanların kendilerini ve kendileri dışındaki her şeyi algılama biçimleri atasözleri ve deyimlere yansır." (Okray, 2015: 94).

Atasözü; zaman, anlam, kişi bağlamında mecazi bir dilsel anlatımdır ve biçimi ile içeriği arasında ayrılmaz bir bağlantı vardır. Pareminin dil bilimsel oluşumu L. I. Çoviç tarafından şöyle açıklanmıştır: "Paremi ve deyimse ifadeler, en karmaşık dil bilimsel çok işlevli ve anlamsal olarak karmaşık evrensellerdir. Kural olarak, dilin taşıyıcısı olan halkın tarihsel, etno-dilsel, kültürel, alansal özgüllüğü ile doğrudan ilişkilidirler." (Çoviç, 2015: 36). Böylece sözlü konuşmada atasözlerini kullanan insanların tarihi, kültürü ve coğrafi konumu arasındaki bağlantıyı gözlemlemekteyiz.

Z. Batur'a göre deyimlerin oluşumu şu şekilde açıklanmaktadır: "Atasözleri ve deyimler hem dilin hem de kültürün en önemli yapı taşları arasındadır çünkü bu atasözleri kişinin düşünme biçimini oluşturan, olaylar ve olgular karşısında düşünme refleksini geliştiren zihin için hazır haplardır." (Batur, 2011: 578). Dolayısıyla insanların sözlü kültürün bu ürününü ifadelerinde sıklıkla kullanmaları, konuşmalarını süslemeleri, daha zengin ve dolgun hâle getirmeleri kaçınılmazdır.

Wang Minh bu görüşü desteklemek için aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır: "Dil ve kültür arasında yakın bir ilişki vardır ve bunların etkileşimi linguokültürolojinin ana çalışma konusudur. 'Dil içinde ve dil aracılığıyla' insan tezahürünün tüm nesnel yönleri göz önünde bulundurularak, 'insan ve dil' ile 'dil ve kültür'ün genel teorik sorunları daha dengeli bir şekilde incelenir..." (Minh, 2018: 44).

Atasözlerinin genel içeriğini analiz eden N. Gökay ve E. Yücel'e göre: "Atasözleri kültürün en önemli bileşenleridir ve deneyimler, yargılar, tavsiyeler, uyarılar vb. anlamına gelir. Atasözlerinin atıfta bulunduğu her şey neredeyse tüm zamanlarda, mekânlarda ve kültürlerde bulunur. Atasözlerini yaratmanın başlangıç noktası, insanlığın çok eski zamanlardan beri biriktirdiği deneyimlerdir. Bu da insanoğlunun zamana ve mekâna, ırka, dile, kültüre ve dine bağımlı olduğunu gösterir." (Gökay & Yücel, 2019: 74). Atasözlerinin yaratılması, insani unsurlar ve insanların yaşadığı deneyimlerle ilgilidir.

T. Demir, atasözlerinin temel amacını şu şekilde formüle etmiştir: "Atasözlerinin temel işlevi öğretmek ve ders vermektir. Atasözleri deneyim sonucu oluşturulduğu ve toplumda kabul gördüğü için doğruluğu tartışılmaz. Atasözleri toplumda kabul görmüş düşünce ürünleridir." (Demir, 2018: 65). Bu nedenle tecrübe içeren atasözlerinin öğretici olduğu, bir sonraki topluma aktarılmasında öğüt verici ve yol gösterici olduğu düşünülmekte ve bu yönüyle insanlar tarafından faydalı olarak algılanmaktadır. Ancak atasözlerinin yukarıdaki doğruluğuna itiraz edebiliriz çünkü toplumun değişim sürecinde atasözlerinde ifade edilen cinsiyet algısı geçerliliğini yitirmektedir.

Atasözlerinde olması gereken genel içerikle ilgili bilgiler H. Genç tarafından şu şekilde belirlenmiştir: "Bir kişinin genel tutum ve davranışlarına ilişkin gözlem, deneyim ve izlenimler zamanla kalıplaşarak belirli durum ve/veya olayları anlatan kalıplaşmış sözlere dönüşür. Bu atasözleri bir kişinin insanlara, dünyaya ve içinde yaşadığı topluma karşı tutumunu yansıtır. Bu bakımdan atasözleri ve deyimler, sosyokültürel bağlamda çeşitli kavram, olgu ve durumlarla ilgili olarak toplumun geliştirdiği bakış açısını, değerlendirmeleri ve yargıları içerir." (Genç, 2018: 13). Açıktır ki atasözleri, toplumun değerlerini ve öğretilerini kısa ve kalıplaşmış ifadeler aracılığıyla aktarmaktadır.

Elbette pareminin oluşumunda sadece dil-kültür bağları söz konusu değildir, aksine Z. Okray'ın şu şekilde açıkladığı gibi birçok faktör pareminin oluşumuna katkıda bulunmuştur: "Sosyoloji, psikoloji, tarih, felsefe, folklor ve sosyal bilimlerin birçok alanında incelenen atasözleri ve deyimler, içinde yaşanan toplumun değerlerini, değer yargılarını, onaylanan ve reddedilen davranış ve düşünce kalıplarını görmek için önemli bir bilgi kaynağıdır." (Okray, 2015: 95). Bu yönüyle atasözü, birçok bilim dalıyla bağlantısı olan ve toplum hayatını yansıtan bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

Atasözlerinin günlük yaşamda kullanılması dili zenginleştirir, bu nedenle Türk toplumunda sözlü anlatımda paremi çok yaygındır. Atasözlerinin Türk toplumundaki yeri M. Y. Sağlam tarafından şu şekilde ifade edilmektedir: "Deyimler (...) toplum tarafından kabul edilmiş ve genellikle kalıplaşmış söz öbeklerinden oluşur. Bir olayı ya da durumu anlatmak ve ifade etmek için deyimleri klişe, mecaz, örtmece gibi çeşitli söz sanatlarıyla birlikte kullanırız. Atasözlerinden farklı olarak yargılama işlevi olmayan deyimler, cümle içinde kullanılmadıklarında eksik ve anlamsız kalırlar." (Sağlam, 2001: 46) Dolayısıyla atasözleri anlamsal içerikleri ve sözlü konuşmadaki kullanımları bakımından deyimlerden farklıdır.

Türk atasözlerine yüklenen anlamı irdelerken B. Bayburt'tan bir alıntı yapmak gerekirse: "Türk kültürü, yüzyıllara dayanan tarihiyle dünyanın en değerli ve köklü kültürlerinden biridir. Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Türk dili de diğer diller gibi toplumsal yapıların etkisini taşır. Dolayısıyla geçmişten günümüze hemen her toplumsal deneyim dilde yansımaları bulmuştur. Bu toplumsal deneyimler atasözlerinde yakalanmış ve günümüze kadar ulaşmıştır." (Bayburt, 2020: 58). Görülüyor ki Türk kültürünün zenginliği toplumsal dil tablosunu da zenginleştirmektedir.

Ayrıca Türk atasözlerine atfedilen bu önem A. A. Kenzhebaeva ve R. Sarkenova tarafından da belirtilmiş ve şu şekilde ifade edilmiştir: "Türk atasözleri, Türk dilinin binlerce yıldır konuşulduğu bu topraklarda tarih boyunca yaratılmış ve yayılmış Türklerin ortak bir ürünüdür. Atasözleri; öğüt, uyarı, gözlem ve kişisel deneyimlerden kaynaklanan inançları ifade eden sözlü kültürün en değerli ürünüdür." (Kenzhebaeva & Sarkenova, 2020: 1). Dolayısıyla sözlü halk sanatının bir ürünü olan atasözleri, Türk kültürünü en iyi şekilde yansıtmaktadır.

R. Aydoğan "Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü"nü derlerken şunları söylemektedir: "Atalar sözünü (atasözlerini) tutmayanı yabana atarlar" (Aydoğan, 2020: 13). Atasözlerinin insan yaşamındaki katkısının çok ağır olduğu sonucuna varılmaktadır; ataların uyarıları ve tutumları, kolektif yaşam deneyimi yoluyla biriken yüzyılların bilgeliğini yansıtabilir. Sonuç olarak, Rus ve Türk halklarında söz konusu atasözleri geçmişten günümüze aktarılan ve geleceğe aktarılmak istenen bir mirastır.

Rus toplumu söz konusu olduğunda J. O. Faloju, bir yabancıнын bakış açısından şu gözlemleri aktarmaktadır: "Rus sözlü konuşmasında atasözlerine pek sık rastlanmaz,

aforizmalar ve alıntılar çok daha yaygındır. Ancak bu durum bir yabancının Rus atasözlerine daha az ilgi duymasına neden olmaz. Atasözlerinin halk bilgeliğinin bir deposu olduğu, halkın dünyaya özel bir bakışı olduğu gerçeğini kabul ederek, bunların halkın kültürünün ve dil kültürünün tezahür biçimlerinden biri olduğunu fark etmemek mümkün değildir. Atasözlerinin sözel içeriği incelendiğinde bu açıkça görülmektedir." (Faloju, 2014: 117). Dilin değerini arttıran atasözleri, Rus günlük iletişimde çok sık bulunmaz ancak kültürün görsel yansıması açısından geçmişten günümüze bilgi aktarımının bir aracıdır.

Böylece atasözlerinin dünyanın dilsel resminin oluşumundaki rolünün yadsınamaz olduğu, dilsel ve paremiyolojik kaynağını güçlendirdiği ve zenginleştirdiği sonucuna varabiliriz. Atasözlerinin oluşumu yüzyıllardır devam etmektedir ancak bugüne kadar önemlerini kaybetmemişlerdir. Bununla birlikte, modern Türk toplumunda, modern Rus toplumuna kıyasla atasözleri daha fazla kullanılmaktadır; Rus konuşmacılar sözlü konuşmada aforizmaları, özlü ifadeleri ve kitle iletişim araçlarında yaygın olarak kullanılan alıntılar daha sık kullanılmaktadır. Bununla birlikte, Rus dilinin paremiyolojik kaynağı hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

1.2.2. Dünyanın Dilsel Resminde Atasözlerinin Değeri ve Kalıplaşmış Özellikleri

Atasözleri, pareminin önemli bileşenlerinden olan değer ve kalıplaşma özellikleri açısından değerlendirilmektedir.

H. Semenenko, G. Lisitsyna atasözlerinin aksiyolojik, yani değer potansiyelinden şu şekilde bahsetmektedir: "Atasözleri, deyimler ve istikrarlı karşılaştırmalar örneğinde ele alınan çeşitli yapısal-anlamsal ve işlevsel türlerdeki paremilerin değer potansiyeli, bu türlerin bilişsel-pragmatik potansiyeline karşılık gelir: Bir atasözü didaktik işlev bağlamında değeri temsil eder, öğretir ve aynı zamanda kültürel olarak önemli bir klişe oluşturur; anlam biliminin değer temsil potansiyeli açısından bir atasözü, anlam üreten kavramın temsilcisinin değer bileşenine yapılan vurgu ile karakterize edilir ve değerlemenin kendisi, anlam üreten kavramın temsilcisinin değer bileşenine yapılan vurgu ile karakterize edilir. (Semenenko & Lisitsyna, 2015: 89). Dolayısıyla atasözlerinin içeriği ve bileşimi, temsil ettikleri ve öğrettikleri şeyin karakteristiktir.

Z. Batur, atasözlerinin bir kişinin dilsel dünya resminin oluşumu üzerindeki etkisini tartışırken kalıplaşmış ifadelerin konuşmacının zihniyeti üzerindeki hem olumlu hem de olumsuz etkisine dikkat çekmektedir: "Kişi bu deyişlerde kendi ana dilinin inceliklerini bulur ve zihinsel dünyası buna göre şekillenir. Sonuç olarak, bu atasözleri kullanılarak ana dil öğretimi daha kolay gerçekleştirilebilir. Bu atasözleri algının gelişmesine ve hayata değer verilmesine çok katkı sağlar. İnsan düşünmeye başladığında olayları ve olguları toplumsal cinsiyet çerçevesine göre algılamaya çalışır. Kalıplaşmış yargılar bir kişiye belirli bir olgunun nasıl algılanması gerektiğini söyler. Kişi bu görüşe katılıp katılmamakta özgür olsa da aslında örtük toplumsal baskı onu bu çizgide düşünmeye zorlar. Bu nedenle her ulusun kendine özgü bir düşünme biçimi vardır ve düşünme biçimi toplumsal eğilimler ve tutumlar ışığında şekillenir." (Batur, 2011: 579). İnsanların düşüncelerini analiz ederek öncelikle toplumu dilsel, kültürel, eğitimsel ve diğer birçok açıdan şekillendirmektedir.

Atasözlerinin yapısal ve dil bilimsel yönleriyle ilgili olarak L. Çoviç kendisini şu şekilde ifade etmektedir: "Bu nedenle, atasözlerinin ilgili dillerdeki eş değerliği sorunu, orijinalinde bulunan stilistik, semantik, estetik ve nihayetinde pragmatik bilgilerde yeterli şekilde yeniden üretilmeleri önemli ve oldukça doğal görünmektedir. Atasözlerinin yapısal ve dil bilimsel yeterliliği, oluşturuldukları biçimsel ve anlamsal modellerin benzerliği, çeviri bilimsel karşılıklılıklarının sözde etkisini yaratır. Ancak bu sadece görünüşte bir etkidir. Bir eş değer ararken, sembolik önemleri, sembolik-duygusal haleleri ve kültürel bileşenleri nedeniyle büyük zorluklar ortaya çıkar. Çeşitli söz türlerinde atasözleri ve deyimler, muhatap üzerinde duygusal etki yaratan kaldıraçlar olarak işlev görür. Bir durumun değerlendirilmesi, bir kişinin karakterize edilmesi, bir eylemin yoğunluğunun veya niteliğinin nitelendirilmesi, örtülü veya tabulaştırılmış kavramların belirlenmesi bunlar atasözlerinin işleyişinin genel anlamsal alanlarıdır. Baştan sona antropomorfiktirler, yani ilgili olgu ve gerçeklerin insan tarafından değerlendirilmesiyle şu ya da bu şekilde öznelleştirilirler. Dolayısıyla çoğu atasözü ve deyişin çağrışım gücü yüksektir." (Çoviç, 2015: 36-37). İnsanların öğretileri ve deneyimleri farklı olsa da insani özellikler genellikle her toplumda aynıdır, bu nedenle çeviri ışığında atasözleri eş değer görünmektedir.

C. Tekeli, "deyimleri bir dile ya da başka bir dile çevirmek için o dilin kültürünü iyi bilmek ve belirli bir deyim bu kültürde nasıl kullanıldığını incelemek gerektiğini"

belirtmektedir (Tekeli, 2023: 50). Çeviri bilim açısından bakıldığında, atasözlerinin çevirisinin onları anlamak için yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Wang Wenjia bunu, şu şekilde savunmaktadır: "Paremler, dünyanın ulusal resminde karşılık gelen bir anlamı olan bir durumu tanımlıyorlarsa, değerlendirici kelimelerin yokluğunda bile değerlendirici olarak kabul edilebilirler. Böylece şu ya da bu durumun gerekliliği, zorunluluğu, olasılığı, arzu edilebilirliği, uygunluğu fikirleri; belirli değerlere/karşıt değerlere işaret ederek, konunun ya da durumun etik, estetik, entelektüel, faydacı, duygusal değerlendirme kategorilerinde yorumlanabilir." (Wenjia, 2017: 25). Dolayısıyla bir toplumun kültürel mirası olan atasözleri, farklı bakış açılarıyla yorumlanabildikleri ve diğer toplumların özellikleriyle birlikte değerlendirilebildikleri için çok yönlüdür.

Atasözlerinin dünyanın dilsel tablosundaki anlamı ve kalıplaşmış özellikleri hakkında yukarıda söylenenlerden hareketle, atasözlerinin anlam bütünlüğü ve yarattığı etki alanı bakımından insanı etkileyen bir kavram olduğunu, toplumsal kültürün dildeki yansıması olduğunu söylemek gerekmektedir. Atasözlerinde şu veya bu durumu ifade eden bir deymi rahatlıkla bulabilir ve kullanabiliriz. Atasözlerinin yapısal olarak kısa, yalın ve etkileyici olduğu düşünüldüğünde, söz konusu durumun kullanım alanına dilsel olarak etkileyici bir anlam kazandırmak söz konusudur. Dünyanın dilsel resminde atasözleri; anlam, oluşum, söylem ve durum aktarmak için kullanılacak en iyi sözcüklerdir. Bu bağlamda toplumda ve dünyanın dilsel resminde geçerliliğini yitirmeyen ve dilimizde her zaman var olan büyük bir değerdir.

1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Yargısı ve Paremiddeki Yansımaları

Paremidde sıklıkla geçmişin kalıntıları olarak korunmuş toplumsal cinsiyet kalıplarına rastlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıpları aynı zamanda o dönemin yaşam biçimini ve kültürünü de dile yansıtır. Bir kadının ya da erkeğin şu ya da bu durumda o zamanki toplumun gerekliliklerine göre nasıl davranması gerektiğiyle ilgilidir. Bu toplumsal cinsiyet yargılarına genellikle olumsuz ve değerlendirici ifadeler, özellikle de kadın ile ilgili kalıplaşmış yargılar hâkimdir.

E. Anosov bunlardan şu şekilde bahsetmeyi uygun görmektedir: "Paremidde cinsiyet stereotiplerinin varlığı, pareminin bir bütün olarak duygusal ve dışa vurumcu karakteri,

insanlara ve yaşam olaylarına yönelik içsel değerlendirci tutumu tarafından koşullandırılır. Atasözleri ve deyişlerin metnindeki duygusallık ve ifade gücü, bir durumun, öznenin, nesnenin veya durumun figüratif bir özelliğini vermeye izin verir ve kaçınılmaz olarak basmakalıp görüş ve tutumların ortaya çıkmasına neden olur." (Anosov, 2012: 94). Dolayısıyla E. Anosov, toplumsal cinsiyet yargılarının paremiye yansımasının duygusal ve dışa vurumcu doğalarından kaynaklandığını savunmaktadır.

N. Solovieva modern Rus toplumunda atasözlerindeki cinsiyet kalıpları hakkında şunları söylemektedir: "...atasözlerinde kaydedilen cinsiyet stereotiplerinin gerçekliğe ne kadar uygun olduğu sorusu daha fazla çalışma gerektirmektedir. Atasözlerinin gerçekliği hipertrofik bir biçimde temsil ettiğine şüphe yok. Ancak Rus atasözlerinin modern Rus toplumunu karakterize eden gerçek eğilimleri yansıttığı gerçeğini de göz ardı edemeyiz." (Solovieva, 2009: 48). Sonuç olarak atasözlerinin tüm hipertrofisiyle birlikte, toplumdaki gerçek durumu yansıtmaktadırlar.

Paremi analiz ederken, nesilden nesile aktarılan söylemlerin koşullarını, deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini anlayarak toplumsal cinsiyet kalıplarını incelemek gerekmektedir. E. Niçiporçik bu konuyu şu şekilde analiz etmiştir: "Pareminin insanların yüzyıllara dayanan deneyimlerini, hayatın gerçeğini yansıttığı gerçeğine itiraz etmeyeceğiz, yine de bazen bize toplum tarafından algılanan gerçek olarak kimin pozisyonunun sunulduğunu açıklığa kavuşturmak isteriz. Dilde istikrarlı, tekrarlanabilir bir birim olarak bir atasözünün oluşumu birçok kişiyi içeren uzun bir süreç olmasına rağmen, daha sonra toplumun diğer temsilcileri tarafından alınan, fikrin dilsel yönü açısından bilenmiş ve cilalanmış ilk ifadenin, anonim olsa da belirli bir yazarı olduğu açıktır. Ve eğer durum böyleyse muhtemelen, pareminin maddi yönlerinde kendini gösterebilir ve cinsiyet faktörü, toplumun temsilcileri tarafından dünyanın algılanışının özgüllüğünü belirleyen faktörlerden biri olarak ortaya çıkabilir." (Niçiporçik, 2009: 182). Dolayısıyla E. Niçiporçik, paremide sunulan bakış açısının nesnelliğini sorgulamaktadır.

Geleneksel Türk toplumunda toplumsal cinsiyet yargıları çoğunlukla kadınlara hitap etmektedir. A. Ersöz, Türk toplumsal cinsiyet yargılarını ve atasözlerindeki kadın stereotipini şu şekilde açıklamaktadır: "Sözlü halk kültürünün ürünü olan atasözleri ve deyimler, toplumsallaşma sürecinde yeni kuşaklara aktararak bireylerin duygu, düşünce, değer yargıları ve tutumlarından davranışlarına kadar bir dizi değişikliğe neden olurlar.

Bu aktarımla birlikte halk arasındaki varlıkları ve etkileri devam eder. Türk kültürünün önemli bir unsuru olan atasözleri ve deyimler, kadına yönelik kalıp yargıları ve tutumları içermektedir." (Ersöz, 2010: 168). Ersöz, klişeleşmiş Türk kadını imajını da tartışmaktadır: "Atalarımızın deneyim ve gözlemlerine dayanan atasözleri günlük hayatımızda bize hâlâ rehberlik etmektedir. Ancak atasözleri ve deyimlerin hayatımıza yön vermesi, içinde bulunduğumuz dönemin koşullarının yanı sıra kadının statüsü ve aile kurumundaki değişimleri de göz ardı etmek anlamına geliyor. Kadınlarla ilgili olumsuz değer yargıları içeren ve kadınları ikinci sınıf gösteren Türk atasözleri ve deyimlerine yapılan vurgu, bu rollerin yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Kadınlara yönelik geleneksel rollerin yeniden üretilmesi süreci, kadınların bireyselleşmesinin önünde bir engel olmaya devam etmektedir. Oysa kadınların toplumsal yaşamda birey olarak hak ettikleri yeri almaları sağlıklı bir toplum için ön koşuldur." (Ersöz, 2010: 179-180). Ataerkil bir toplumda, kadınların bu dönemdeki koşulları ve statüleri, Türk deyimlerindeki olumsuz kadın algısında kendini gösterir ve bunun kadınların bireyselliklerini ortaya koymalarını ve topluma katılımlarını engellediği açıktır.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki sosyolojik, biyolojik ve kültürel farklılıklar olarak tanımlanırken, aynı zamanda cinsiyet kimliğini de temsil etmektedir. Erkeklerin ve kadınların biyolojik, sosyolojik ve psikolojik rolleri, yani kalıplaşmış davranışları, toplumsal cinsiyet yargılarıdır. Kişinin biyolojik olarak cinsiyete göre bölünmesinin yanı sıra, kişinin davranışları, günlük yaşamı, kıyafeti ve sosyal çevredeki meslek seçimi de dâhil olmak üzere her türlü kriter toplumsal cinsiyet yargısını oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkeklere toplum tarafından dayatılan rol ve sorumlulukları yükler ve kadınların veya erkeklerin topluma ne ölçüde ve nasıl katılacaklarını belirler. Aynı zamanda, bir kişinin biyolojik cinsiyetine uygun davranması beklenir ve sosyalleştiği insanlarla olan ilişkileri ve oynadığı roller sosyal kimliğini şekillendirmektedir.

H. Genç, toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet yargılarını ve bunların kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamaktadır: "Toplumsal cinsiyet rolü, erkekler ve kadınlar için genel kabul gören ve kabul edilebilir olan tüm davranışları ifade eder. Bu, bir kadının kadın olarak kadınsı kimliği ve bir erkeğin erkek olarak erkeksi kimliği ile uyumlu ve bunların göstergesi olan tüm tutumları içerir. Toplumsal cinsiyet, sosyalleşme süreci yoluyla başkaları tarafından algılanan cinsiyettir. Kadınlar ve erkekler

toplumsal cinsiyeti içinde yaşadıkları toplumda edinirler ve genellikle yerine getirdikleri roller nedeniyle kültürel düzene göre kategorize edilirler. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeklere bakış açısının bir aynasıdır. Çünkü bu roller toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı tarafından şekillendirilir. Bu nedenle toplumdan topluma değişiklik gösterirler. (...) Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri kültürel görev dağılımına göre şekillenir. Her toplumun, her kültürün kendine özgü bir cinsiyet rolü vardır. Tarihsel olarak değerlendirecek olursak, bu rolün temellerinin antik çağlarda atıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Toplumsal cinsiyet rolünün çıkış noktası kadın ve erkeğin biyolojik rolleridir. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirleyicileri heteronormatif ve ataerkil rollerdir. Ataerkil rolün kadınlara biçtiği davranış biçimi, özellikle Sanayi Devrimi'nden bu yana değişmiştir. Bu değişimlerin başlangıç noktası öncelikle siyasi alanda meydana gelmiş ve kadının toplumdaki konumunun değişmesine yol açmıştır. Özellikle yirminci yüzyılda toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadınların rolünde bir liberalleşme yaşanmıştır. Bu da kadınlara erkekler kadar fırsat tanınmasına yol açmıştır." (Genç, 2018: 17). Sonuç olarak, muhafazakâr Türk toplumunda bile, kadınların toplumdaki cinsiyet rolünü etkileyen radikal değişiklikler meydana gelmektedir.

Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar, bireylere farklı roller yüklenmesine neden olmaktadır. Özellikle ataerkil ve heteronormatif roller, kadınlara atfedilen olumsuz yargıların bir yansımasıdır ve yirminci yüzyılda kadınların daha görünür ve özgürlükçü bir kimlik kazandıkları gözlemlenebilir. A. Ersöz de benzer bir görüşü dile getirmektedir: "Kadınların statülerindeki değişimler, hızlı yapısal değişimlere paralel olarak gerçekleşmekte, kadınların emek sürecine katılımları, karar alma mekanizmalarında yer almaları, bireyselleşmeleri vb. kaçınılmaz değişimler yaşanırken, kadınlara yönelik zihniyetimizin statik kalmasını beklemek insan doğasına aykırı olacaktır. Günümüzün değişen sosyoekonomik yapısı, kadın ve erkeğe ilişkin değerleri etkilese de sözlü kültürün, halk anlatılarının, atasözleri ve deyimlerin ataerkil özelliklerinin izleri toplumsal bilinçaltımızda hâlâ varlığını sürdürmektedir." (Ersöz, 2010: 179).

Anlam bilimsel bir çözümleme yapmadan önce diyalektikte kadınların toplumsal cinsiyeti algılama biçimleri incelenmiştir. Bu analiz sonucunda karşılaşılabilecek atasözleri, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yankıları açısından daha sağlıklı algılanabilecektir.

Erkekler ve kadınlar için tanımlanan roller eşitlik ve eşitsizliği kapsamaktadır. Toplumda kadınlar bugüne kadar ayrımcılığa, yani erkek cinsine göre ikincil bir konuma mahkûm edilmiştir. Bu ayrımcılığın en önemli nedeni kadınlara atfedilen rollerdir. Kadınların toplumsal cinsiyet algılarındaki eşitsizlik, esas olarak toplumun en küçük yapısal unsuru olan ailede kendini göstermektedir. Kadının toplumsal eşitliği/eşitsizliği toplumsal kültürel değerin bir parçası olan atasözlerinde de kendini göstermektedir ve H. Genç bunu, şu şekilde özetlemiştir: "Atasözlerinde sunulan kadın kavramı, onunla ilgili çağrışımlar uyandırır. Bunlar arasında şiddet, aşk, cinsellik, güzellik ve zekâ gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Ayrıca kadının aile ve sosyal hayattaki kızı, eşi, annesi ve hatta kız kardeşi olarak rolüne ilişkin atasözleri de aktif olarak kullanılmaktadır. Bu roller göz önünde bulundurulduğunda geleneksel bir yapıya sahip oldukları rahatlıkla söylenebilir. Kadınlarla ilgili atasözleri genellikle olumsuz bir karaktere sahiptir." (Genç, 2018: 15). Araştırmacının aşk kavramını sonraya bırakarak şiddet kavramını ilk sıraya koyması ilginçtir. Derlediğimiz atasözleri mini külliyyatında, kadına yönelik şiddete atıfta bulunan atasözlerinin son derece az olduğunu belirtmek gerekir.

"Atasözleri bir halkın genel yargısı olarak kabul edilir. İnsan deneyimlerini anlatır ve günlük yaşamı yansıtır. Atasözleri kültürün bileşenleridir ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet hakkındaki geleneksel fikirleri yansıtır. Kadınlara belirli karakter özellikleri atfedilir ve bir kadının karakterinde ortaya çıkan bu özellikler genellikle olumsuz olarak değerlendirilir. Atasözünün kadınlara kötü bir şekilde atıfta bulunduğu söylenebilir. Kadın-erkek eşitliği konusunda çok şey değişti ve sözde eşit bir toplumda yaşıyor olsak da kadınların konumu erkeklerinkinden daha zayıf. Kadınlar bir meta gibi kontrol edilmeli ve denetlenmelidir. Kadınlardan iyi bir ev kadını olmaları beklenir ve bu atasözlerinden kadınlarla ilgili atasözlerinin çoğunun erkek bakış açısıyla yazıldığı sonucuna varabiliriz. Günümüzde kadınlar sosyal hayatta eşittir ancak atasözleri bunu yansıtmamaktadır. Bu da atasözlerinde aktarılan kadın imgesinin, atasözlerinin yazıldığı dönemin bir yansıması olduğunu göstermektedir. (...) Türk kültüründe birkaç kez geçen ‘avrat’ sözcüğü günümüzde yerini ‘kadın’a bırakmıştır." (Gökay & Yücel, 2019: 82). TDK sözlüğünde avrat sözcüğünün konuşma dilinde kullanılan bir biçim olduğu belirtiliyor, biz bunu Rusça “баба” sözcüğü ile özdeş kabul etmekteyiz.

E. Mamedova ve N. Eski ise aksi yönde görüş bildirmektedir: "Kadın/eş, aile ve toplumda önemli bir rol oynamaktadır. Deyim birimleri, ailede rahat ve elverişli bir ortam

yaratan birleştirici bir ilke olarak ona karşı saygılı ve hürmetkâr tutumu yansıtır." (Mamedova & Eski, 2013: 119). Bize göre, paremiyolojik kaynak, kadınlarla ilgili olarak hem olumlu hem de olumsuz olarak etiketlenmiş birimleri içermektedir ve bu doğaldır çünkü ataerkil dünyada bile kolektif bilinç dışı sadece tek bir bakış açısını yansıtamaz.

B. şutina "kadın" kavramını şu şekilde açıklamaktadır: "Rus paremisinin analizi, (...) KADIN kavramının eş ve anne sözcükleriyle ifade edildiğini göstermiştir (...) burada eş, hem daha eski 'doğuran' hem de 'eş' anlamına gelen 'kadın' anlamına gelir ve sıradan 'баба' sözcüğü, kavramı 'köylü kadın, köylünün karısı' anlamıyla tamamlar." (şutina, 2009: 94). Rus paremiyolojik çalışması, kadının ev ve aileyle ilgilenen, eş ve anne olan bir köylü kadını olarak görüldüğünü göstermektedir.

E. Akbalık, toplumun önemli bir parçası olan kadının toplumsal cinsiyet algısının etkisinin Türk toplumunda kadının rolüne yansımasını şu şekilde anlatmıştır: "Türk atasözlerinde kadının en önemli toplumsal cinsiyet rollerinin eş ve anne rolleri olduğu söylenebilir. Aile, kadın üzerinden temsil edildiği için kocadan ziyade kadının, babadan ziyade 'anne'nin rolü ağırlıklı olarak vurgulanır. Eş ve anne rolünü üstlenen kız çocukları da atasözlerinde geniş yer bulmuştur. Bu anlamda, kız çocuklarına nasıl davranıldığı ve nasıl bakıldığı da evlilikle bağlantılıdır. Aile kurumunun önemsendiği ve kutsandığı bir toplumsal düzende evlilik algısı ve süreci ayrıntılı olarak işlenmekte, evdeki kız çocukları geleceğin eş ve anne adayları olarak görülmektedir. Ailenin varlığı ve bekası kadın tarafından sağlanacağı için eş (kadın) seçimi güçlü bir aile kurmak için önemli görülmüş ve evlilik teşvik edilmiştir. Evlilik algısı kız çocuklarında küçük yaşlardan itibaren şekillenmiştir. Öte yandan, erkek çocukların evlendirilmesi konusunda doğrudan bir ifade bulunmamakla birlikte, bekârlık eleştirilmektedir." (Akbalık, 2013: 88). Türk paremiyolojisinde kadın, anne ve eş olmanın kadının en önemli toplumsal cinsiyet rolü olduğu, ayrıca evliliğin küçük yaşlardan itibaren kız çocuklarına biçilen bir rol olduğu ve onlara iyi bir evlilik ve güçlü bir aile kurmalarının öğütlendiği görülmektedir.

Türk ve Rus kültüründe kadın ve kadının yeri büyük önem taşımaktadır. Geçmişin imparatorluklarında kadın büyük bir otoriteye sahiptir. Devlette söz sahibi olmasının yanı sıra anneliğin, kahramanlığın ve hatta gerektiğinde savaşa katılmanın güçlü bir simgesiydi. Geçmişte zorlu mücadelelerin üstesinden gelen kadın, bugün de ailenin ve toplumun vazgeçilmez direğidir. "Yuvayı dişi kuş yapar. (Женщина-птица гнездо

cmpoumr)" kadının aile ve toplum içindeki yerini ve önemini vurgulayan Türk atasözlerinden biridir. Toplumsal cinsiyet algısı açısından incelendiğinde, kadınlar hem ailenin kurulmasında hem de kurulan aile birliğinin sürdürülmesinde etkin rol oynamaktadır. E. S. M. Mamedova ve N. Ç. Eski, dünyanın her yerinde kadın sembolünün varlığına dikkat çekmiştir: "Dünyanın tüm dillerinde kadın; bir hayranlık, saygı nesnesidir. Kadın, aile içinde mutluluk ve refahın sembolüdür. Kadının/eşin önemli rolü, ailede birleştirici bir başlangıç, rahatlık ve elverişli bir ortam yaratma işleviyle koşullanır." (Mamedova & Eski, 2013: 113).

A. Yılmaz, Türk toplumunda kadının yansımaları şu şekilde nitelendirmiştir: "At, avrat, silahın kutsal unsurları olarak kabul edildiği Türk toplumunda, kadın güzellik açısından da ayrıcalıklı kabul edilir. Çeşitli kaynaklarda Türk kadınının fiziksel özelliklerini açıkça görebiliyoruz." (Yılmaz, 2004: 113) ve eklemiştir: "Türk sosyal hayatının temelini oluşturan ve kültür yapısında büyük önem taşıyan en kutsal birim olan ailenin vazgeçilmez unsuru hiç şüphesiz kadındır. Kadın, anne, eş, kız kardeş vb. ünvanlarla aile içinde olduğu kadar, 'dişi' kimliğiyle de Türk toplumunda önemli bir yer işgal etmektedir." (Yılmaz, 2004: 112).

Bu bağlamda kadın algısında toplumsal cinsiyet en çok eş ve aile olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ailenin kurulması kadına bağlıdır ve atasözlerinde de bu duruma çok sık rastlamaktayız. E. Akbalık'a göre: "Ailenin kurulması bir erkek ve bir kadının zorunlu birlikteliğini ifade etse de Türk atasözlerinde aile ve eş algısının büyük ölçüde 'kadın' üzerinden belirlendiğini ve aile kurumunun bir kadın tarafından temsil edildiğini görebiliriz. Atasözlerinde, geleneksel ve toplumsal bilinçte yuva kurma ve yaratma eyleminin kadına atfedilmesinin izlerini okumak mümkündür. Kadının yuva kurucu ve aynı zamanda yıkıcı olduğu, evin kurucusu olduğu, kadınsız bir evin düşünülemeyeceği gibi konularda belirli ve net söylemler bulunmaktadır. Bu açıdan aile kurumuna 'dişil' roller atfedildiği söylenebilir. 'Eş' rolü, kadının toplum ve aile içindeki önemli rollerinden biri olarak kabul edilmektedir." (Akbalık, 2013: 83). Türk kültüründe ve atasözlerinde kadın stereotipine karşı genel kanı, eş ve anne rolünün baskın olduğu ve evi inşa edenin kadın olduğu yönündedir.

Rus kültüründe kadın cinsiyetinin algılanışı Türk kültüründen farklıdır, bu nedenle V. N. Şutina "Rus kültüründe kadınların sosyal statüsünün neredeyse erkeklerin sosyal

statüsüne eşit olduğunu; kadınların erkeklerden farklı görevleri yerine getirdiğini ancak aynı zamanda kadınların aktifliği ve zekâsının kadın cinsiyetinin olumlu özellikleri olarak konumlandırıldığını" söylemektedir. (Şutina, 2009: 97-98). Bir kadının içinde yaşadığı toplum ne olursa olsun, temel görevi eş ve anne olmaktır ve bu görevler kadınlıktan daha kutsal kabul edilmektedir.

Kadın, anne ve eş rolünün ötesine geçtiğinde toplumsal cinsiyet algılarının da değiştiği bir gerçektir. Geçmişte ne kadar güçlü ve kutsal kabul edilirse edilsin, bu algının zaman içinde değiştiği fark edilmektedir. N. S. Soloviev'e göre, Rus atasözlerinde şöyle bir tutum söz konusudur: "Anti-atasözlerinde, geleneksel atasözleri ve deyişlerden farklı olarak, yeni cinsiyet stereotipleri ortaya çıkar. Kadın güzelliği önemli bir değer kazanır ve sahibinin yaşam başarısının bir teminatı hâline gelir. Aynı zamanda, zekâ ve güzellik birbiriyle bağdaşmayan kavramlar olarak ortaya çıkar. Bir erkek tarafından çoğunlukla cinsel bir nesne olarak algılanan kadın ise önceki eksikliklerini korur ancak bunlara açgözlülük ve savurganlık da eklenir." (Solovieva, 2009: 48). Dolayısıyla kadın stereotipi güzellikle ilişkilendirilmesinin yanı sıra olumsuz özelliklerle de ilişkilendirilmektedir.

Z. Okray, Türk atasözlerinde hem olumsuz hem de olumlu özelliklerin yansımalarına dikkat çekmektedir: "Türk atasözleri ve deyimlerinde Türk kadınının sahip olması gereken olumlu nitelikler arasında tutumluluk, asalet, sadakat, beceriklilik, güzellik, kocasına destek olma ve evin bel kemiği olma sayılmaktadır. Buna ek olarak, kadının neşeli ve çapkın olması arzulanmaktadır. Eş rolüyle ilişkilendirilen olumsuz özellikler arasında inatçılık, beceriksizlik, açgözlülük ve bilinen bir soydan gelmemek önemli bir istenmeme nedeni olarak öne çıkıyor." (Okray, 2015: 97). Bu bağlamda Rus kültürü ve atasözlerinde olduğu gibi Türk atasözleri ve kültüründe de kadın stereotipi hem olumlu hem de olumsuz özelliklerle ilişkilendirilmektedir.

E. Akbalık, incelenen Türk atasözlerinde şu olguların gözlemlendiğini belirtmektedir: "Türk atasözleri incelendiğinde, özellikle kadın cinsiyetine ilişkin olumsuz ve dışlayıcı söylemlerin varlığı dikkat çekmektedir. Olumsuz yargıların temelinde kadınların zekâ olarak erkeklerden daha düşük seviyede oldukları, gereksiz, boş ve çok konuştukları yer almaktadır. Zekâdan yoksun olduğu düşünülen kadınların konuşmaları da değersiz ve önemsiz olarak değerlendirilmektedir. Kadınların çok konuşması, sır saklayamamalarının da nedenidir." (Akbalık, 2013: 87). Toplumsal

cinsiyet yargısı, kadın cinsiyetinin düşüncesiz ve değersiz olarak görüldüğü Türk atasözlerine de yansımaktadır.

N. Gökay ve E. Yücel, genel olarak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet algısının olumsuz yönlerine ek olarak şunları ifade etmiştir: "Kadınlara ilgili atasözleri, genel konuşmanın dişil bir aynası olarak anlaşılabilir. Kadınlar hakkında hem olumlu hem de olumsuz atasözleri vardır. Kadınlar ve erkekler arasında her zaman sosyal farklılıklar olmuştur. Kadınlar erkeklerle eşit değildir ve erkeklerden farklı sorumlulukları vardır. İş hayatında, ailede, ortaklıklarda kadınlar ataerkil yapıların kurbanları olarak görülürler. Çoğu kültürde kadınlar hakkında birçok olumsuz atasözü vardır ve kadınların olumsuz imajı nedeniyle onlara çok az olumlu ilgi gösterilir. Çoğu atasözü kadınları aptal ya da sadece 'şeytani' derecede zeki, dedikoducu, kurnaz, tartışmacı, otoriter, güvenilmez, sadakatsiz vb. olarak tanımlar. Ancak kadınların özverisi, ilgisi ve hizmeti inkâr edilmez." (Gökay & Yücel, 2019: 76). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet algısının her iki kültürde de kadın cinsiyetinin güvenilmez olduğuna dair ortak bir inanç taşıdığı açıktır.

Tüm bunlara dayanarak, toplumsal cinsiyet yargılarının kadın ve erkeğe atfedilen rollerin etkisi altında oluştuğu söylenebilir ve aynı zamanda toplumda kadın ve erkek cinsiyetinin varlığının ve buna karşılık gelen davranış yargılarının toplumsal tutumları temsil ettiğini görmekteyiz. Toplumsal cinsiyete atfedilen rollerin kalıplaşması, kadın ve erkek tarafından ortaya konan her türlü olumlu ya da olumsuz kişisel, bilişsel, sosyokültürel ve diğer birçok yönün kalıplaşmasına yol açmakta ve bu durum atasözlerine de yansımaktadır. Kadınların anne ve eş olarak yargıları daha fazla vurgulansa da anneliğin kutsallığı ve iyi bir eş olma görevi, kadınların varoluşsal kimliğini olumlu yönde etkilemekte ve atasözlerine olumlu yönde yansımaktadır. Atasözlerindeki toplumsal cinsiyet algısı, kadınların varoluşsal kimliğini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyen faktörler arasındadır.

Dolayısıyla dil, kültürün varoluş kaynağı olduğu kadar insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimin de aracıdır. Dil, kültürün aktarımı için bir hazinedir. Çalışmamızda dil ve kültür arasındaki etkileşimin karmaşıklığı sosyokültürel, antropolojik, dil bilimsel, dil bilimsel dünya resmi, toplumsal cinsiyet algısı açısından ele alınmaktadır. "Dil-kültür" etkileşiminin karmaşıklığı ve bilimselliği göz önünde bulundurulduğunda, bunun ayrılmaz bir şekilde paremiyolojik fonla bağlantılı olduğu görülmektedir. Dil bilimsel

analizde, pareminin kültürel ve sosyolojik yönleri, kısalık, kapasite ve aforizmanın yarattığı hacim ve etki açısından dünyanın dil bilimsel resminin ayrılmaz bir parçası olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Dilin ve kültürün ayrılmaz bir parçası olan pareminin anlamı, kullanımı ve aktarımı açısından da incelenmiştir. Bir toplumun kültürünü geçmişten günümüze taşıyan paremi aracılığıyla o toplumun kültürünü anlayabileceğimiz için, çalışmamızda incelenen Rus ve Türk toplumlarında pareminin günlük konuşmadaki kullanımının farklılık gösterdiğini görebiliriz. Çalışmamıza kaynaklık eden kadın imgesi incelenirken, dil ve kültürün farklı olduğu toplumlarda bile dünyanın dilsel resminin benzer kavramları yansıttığı durumlar olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda çalışma, paremi içinde kadına dair oluşturulan değer ve yargıların kalıplaşmış olduğunu ve filoloji ışığında bakıldığında paremiyolojik açıdan kadın algısının önemli olduğunu savunmaktadır.

1.3. ATASÖZLERİ ANALİZİNİN DİL BİLİMSEL YÖNÜ

1.3.1. Atasözlerinin Analizine Yönelik Dil Bilgisel ve Anlamsal Yaklaşımlar

Atasözlerini derinlemesine anlamak ve çözümlemek için onları içerik, oluşum, dil bilgisi yönü, anlatım biçimi ve türleri açısından incelemek gerekir. Atasözleri bütün yönleriyle incelenmiş ve çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılmıştır.

Atasözü ve deyimse birimler arasındaki ayrımı anlamak için öncelikle V. Didkovskaya ve L. Petrova'nın çalışmalarını ele alalım: "Son yıllarda deyim bilim üzerine yapılan çalışmalarda, aktif deyim bilimsel faaliyetle bağlantılı olarak, Rus dilinin atasözü ve deyim bilimsel bileşimi, bir yandan atasözleri ve deyimlerin nitelikleri ve diğer yandan deyim bilimsel birimler arasındaki bağıntı sorunu yeniden gündeme gelmiştir. Paremiyoloji, ya V. V. Vinogradov, A. L. Arkhangelsky, A. M. Babkin, V. T. Bondarenko vb. çalışmalarında olduğu gibi deyim bilimsel fonun bir parçası olarak kabul edilir ya da örneğin V. P. Zhukov'un kavramında olduğu gibi deyim bilimden ayrı olarak ele alınır. Aynı zamanda geleneksel terimler, örneğin atasözü, yeni (ya da daha doğrusu, V. I. Dahl'ın ruhuna uygun olarak eski) içerikle doldurulur ve deyimse ve paremiyolojik birimlerin yerleşik tipolojisini değiştirir. Bilimsel görüşlerin belirsizliği hem incelenen dilsel olguların dil bilimsel doğasından hem de araştırmacıların genel teorik tutumlarından kaynaklanmaktadır. Görüldüğü gibi, bu ve benzeri durumlarda, dil bilimsel

teori ile konuşmacıların dilsel sezgilerini, ana dil hakkındaki örtük bilgilerini karşılaştırmak ilginçtir." (Didkovskaya & Petrova, 2014: 68-69). Sonuç olarak, Rus dilinin atasözü ve deyimse yapılarını karşılaştırmak ve analiz etmek umut vericidir.

Atasözlerinin analizinde semantik yaklaşımı ele alalım. S. Keklik'e göre, atasözleri gerçek ve mecazi anlamları aşağıdaki şekilde aktarır: "Bazı atasözlerinde kelimeler doğrudan anlamda, bazılarında ise mecazi anlamda kullanılmışsa bu tür atasözleri kısmen mecazi olarak adlandırılır." (Keklik, 2013: 243). Bu kavramı açıklamak için "Tırpan bele, dil dize" atasözünü inceleyelim. Bu atasözünde ilk kısım gerçektir, tırpan bele; ikinci kısım mecazdır, dil dize. Ayrıca S. Keklik şöyle der: "Atasözlerinde bazı kelimeler gerçek anlamda kullanılmışsa bazıları mecazi anlamda kullanılmıştır. Buna göre atasözleri anlam bakımından üç gruba ayrılır: Gerçek, kısmen mecazi ve mecazi atasözleri. Gerçek atasözlerinde tüm sözcükler gerçek anlamıyla kullanılır." (Keklik, 2013: 243). Örneğin: *Не та мать, что родила, а та, что выходила. Не наставит мать-научат добрые люди.* (Doğuran anne değil, doğurtan annedir. Annen seni eğitmezse iyi insanlar sana öğretir.) Son olarak, mecazi atasözlerinde tüm kelimeler mecazi anlamda kullanılır. Örneğin: *В чужую жену черт мед кладет, в свою уксусу подливает.* (Şeytan başkasının karısına bal koyar, kendi karısına sirke koyar.) Bu analiz ışığında, mecazi bir anlama sahip olduğu düşünülen atasözlerinin her zaman mecazi ve her zaman gerçek olmadığı söylenebilir.

S. Güneş'in sınıflandırmasına göre "atasözleri çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılmaktadır. Atasözlerinin sınıflandırılmasını iki önemli faktöre göre ele alırsak birçok atasözü türünün olduğunu görebiliriz.

1. Kullanım yerleri bakımından atasözlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ülkenin tüm bölgelerinde kullanılanlar,
- Sadece belli bir bölgede kullanılanlar,
- Aynı coğrafi bölgedeki birkaç ülkede kullanılanlar ve tüm dünyada kullanılanlar.

2. Konularına göre atasözleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Hukukla ilgili atasözleri,
- Aile, ebeveynler ve çocuklar hakkında atasözleri,
- İnsan karakteri ve davranışları hakkında atasözleri,
- Eğitimle ilgili atasözleri,

- Tarım ve iklimle ilgili atasözleri,
- Komşuluk, arkadaşlık, akrabalık hakkında atasözleri,
- Çalışkanlık, tembellik ve daha birçok konu hakkında atasözleri.” (Güneş, 1999: 7-8).

Yapılan analizler göz önünde bulundurulduğunda insan ilişkileri, aile, akrabalar, anne-baba, çocuklar gibi birçok kavramın atasözlerinin oluşumunda önemli bir yere sahip olduğu ve çalışmamıza kaynaklık eden toplumsal cinsiyet yargısının da bu bağlamda ele alınmasının önemi ortadadır.

K. A. Şokarimova atasözlerinin gramer açısından nasıl görüldüğünü şu şekilde açıklamaktadır: "Gramer açısından bakıldığında, atasözleri ve deyimler gramer formlarının ve yapılarının otomasyonuna ve aktivasyonuna katkıda bulunur. Böylece, emir eğilimi iletişimde tümevarımsal bir işlevi yerine getirir ve onun yardımıyla atasözlerinde sonuçlandırılan bir istek, tavsiye, öneri, dilek, izin, yasak, uyarı ifade etmek mümkündür." (Shokarimova, 2021: 321). Örneğin: *Kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle.* (Тебе, дочка, говорю, а ты, невестушка, слушай.) *Тки, дочь, не суючи-жених идем по улице.* (Tki, kızım, burnunu sokma-damat sokakta yürüyor.) Bu nedenle, atasözlerinin gramer analizi, emir kipinin sıklıkla kullanıldığını ve bu yönün tavsiye, uyarı veya gösterge verme amacıyla ilgili olduğunu göstermektedir.

H. Tangieva ve S. Bulguçeva'ya göre: "Atasözleri ritmiklik, bilgi doygunluğu ile karakterize edilir çünkü cümle vurgusu, tonlama, kelime sırası ve parçacıkları içerebilen hem söz dizimsel hem de bilgilendirici aktüelleştirme araçlarını kullanırlar." (Tangieva & Bulgucheva, 2017: 48). Bu nedenle atasözleri, duymak için hoş bir söz dizimsel yapıya sahiptir; bu özellik onları hatırlamayı ve ezberlemeyi kolaylaştırır. Örneğin: *И рябая дочь, да родимая, а и красавица, да чужая.* (Güzel olan bir kız yerli bir kızdır ve güzel olan bir kız yabancısıdır.) Bu atasözünde söz dizimsel ters çevirme kullanılmıştır.

B. Didkovskaya ve L. Petrova atasözlerinin dil bilgisel yönünü şu şekilde analiz etmektedir: "Paremiyoloji sorunlarına adanmış eserlerde atasözleri ve deyimlerin yorumlanmasının kümülatif analizi, genel olarak pareminin, halk yaşamının kültürel olarak önemli fenomenlerinin yansıtıldığı ve değerlendirildiği, kural olarak, yapısal olarak bir cümleye eşit olan, konuşmada eğitici nitelikte yeniden üretilmiş bir dönüş olarak tanımlandığı sonucuna varmamızı sağlar. Ayırt edici özellikleri arasında yeniden

üretilebilirlik (biçim ve ifade edilen anlamın sabitliği), imgelem, didaktizm ve ilgili pragmatik, anlamın genelleştirici doğası ve folklorla bağlantı yer alır. Rus dilinin paremiyolojik yapısının deneysel çalışması sırasında elde edilen sonuçlar, özel bir filoloji eğitimi almamış olan ana dili konuşurlarının, atasözü ve deyimsele ifade terimlerinin içeriği, tanımlandıkları ve ayırt edildikleri özellikler hakkında oldukça yerleşik bir deneyimsel bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Bu dil bilimsel bilgi toplamı ‘naif paremiyoloji’ olarak adlandırılabilir. ‘Naif paremiyolojik’ temsiller, bağımsız bir değere sahip olduklarını iddia edemeseler de pareminin nitel ve nicel bileşimi hakkında oldukça ikna edici bilgiler içerirler, Rus dilinin ortalama ana dil konuşmacısının dilsel hafızasında sabitlenirler ve paremiyoloji ve phraseology'nin teorik ve pratik problemlerini çözmek için bir ‘arka plan’ olarak kullanılabilirler. İlk olarak, atasözleri ve deyimler özel bir yapısal örgütlenme ile karakterize edilirler: bir cümle-yargı biçimine sahiptirler. (...) Deneyin verilerine göre, paremilerin ikinci özelliği didaktik karakterleri ya da didaktik çağrışımlarıdır; bu da her pareminin kaçınılmaz olarak bir öğreti, yazılı olmayan davranış kuralları içermesinden kaynaklanmaktadır." (Didkovskaya & Petrova, 2014: 69) Atasözlerinin anlamsal olarak didaktik, mecazi ve pragmatik olduğunu, yargılar içerdiğini, insanların ve toplumun dilinin ve ana dilinin incelenmesine katkıda bulunduğunu ve kültürün bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıdakilere dayanarak, atasözlerini analiz etmenin dil bilimsel yönü hakkında şu sonuçlar çıkarılabilir: İlk olarak, bir atasözünü dil bilimsel açıdan analiz etmek, onun nasıl oluştuğunu anlamakla eş değerdir. Paremiyi oluşturan kelimeler, bu kelimelerin geçtiği durumlar ve kelimelerin yapısal bütünlüğü analiz edilir. Böylece paremi farklı açılardan analiz edilebilir: sözcüksel, dil bilimsel, deyimsele, anlamsal vb. Dil bilimsel çözümlemenin yanı sıra, atasözleri kullanım yeri ve tema açısından belirli ölçütlere göre sıralanır. Sonuç olarak, atasözlerinin hem oluşumları hem de dil bilimsel analizleri açısından bilimsel yönlerini korudukları söylenebilir. İçlerinde barındırdıkları anlam bütünlüğü, bu bilimsel yönle birleşerek kültürün ve halkın dilsel zenginliğini sağlamaktadır.

1.3.2. Bir Atasözünün Folklor Biçimi Olarak Tanımlanması

Büyük Rus Ansiklopedisi ve Büyük Sovyet Ansiklopedisi'ne göre folklor (folklore, "halk bilgeliği") sözlü (mitler, efsaneler, masallar vb.) ve müzikli halk sanatı, ayrıca

sözlü-müzikli ve müzikli-koreografik halk eserleridir. Kültürel, sözlü, yazılı, edebî gibi birçok değeri inceleyen, bu incelemeler ışığında birbirleriyle olan ilişkilerini çözümleyen ve belirli sorunları çözen; sonuçlar, kuramlar, kurallar ve yasalar bulan ve yaratan bir bilimdir.

L. B. Katsyuba'ya göre: "O. S. Akhmanova, D. E. Rosenthal, N. V. Vasilieva vb. tarafından düzenlenen dil bilimsel terimler sözlüklerinde sunulan tanımları karşılaştırarak kavramın özünün, atasözünün küçük bir folklor türüne, bir yargıya, aşağıdakileri içeren belirli bir dizi özelliğe sahip bir ifadeye ait olduğunun belirlenmesine indirgendiğini gördük: istikrar, çok işlevlilik, genelleme, söz dizimsel bağımsızlık, imgelem, zamansızlık, özel ritmik tonlama ve fonetik tasarım, didaktizm, zihniyetin yansıması. Bazı kaynaklar (örneğin, T. V. Matveeva¹ tarafından düzenlenen Rus dili, konuşma kültürü ve stilistik sözlüğü) atasözünün phraseology'ye ait olduğunu gösterir, diğer verilere göre ('Rus Dili: Ansiklopedi' Y. N. Karaulov ve diğerleri tarafından düzenlenmiştir²) atasözünün dilin phraseological sistemine dâhil edilmesi veya dâhil edilmemesi sorunu açık ve çözülmemiş kalır. İlginçtir ki atasözü ile eş anlamlı olan paremy terimi, konuşma kültürü, stilistik, retorik gibi 'konuşma' disiplinlerinin terminolojik temelini kapsamayı amaçlayan modern sözlüklerde kullanılırken, terminolojik sözlükler de dâhil olmak üzere genel dil bilim sözlüklerinde, çoğu durumda atasözü terimi, örneğin phraseology teriminin aksine, bu birimin ikonik doğasını belirtmeden hâlâ kullanılmaktadır. Buna ek olarak, hiçbir yerel sözlükte atasözü (ya da atasözü) deyim kavramıyla ilişkilendirilmemiştir; bize göre, atasözünün dil bilimsel özünün tanımı ve deyim bilimsel bilginin yapısındaki yeri ile bağlantılı olarak (deyim bilim ile birlikte) mutlaka dikkate alınmalıdır." (Katsyuba, 2013: 65). Özel bir dinî terim olarak Paremy, V. I. Dahl tarafından düzenlenen sözlükte yansıtılır ve Ortodoks Kilisesi'nde ilahi ayin sırasında okunan bir kehanet veya öğreti, ahlaki talimat içeren Eski Ahit'ten bir pasajı ifade eder.³

1. Матвеева Т. В. Учебный словарь: русский язык, культура речи, стилистика, риторика. М.: Флинта, 2003.

2. Русский язык: Энциклопедия. Под ред. Ю. Н. Караулова. М.: Большая Российская Энциклопедия. Дрофа, 1997. 721 с.

3. В. Даль. Толковый словарь живого великорусского языка. Эл. ресурс. URL: <https://slovardalja.net/word.php?wordid=24369>

Buna karşılık, L. Gorbunova ve J. Tulupova'ya göre: "atasözleri, deyimler, deyimisel birimler, dilsel ve kültürel anlam bilimin etkileşiminin gerçekleştiği kültürel bilginin kendine özgü işaretleridir. Dil sisteminin bir parçası olarak paremi, halk zihniyetinin kültürel geleneklerinin bir deposu olarak hareket eder, onlarda belirli bir dilsel toplumun temsilcilerinin yaşam aktivitesi anları en açık şekilde işaretlenir ve yansıtılır... Bu nedenle paremi, bilişsel dil bilim için bir tür aracı temsil eder." (Gorbunova & Tulupova, 2017: 2). Pareminin dilsel, kültürel ve sosyolojik olarak birbirine bağlı olduğu açıktır.

H. Tangieva ve S. Bulguçeva da şöyle der: "Atasözü, onu deyimisel birimlerden ayıran biçimsel-söz dizimsel ve özsel özelliklere sahiptir. Olgular arasındaki çeşitli ilişkilerin kendine özgü bir işaretidir, bir cümle ile aynı biçime sahiptir, bir yargı ifade eder, eş anlamlılarla değiştirilemez. Atasözü sanki tüm hikâyenin yerini alır, olayları tanımlar, yaşam deneyimini genel kabul görmüş kurallar biçiminde genelleştirir." (Tangieva & Bulguçeva, 2017: 48). Bu nedenle, bir durum hakkında bilgi ve tavsiye vermek gerektiğinde, uzun bir anlatı yerine söz dizimsel olarak kısa ve özlü paremler kullanılır.

Tüm bunlardan hareketle, dilsel bir terim olarak pareminin halk bilimindeki karşılıklarının genellikle işlevselliği, ait olduğu ulus, dilsel çözümlemesi ve konuşma kültürüne nasıl yansıdığı ile ilgili olduğu görülebilir. Dil bilimsel açıdan bakıldığında, bir toplumun ve dil sisteminin parçası olan, aynı zamanda toplumu topluma anlatan bir kültür taşıyıcısı olan paremi, kısaca bir hikâye anlattığı ve yaşanmışlığı topluma aktardığı için aynı zamanda bir folklor terimidir.

1.3.3. Atasözlerinin Özellikleri: Anonimlik, Kısalık ve Özlülük

A. Ersöz'e göre "atasözleri, bir düşüncüyü, bir öğüdü kısa ve kesin bir biçimde, çoğunlukla mecaz yoluyla anlatan ve çok eskiden beri söylenegelen eski sözlerdir... Atasözleri yakından incelendiğinde, atalarımızın uzun gözlem ve deneyimlerine dayandıkları, geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca süren yaşantısından ve bu yaşantı içinde oluşan düşüncelerden doğdukları görülür. Bu nedenle atasözleri, sözlü gelenekte kuşaktan kuşağa yaşayan, anonim, anlamlı, yalın ve kolay ifade edilen kültür unsurlarıdır." (Ersöz, 2010: 168).

M. Sağlam ayrıca bu folklor öğelerinin **anonimliğine** de vurgu yapmaktadır: "Kuşaktan kuşağa korunmuş olan atasözleri anonimdir ve bütün bir cümle biçimindedir. Kısa ve kalıplaşmış özdeyişler biçiminde bulduğumuz atasözleri, önceki kuşakların yargı ve gözlemlerini, genellikle dilsel bir imge biçiminde, yaşamımızda yol gösterici bir kural olarak temsil eder." (Sağlam, 2001: 46). M. Bulut atasözlerini şu şekilde tanımlamaktadır: "Atasözleri, atalarımızın uzun yaşam deneyimleri sonucu bilgece ve öğretici düşüncelerinin ürünü olan, güzel ve özlü bir konuşma kalıbına sahip, belli yargıları dile getiren, söyleyeni bilinmeyen geleneksel sözlü kültürün anonim ürünleridir. Her biri bağımsız bir eğitim unsuru olan atasözleri, nükteli anlatımı, keskin zekâsı ve didaktik yönüyle eğitim ve öğretimin vazgeçilmez unsurlarıdır." (Bulut, 2013: 563). Pareminin anonim, yani yazarının adı korunmadan, geçmiş zamanlardan günümüze kalan bir kültürel miras olduğu ve bu mirasın dilden dile nesilden nesile aktarılmaya devam ettiği sonucuna varabiliriz. İnsanların kendi dönemlerinde yarattıkları paremi, hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Yüzyıllar geçse de bu sözler ihtişamını koruyor ve yaşayan sözlü ve yazılı konuşmalarda işlevselliğini sürdürüyor. Atasözleri araştırmacısı ve derleyicisi V. Anikin, "atasözleri yüzyıldan yüzyıla geçti ve şüphesiz hâlâ yararlı olacaklar-hayati ve şiirsel değerlerini kaybetmediler. Hatta bazen uygulama alanlarının genişlemesi nedeniyle artmıştır. Birçok atasözünün doğrudan anlamı arkaik hâle gelmiştir ancak mecazi anlamı yaşamaya devam etmektedir. Bu tür atasözleri çağdaşlarımızın konuşmalarına girmiştir ve bu tür atasözleri bizden gelecek yüzyılın insanlarına geçecektir. Onların zamanı henüz geçmedi. Atasözlerinin uzun çağı devam ediyor." (Anikin, 2009: 12).

Atasözleri, belirli bir ulusun sosyal ve doğal seyri içinde gelişen olaylar hakkında insanların belirli durumlarda söyledikleri **kısa ve özlü** ifadelerdir. Bu kısa ifadeler genellikle ses ve kelime oyunları bakımından ilgi çekicidir ve eş anlamlı, zıt anlamlı, kafiyeli ve eş sesli, kulağa hoş gelen cümlelerden oluşur. Bu yönüyle atasözleri sözlü halk edebiyatının en önemli parçasıdır ve B. Baş'a göre: "Sözlü edebiyatın bir ürünü olan, kökleri tarihin bilinmeyen çağlarına kadar uzanan ve kültürümüzün zengin ürünleri arasında yer alan atasözleri, farklı milletlerin ortak unsurlarından biridir." (Baş, 2002: 67). M. Bulut, ünlü Türk yazar Nazım Hikmet'in atasözleri tanımını aktarmış ve şu sonuca varmıştır: "Atasözü a. (ata'sözü): Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, darbimesel: Her atasözü, yerleşmiş bir itiyadın,

bir âdetin, bir huyun söz biçimine girmesi, böylelikle perçinleşmesi demektir. N. Hikmet" (Bulut, 2013: 563). Atasözlerinin her millet için büyük önem taşıdığını görerek, geçmişten günümüze izler taşıyan bir kültür mirası olan atasözlerini Türk ve Rus halkı açısından incelemekteyiz. K. A. Şokarimova bir makalesinde Rus atasözlerinin değerini şu şekilde ifade etmektedir: "Atasözleri bizim için bir tür yaşam ders kitabıdır. Onlar bize bir insanın iş hayatında, sevgi ve dostluk ilişkilerinde, diğer insanlarla ilişkilerinde nasıl olması gerektiğini öğretir. Bilge Rus atasözlerinde gerçekten sihirli sözler bulunur. Ve bu tesadüf değildir. İnsanlar yüzyıllardır bunları yaratıyor. Yetenekli Rus halkı zengin bir folklor yarattı: bilge atasözleri, uygun atasözleri, kurnaz bilmece, neşeli ve hüzünlü ritüel şarkılar, büyü ve günlük masallar, kahramanca bylinalar. Bunlar halkın haysiyetini ve zekâsını, ahlaki karakterini ve ruhunu, tarihsel hafızasını yansıtıyordu." (Şokarimova, 2021: 319-320). Folklorik ve sosyolojik açıdan bakıldığında atasözlerinin toplumsal etkileşim ve iletişimin bir yansıması olduğu açıktır.

Tüm bunlardan yola çıkarak şu sonuçlara varılabilir: Atasözleri, belirli bir toplumda sözlü halk edebiyatının ürünleri olarak kişiden kişiye yayılır ve toplumun bir parçası hâline gelir. Atasözlerinin söylendiği zaman, o zamanın toplumu ve o toplumun yaşam biçimi, düşüncelere ve durumlara verdiği tepki genel hatlarıyla anlaşılabilir ancak bunları ilk söyleyenin kim olduğuna bile karar verilemez. Bu bağlamda atasözlerinin anonim olduğu fark edilmektedir.

Dil bilimsel bir terim olarak pareminin halk bilimindeki karşılıkları genellikle işlevselliği, ait olduğu ulus, dil bilimsel çözümlemesi ve konuşma kültürüne nasıl yansıdığı ile ilgilidir. Dil bilimsel açıdan bakıldığında toplumun ve dil sisteminin bir parçası, aynı zamanda kültürün taşıyıcısı olan, toplumu topluma anlatan bir paremi, kısaca bir hikâye anlattığı ve yaşadığı deneyimleri topluma aktardığı için aynı zamanda bir folklor terimidir.

İnsan ilişkileri, aile, akrabalar, ebeveynler, çocuklar gibi birçok kavram atasözlerinin oluşumunda önemli bir yer tutmaktadır ve çalışmamıza kaynak olan kadın algısının da bu bağlamda ele alınmasının önemi ortadadır.

Atasözleri belirli bir durumu ve olayı anlatıyorsa insanlar daha özlü, daha kısa ve daha akılda kalıcı anlatmaya ve aktarmaya çalışırlar. Hangi toplumda olursa olsun atasözlerinin yapıları gereği kısa ve anlaşılır olduğu görülmektedir. Kısa cümlelerle çok

şey anlatan; doğrudan ama çoğunlukla mecaz anlam içeren; şiirsel, sade ve kolay ifade edilebilen; hayattan bir parça taşıdıkları için yaşamsal olan, dolayısıyla içeriği bakımından gözlem ve tecrübeye dayalı insan düşüncelerini kapsayan; buna bağlı olarak didaktik bir niteliğe sahip olan atasözleri, yolumuzu aydınlatan bir ders kitabı gibi insanoğluna öğüt verip yol göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

RUS VE TÜRK ATASÖZLERİNİN TEMATİK SINIFLANDIRMASI

2.1. RUSÇA ATASÖZLERİNİN ANALİZİ

2.1.1. Rus Atasözlerinde Kadınların Kişisel Özellikleri

Rus atasözlerinde bir kızın zekâsı ve güzelliğinin karşılaştırılması büyük bir yer tutmaktadır ("güzellik" içerikli 24 atasözü tespit edilmiştir.) ancak **güzellik** en önemli faktör değildir: *Красота до венца, а ум до конца. Красота приглядится, а ум вперед пригодится. Красота разума не придаст. Красавица без ума-что кошелек без денег.* (Taç için güzellik ama sonuna kadar zekâ. Göze güzellik ama sonuna kadar zekâ. Güzellik size zekâ vermez. Zekâsız güzellik, parasız bir çanta gibidir.) Bir kız için zekânın yanı sıra nezaketin de önemli olduğu söylenir: *Красота до вечера, а доброта навек.* Güzelliğin ve gençliğin geçiciliği atasözlerinde sık sık söylem konusu olur: *Какова ни будь красна девка, а придет пора-выцветет. Бабий век-сорок лет. Женское лето по петров день (29 июня ст. ст.).* Güzelliğin evlendikten sonra hızla solduğuna inanılırdı ki bunun çocuk doğurma ve zor yaşamla ilgili olduğu düşünülmektedir: *Девка красна до замужества.* Bununla birlikte güzellik, aile yaşamında en önemli erdem olarak görülmemektedir: *Не с лица нам воду пить, можно и с рыбой весь век прожить. С лица не воду пить, умела бы пироги печь. Красота приглядится, а щи не прихлебываются.* Bu atasözleri, asıl önemli olanın bir kızın, kadının, eşin güzel değil (özellikle güzellik çok geçici olduğu için) tasarruflu olması gerektiği yönündeki popüler görüşü ifade etmektedir.

Kadının **ev hanımlığı**, karakterinin bir özelliği olarak atasözlerinde yer alan bir diğer söylem nesnesidir (20 atasözü tespit edilmiştir.). Bu doğrultuda iki alt grup ayırt edilmiştir: iyi bir ev kadını ve kötü bir ev kadını hakkında atasözleri. "İyi ev sahibesi" anlamsal alanını ele alırsak (15 atasözü tespit edilmiştir.) bir ev sahibesinin evdeki önemi en özlü şekilde şu atasözünde ifade edilmiştir: *Хозяйкой дом стоит.* Dolayısıyla ima yoluyla, metresi olmayanın evi de yoktur. Onun yeri orasıdır ve orada sudaki bir balık gibidir: *Хозяюшка в дому как оладейка в меду. В гостях хороша девка, а дома лучше того.* Buna ek olarak, folklorik anlayış, kadının evdeki işinin önemini ve

vazgeçilmezliğini ancak başkaları için görünmezliğini kabul eder: *Бабью работу не видно. Где баба ни бери, да внука корми. Бог с милостью, а бабка с руками.* Bizler dinlenirken, kadınlar çalışıyor, emek harcıyor: *Бабам праздник хуже казни.* Ve genellikle bir kadının çok fazla dinlenmemesi gerektiği anlaşılmaktadır: *Хозяйка лежит-и все лежит; хозяйка на ногах-и все на ногах.* Ancak aynı zamanda ödüllendirilmelidir: *Всем по семь, хозяину-восемь, хозяйке-девять, что ровно делит.* Ve yine, asıl önemli olanın kadının güzelliği ya da hitabet yeteneği değil, onun finansal kapasitesi olduğu vurgusuyla karşılaşılmaktadır: *Не та хозяйка, которая красно говорит, а та, которая щи хорошо варит.*

Kötü bir ev hanımı hakkında sadece beş atasözü bulunmuştur: *В доме не хозяйка, в людях не гостья.* Bu atasözü, bir kadının her şeyden önce kendi evinde ev sahibesi olması, onu koruması gerektiğini ve aksi şekilde davranırsa iyi bir misafir olmayacağını ima etmektedir.

Затопила печку, а сама к соседям на крылечко. Aynı zamanda kendi evi ve ev halkıyla ilgilenmek yerine komşularıyla sosyalleşmeyi tercih eden tembel ve ihmalkâr bir ev kadını hakkında bir atasözüdür.

Какова пряжа, такова на ней и рубаха. Bu atasözü daha çok olumsuz bir çağrışımla kullanılmaktadır; evde kalmış kızın dikkatsiz olduğunu ve dolayısıyla gömleğinin kötü ve çirkin olduğunu ima etmektedir. Elbette, bu atasözü mecazi anlamda da kullanılır ve mantıksal olarak bunları yapan kişinin karakterinden kaynaklanan herhangi bir eylemin sonuçlarına atıfta bulunmaktadır.

Где бабы гладки, там нет и воды в кадке. Bu bağlamda "гладки-уμουşак", "толсты, ленивы, неповоротливы-şişman, tembel, hâlsiz" anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, bir kadın çoğunlukla dinleniyorsa veya komşularla dedikodu yapıyorsa bırakın böreği, evde su bile olmayacaktır.

Скопила хозяйка домок, что ненадобен и замок. Bu atasözü, hırsızların bile alacak bir şey bulamayacağı bir evde yaşayan, bu yüzden kilide gerek duymayan, yani evin her türlü eşyaya sahip olmasını umursamayan hanımın dikkatsizliğinden bahsetmektedir. Kocanın tutumluluğu ile kadının savurganlığını karşılaştırdığımızda bu konuya daha fazla değineceğiz.

Dolayısıyla yukarıdaki atasözlerindeki toplumsal cinsiyet kalıplarının; bir kadının her şeyden önce ekonomik olması, evin becerikli bekçisi olması gerektiğini ve özellikle güzellik ve gençlik çok çabuk geçtiği için güzelliğinin o kadar da önemli olmadığını vurguladığı görülmektedir.

Bir sonraki grup **kadının aklı, mantığı ve duygusallığına** ayrılmaktadır (16 adet atasözü tespit edilmiştir.). Bu grupta mantıksızlığa, bir kadının karakterinin tutarsızlığına yönelik atasözleri bulunmaktadır: *У бабы семь пятниц на неделе. (Пока) баба с печи летит-семьдесят семь дум передумает.* Buna ek olarak, bir kadının zihnindeki mantıksal sürecin başkaları için anlaşılmazlığına işaret edilmekte ve kadının zihni, erkek zihniyle karşılaştırılarak âdeta çarpıtılmaktadır: *Бабий ум-бабье коромысло: и криво, и зарубисто,и на оба конца. Бабий (женский) ум лучше всяких дум. Девка ничего не знает, а всё разумеет.* Bu grupta ayrıca, sorunları çözmeye yönelik mantıklı bir yaklaşıma karşıt olarak kadının duygusallığından bahseden atasözleri de bulunmaktadır: *Баба слезами беде помогает. У баб да у лукавых слезы готовы.* Son olarak, kadınların kurnazlığından ve açığözlülüğünden bahseden atasözleri olumlu ve mizahi bir çağrışımla oluşturulmuştur: *Где бес не сможет, туда бабу пошлет. Где сам черт не смыслит, там бабу пошлет. Баба и черта перехитрит. Бойкую бабу и в ступе пестом не изловишь.* Ayrıca hem erkeklere hem de kadınlara yönelik olarak kullanılabilen ve halk dilinde kabaca "aptal" anlamına gelen üç atasözü bulunmaktadır: *Дура врет, врет, да и правду соврет:* Örneğin, iflah olmaz bir yalancı bile bazen kazara doğruyu söyleyebilmektedir. *Дура не дура, а ума нет; Дура не дура, а хорошее полудурье:* Aptal insanlar ya da başarılı bir şekilde aptalmış gibi davrananlar için kullanılmaktadır.

Yukarıda bahsedilen grup, bir kadının zihninin karanlık, anlaşılmaz, mantıksız ve duygulara dayalı olduğunu vurgulamakta ancak aynı zamanda, ev içi veya diğer sorunları alışılmadık bir şekilde çözebilen, kesinlikle mantıklı bir zihnin sahiplerinin aklına gelmeyecek olağan dışı çözümler bulan bir kadının kurnazlığından onaylayarak bahsetmektedir.

İyi ya da kötü karakterli kadın imgesinin atasözlerinde (33 atasözü tespit edilmiştir.) nasıl yansıtıldığını ele almaktayız. Açıkçası, sadece 3 atasözü iyi karaktere atfedilmiştir: *Честна госпожа-честен нрав. Хвалят (хорош) на девке шелк, коли в*

девке толк. Какая девка, такая о ней припевка. Son atasözü çağrışım olarak şu atasözüne benzemektedir: *Какова пряжа, такова на ней и рубаха*, daha çok olumsuz bir çağrışımla kullanılır ancak iyi bir kıza atıfta bulunurken de kullanılabilir.

Kötü karakter; sinirlilik, gurur (14 adet), karakter zayıflığı (5) ve konuşma ve dedikodu eğilimi (11) ile ifade edilebilmektedir. Kadınların *sinirliliği ve öfkesi* konusunda şu paremleri görmekteyiz: *Сердилась баба на мир (ветер), а мир (ветер) про то и не ведал. Старуха три года на Киев серчала, а Киев и не знал. Баба гневалась на торг, а торг того и не ведает. Баба на базар три года серчала, а базар того и не примечал: собирался да собирался. Бабушка Варвара на мир три года серчала; с тем и умерла, что мир не узнал.* Verilen atasözlerinde, objektif olarak öfkesini bilmediği bir kadının subjektif öfkesinin karşılığı gözlemlenmektedir; verilen dört paremde tam süre belirtilmiştir: üç yıl. "Kızgın", "öfkeli" kelimelerinin kullanıldığı ve tüm dünyada kadının duygularının görmezden gelindiği belirtilebilir. *Рассердилась баба на мужика и все горшки побила:* Kadın, kontrol edilemeyen duygulara teslim olarak ve günlük hayatta çok gerekli olan ihtiyaçlardan yoksun kalarak durumu kendi için daha da kötüleştirmektedir.

İki paremde de kadınlar **gururları** yüzünden azarlanmaktadır: *Тошно жить с возгровою, а злее того с брюзливою.* Bu atasözünde "возгривая-dik" gururlu, huysuz ise her şeyden hoşlanmayan anlamına gelmektedir. *Тот не хорош, другой не пригож, погляди-ка на себя, сама-то какова?* Sözlü halk ürünü olan atasözleri ve deyimlere göre kız, başkaları hakkında fazla seçici olmamalı, kendi karakteri üzerinde düşünmelidir.

Bununla birlikte, burada da **güzelliğin karşılığını** görmekteyiz ama zaten bu bağlamda atasözlerinde gururun söz konusu olduğu görülmektedir. (5 atasözü): *Хороша ила, да не поклонилась Бела, румяна, да нравом упряма. Личиком скрасила, а нравом подгадила. Лицом красавица, а нравом только черту нравится. Родилась пригожа, да по нраву негожа.* Verilen tüm atasözleri bir kızın güzelliğinden bahsetmektedir: beyaz, allık, yüzünü süslemiş, güzel, zarif. Kurallara göre atasözünün ikinci kısmının birinci kısım ile kafiyeli olması için sözcüklerin yer değiştirdiğini gözlemlemekteyiz: "румяна-упряма, allık-inatçı", "скрасила-подгадила, parlak-şımarık", "красавица-нравится, güzel-beğenilen", "пригожа-негожа, güzel-uygun

olmayan". Buna ek olarak, modern "характер-karakter" kelimesi yerine eski "нрав-huy" kelimesi kullanılmaktadır.

Premilerde görülen bir başka karakter özelliği de evlilikten önce erkeklerle ilişki kurmak tabu olduğu için bir kızın **çapkınlığıdır**. Bunun gibi atasözleri bulunmaktadır: *Девичий стыд до порога: как переступила, так и забыла*. Diğer bir deyişle, kız nasıl davrandığı/davranacağı konusunda vicdan azabı çekmez, bunu unuttur ve başkalarının ne diyeceği konusunda endişelenmez. *Девичье нет не отказ*. Kanaatimize göre bu atasözü, tecavüz gibi çok istenmeyen sonuçlara yol açabileceğinden, toplumsal bir tutum olarak oldukça tehlikelidir. Toplumsal cinsiyet kalıplarının kadınlara yönelik tutumu doğrudan etkilediği, erkeklerin bir kızın sözlerine saygı duymadığı ve onlarda okumak istediklerini okudukları görülmektedir. *Гонит девка молодца, а сама прочь нейдет*. Bu atasözü bir öncekini yinelemekte ancak yine de kızın "genç adam" ile iletişim kurmaya devam etme arzusuna işaret etmektedir. *Никто не бывал, а у девки думя*. Burada, kızın dıştan ahlaklı görüldüğü ancak kimden hamile kaldığının bilinmediğinden bahsedilmekte ve kullanılan sözcük "девка-bakire" olduğu ve "незамужняя женщина-evlenmemiş kadın" anlamına geldiği için evlilik yoluyla hamile kalmadığı açıkça görülmektedir. *Девичьи думы изменчивы*. Bu atasözü bizi, bir kadının karakterinin değişkenliğinden bahsetmekte olan bir önceki gruba geri götürmektedir.

Son olarak, bir **kadının konuşkanlığını ve dedikoducu yönünü** alaya alan bir grup atasözü verilmektedir: *Коса до пояса, язык до колен*. Bir kez daha, kızın güzelliğinden olumsuz bir şekilde bahsedilmektedir. Bele kadar örgü ve abartılı konuşkanlık: *язык до колен, то есть длиннее косы*. *Женщина без разговора-что двор без забора*: Bu atasözünde, sessiz ya da ketum kadınların olmadığı, bunun anormal olduğu, çitsiz bir bahçe gibi bir toplumsal cinsiyet klişesinin ortaya çıkmasına neden olan bir genelleme gözlemlenmektedir. Düşüncemize göre, bu tür toplumsal cinsiyet klişesi içeren atasözleri arasında aşağıdakiler de yer almaktadır: *Не ждет баба спроса, сама все скажет*; *Не уносится баба со сплетней, а курица-с яйцом*; *Одна женщина-баба, две бабы-базар, а три-ярмарка*. Son atasözü genellikle herhangi bir kadını olgun kadın mertebesine yükseltir ve kadınların bir arada iken mecazi olarak sürekli gürültülü konuşma anlamına gelen bir cümbüş yaptıklarını belirtir. Aynı zamanda, ortamda bulunmayan kişilerin arkasından konuşmayı seven kadınların cesaretinden de bahsetmektedir: *За очи баба и князя лает. По-за очи и баба князя судит*. Modası

geçmiş "лает-havlama" ve "судит-yargılama" kelimeleri "обсуждает- tartışma" ve "пырает-azarlama" kelimelerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Kadınların dedikoduları yeniden anlatma ve çarpıtma, bizzat görmemiş olabilecekleri şeyleri tartışma sevgisinden bahsedilmektedir: *Иван был в Орде, а Марья вести сказывает. Приехала баба из города, привезла вестей три короба*: Marya şahsen Horde'de değildi ama Ivan'dan duyduğu haberleri anlatır, kendi şehrindeydi ve "üç kutu" haber getirmişti. Bize göre dedikodu sevgisi; aktif sosyal yaşamın, kendini geliştirmenin, kadının kendi dar çevresine, eve ya da komşulara hapsolmuş olmasından kaynaklanır ve böylece kadın yeni izlenimlerin eksikliğini telafi etmeye çalışmaktadır.

Yukarıda bahsedilenleri özetlediğimizde, "kadının kişisel özellikleri" içerikli atasözlerinde çoğunlukla güzelliğin, kişiliğin isteğe bağlı bir yönü, dahası çok geçici bir yönü olarak ele alındığını ve nezaket, iyi karakter, alçak gönüllülük ve tasarruf gibi "kalıcı" değerlerle karşılaştırıldığını söyleyebiliriz. Yukarıda bahsedilen paremler kadınlarla alay eder; mantıksızlıklarını, duygusallıklarını, konuşkanlıklarını, ahlaki istikrarsızlıklarını alaya alır ve sadece birkaç atasözü kadının emeğinin önemli ama fark edilemez olduğunu, tüm evi bir arada tutanın ev kadını olduğunu vb. söylemektedir. Tabii ki ataerkil düşünceye göre, kadının sosyal ya da kamusal yaşamından, bu yaşamdaki rolünden, evi geçindirmek ve komşularla dedikodu yapmak dışında söz edilmemektedir.

2.1.2. Rus Atasözlerinde Anne ve Üvey Anne İmgesi

Aile ilişkileri bağlamında kadın imgesi değerlendirilmektedir. Ebeveyn ailesindeki ve kocanın ailesindeki aile ilişkileri birbirinden ayrılmaktadır, bu nedenle öncelikle ebeveyn ailesindeki aile ilişkileri ve bu grupta temsil edilen sosyal roller incelenmektedir.

Rus dünyasının dil bilimsel tablosuna göre ilk ve en önemli sosyal rol **anne** rolüdür. Mini külliyyatımız annelere ait 58 atasözü içermektedir. Bunlar küçük alt gruplara ayrılıp analiz edilmiştir.

"Без матери жизнь детей сложна: Anne olmadan çocukların hayatı zordur." (5) anlamsal alanını incelemekteyiz. Bu grup, bu tür atasözlerini içermektedir: *Без матки пропадут и детки. Без матки пчелки-пропавшие детки. (II) пчелки без матки-пропавшие детки. Как рой без матки, так и дитя без мамки. Без матушки родной и цветы не цветно цветут*. Verilen paremillerde doğal bir paralelliğin yanı sıra kelime

oyunlarına da rastlanmıştır: "uterus" hem anne hem de arıların "kraliçesi" anlamına gelmektedir, dolayısıyla bazı paremler arılardan ya da arı sürüsünden bahsetmektedir. Bu şekilde, annesiz bir yaşamın mümkün olduğu ancak çok zor ve neşeden yoksun olduğu gösterilmektedir. Ancak eğer anne çocuklarla birlikteyse hayat genel olarak güzelleşmektedir: *Мать приветная-ограда каменная. Около матки хорошо дитятке. При матери ребятки, как при клушке цыплятки.*

Bir sonraki grup "какова мать, таковы и дети: Bir anne nasılsa, çocukları da öyledir." (7), burada şu paremleri dâhil etmekteyiz: *Какова matka, таково и ягнятко. Какова matka, таковы и детки. Какова мать, такова и дочь. Каковы батьки-матки, таковы и дитятки.* Son atasözünün ironik bir çağrışımı vardır çünkü bir annenin "kızı dönüşmeyeceğini" ancak bunun tersinin geçerli olduğunu, yani neden-sonuç ilişkilerinin ihlal edildiğini ima etmektedir. Ayrıca çocukların sadece annelerine benzemekle kalmayıp, onu her yerde takip ettikleri de söylenmektedir: *Куда matka, туда и пчелки. Куда матушка, туда и дитятко. Подразумевается, что мать своим примером и воспитанием способствует тому, что дети вырастают похожими на неё.* Buradaki ima, annenin örneği ve yetiştirme tarzının çocukların onun gibi yetişmesine katkıda bulunduğudır. Bu tür atasözlerinin çoğunlukla "armut dibine düşer" atasözüne benzer şekilde olumsuz bir çağrışımla kullanıldığına dikkat edilmelidir, yani anne ahlak veya ekonomik verimlilik idealini temsil etmiyorsa çocuklar da aynı olacaktır. Ancak başka bir grup atasözünde aynı anneden doğan çocukların bile aynı olamayacağı görülmektedir: *Все детки, да не одной матки. И одной матки детки, да не ровны. От одной матки, да не одни ребятки.*

Bir annenin ahlaki nitelikleri, çocuklarına karşı özverili sevgisi, aşağıdaki paremlerde gözlemlediğimiz atasözlerinde önemli bir yer tutmaktadır: *Лучше матери друга не сыщешь. Нет дружка против родного батюшки, нет подружки против матушки. Сыр калача белее, а мать всех друзей милее.* Burada bir annenin çocukları için her zaman en iyi arkadaş olduğu söylenmektedir. Bu oldukça tartışmalı bir ifadedir ve cinsiyete dayalı basmakalıp bir çağrışım da taşımaktadır ki bu da bir sebepten ötürü çocuklarını sevemeyen ve onlarla arkadaş olamayan anneler için vicdan azabına neden olmaktadır. Buna ek olarak, atasözünde *Мать плачет, что река льется; жена плачет, что ручей течет; невеста плачет, как роса падет: взойдет солнце, росу высушит*

sadece annelerin gözyaşlarının, annelerin üzüntülerinin en samimisi olduğunu söylemektedir.

Atasözleri, bir annenin özverili sevgi ve ilgisinden bahsetmektedir: *Мать кормит детей, как земля людей. Для матери ребенок до ста лет детенок. Любая матка за дитяtko глаза выдерет. И свинья-мать, за свое детище на рожон лезет. Мать хвалит дитя, а свинья-поросенка. Матери все дети равны-одинаково сердцу больны. Материнская ласка конца не знает. Материнская забота в огне не горит и в воде не тонет. Княгине-княжа, кошке-котя, а Катерине свое дитя (милее). И у кошки котя-то же самое дитя.* Yani, bir hayvan bile olsa her anne, bir annedir. Dahası, kendileri büyümüş ve kendi çocuklarını yetiştiriyor olsalar bile, çocuklar bir anne için her zaman çocuk olarak kalırlar. Bir annenin sevgisinin her şeye kadir ve her şeyi bilen olduğu açıktır: *Материнская молитва со дня моря вынимает. Сердце матери-вещун. Сердце матери лучше солнца греет. Дитя плачет, а у матери сердце болит. Дитяtky по голове, а матери по сердцу.* Son dört paremide "anne kalbi" unsurunu sevgi, ilgi ve şefkatin haznesi olarak görmekteyiz. Anne kızgın olsa bile çabucak toparlanmaktadır: *Материнский гнев что весенний снег: и много выпадет, да скоро растает.* Bir annenin sevgisi eleştiri tanımaz: *Материны глаза слепы.* Annenin özverili sevgisi, çocukların bencilliği ile tezat oluşturmaktadır: *Материно сердце в детях, а детское-в камне. Мать кормит детей-сохнет, а они по ней и не охнут.*

Sonuç olarak, Rus paremiyolojik kaynaklarında anne imgesi idealize edilir, annenin en yakın arkadaş olduğu, kalbinin her zaman çocuklarında olduğu, her zaman karşılık vermeseler bile çocukları için endişelendiği ve onları önemseydiği söylenmektedir.

Atasözleri ayrıca annelerin anne olarak doğmadığını ama anne olduklarını ve her zaman sadece annenin (veya bazı durumlarda babanın) annelik işlevlerini yerine getiremeyeceğini söylemektedir: *Не та мать, что родила, а та, что выходила. Не тот отец, мать, кто родил, а тот, кто вспоил, вскормил, да добру научил.*

Bu bölümde, daha sık olarak anneye olumsuz bir şekilde atıfta bulunmaktadır, açık veya örtük bir şekilde **üvey anne** içeren atasözlerine yer verilmektedir: *Мамонька родимая-свеча неугасимая, мамонька неродная-похлебочка холодная. Грозила матка сыну ножом, а на ноже-то блин большой, а пасынку блинок дает, да ножиком сует.* Bu iki atasözünde "üvey anne" sözlük birimi yoktur ancak öncelikle eş

anlamalı "öz olmayan anne" ifadesi ve buna ek olarak akraba olmayan bir çocuğu ima eden "üvey oğul" kelimesi vardır.

Üvey anneyle ilgili atasözleri (11 adet) çoğunlukla üvey anneyi olumsuz bir şekilde ele almaktadır ve üvey çocuklarla ilgilenmediğini, onları ihmal ettiğini ve hatta aşağıladığını göstermektedir. Her şeyden önce, anne ve üvey anne karşılaştırılmaktadır: *Мать высоко замахивается, да не больно бьет; мачеха низко замахивается, да больно бьет. Мать гладит по шерсти, мачеха-против. Мачеха добра, да не мать родна.* Bu bağlamda anne iyi, üvey anne ise kötü olarak sunulmaktadır: *Какое без солнышка тепло, такое от мачехи добро.* Öz olmayan anneye yönelik ironi ve hatta alaycılık gözlemleyebiliriz: *Мачеха пасынку надвое волю дала: наг ходи либо без рубаишки. Поровну мачеха делила, а пасынкам ничего не осталось. Удобрилась мачеха до пасынка, велела в заговенье все щи выхлебать.* Son atasözündeki ironi; zagovenie'nin Perhiz'den önceki gün olması, insanların çok yemek yemesi, kutlama yapması ve eğlenmesi ve shchi'nin bir Perhiz yemeği olması ve özellikle besleyici olmaması gerçeğinde yatmaktadır. Buna ek olarak, bir çocuğun böyle bir hayattan gidecek hiçbir yeri olmadığı söylenmektedir: *В лесу медведь, а в доме мачеха.*

Ayrıca öz olmayan bir annenin her zaman kötü olmadığını ve öz olmayan çocukların ona karşı her zaman iyi davranmadığını, her zaman kurban olarak görünmediğini söyleyen iki düşman da bulunmaktadır: *Горько пасынку от мачехи, а не сладко ж и мачехе от пасынка. Не всякая мачеха-крапива, не всякая падчерица-маков цвет.*

Dolayısıyla üvey anne imgesi, anne imgesinden farklı olarak, doğası gereği olumsuz bir çağrışıma sahiptir; atasözleri, üvey annenin asla bir çocuğun öz annesinin yerini alamayacağını söylemektedir. Bunun da olumsuz bir toplumsal cinsiyet stereotipi olduğuna inanmaktayız çünkü gerçek hayatta, modern toplumda kesinlikle farklı durumlar vardır ancak çocuklu bir aileye gelen bir kadın başlangıçta bir düşman, babanın sevgisi için bir rakip olarak algılanmaktadır ve bu tutumu değiştirmek için çok fazla çaba ve emek gerekmektedir.

“**Karı ve koca**” grubu analiz edilmiş ve (Boiko & Enkar, 2023)'te bir yayın olarak sunulmuştur.

A. Ersöz'ün belirttiği gibi, "çocuk doğduğu andan itibaren önceden belirlenmiş kurallar ve değerler tarafından kuşatılır ve yönlendirilir. Kız ve erkek çocuklar farklı cinsiyetçi kodlar aracılığıyla sosyalleştirilir ve aile, okul, sosyal çevre ve medya gibi çocuğun sosyalleşmesine dâhil olan tüm kurum ve bireyler çocuğu 'biyolojik' cinsiyete karşılık gelen kalıp yargılara göre yetiştirir. Hem kız hem de erkek çocuklara hayatları boyunca bu roller hatırlatılır ve bu roller yeniden üretilir. Toplum kız çocuklarından 'iyi ev kadını', 'iyi anne' ve 'iyi eş' olmalarını beklerken, erkek çocuklarından çalışmasını, başarılı olmasını ve ailenin geçimini sağlamasını bekler." (Ersöz, 2010: 13). Söz konusu toplumsal cinsiyet kodlarının evlilik hayatı bağlamında incelenmesi, "koca" ve "karı" kavramlarının temel anlamlarını tespit etmek için uygun görünmektedir.

B. Detkova'ya göre ise: "erkek zihniyeti, ideal kadın-eş modelinden esinlenen, evin koruyucusu, ahlaki ve etik tutumlar ve gelecekteki seçilmiş kişiye yönelik gereksinimlerle koşullandırılmış imajı açıklar. Rus dil kültüründe, bir kızın değer özellikleri arasında iffet, nezaket, çalışkanlık, bir yuva yaratma, hayatta kocası için güvenilir bir destek olma ve elbette aileyi devam ettirme yeteneği gibi nitelikler yer almaktadır." (Detkova, 2015: 6).

Z. Okray'a göre "karı koca ilişkisi değerlendirildiğinde, kadının erkeğe ihtiyacı olduğundan, erkeğin kadının tüm ihtiyaçlarını karşıladığından ve onunla ilgilendiğinden, kadının erkeğe anlayış gösterdiğinden, ona hizmet ettiğinden ve çok nadir de olsa kadın ve erkeğin birbirini desteklediğinden bahsedilir" (Okray, 2015: 14). E. Anosov da bu doğrultuda konuşmaktadır: "Aile yaşamı sürecinde karı ve koca birbirlerini her zaman etkiler. Bu karşılıklı etki, eşlerin eksikliklerini gizlemelerine ... ve birbirlerini daha iyi, daha güzel ve aileyi daha mutlu hâle getirmelerine yardımcı olur." (Anosov, 2012: 3). Bu bağlamdaki bir beraberliği aşağıdaki örneklerle açıklayabiliriz: Муж-голова, жена-душа. Муж жене-отец, жена мужу-венец. Жена мужу пластырь, а он ей пластырь. Муж да жена больше, чем брат и сестра. Bu atasözlerinde eşler farklı işlevleri yerine getirir; koca mantıksal bileşenden, kadın ise duygusal, zihinsel bileşenden sorumludur. Bazı örnekler eşlerin tam birliğini göstermektedir, örneğin: Муж да жена-одна душа. Муж и жена-из одного кремня искры. Муж и жена-одна сатана. Муж и жена-одно дело, одно тело, один дух. Başka seçeneklerde bulunmaktadır: Муж-голова, жена-шея, куда захочет, туда и повернет. Жена мужа и не бьет, а под свой порог ведет. Bu iki atasözü, kadının erkek üzerindeki yumuşak ve örtük hâkimiyetini,

ataerkilliğin kamusal imajını korumadaki ustaca liderliğini ifade etmektedir. Ancak *“Жена верховодит, так муж по соседям бродит. Не то смешно-жена мужа бьет, а то смешно, что муж плачет.”* gibi atasözlerinde bir kadının kocasına patronluk taslama girişimleri alaya alınmaktadır.

Şutina, "Rus kültüründe kadınların sosyal statüsünün neredeyse erkeklerin sosyal statüsüne eşit olduğunu; kadınların erkeklerden farklı görevler yerine getirdiğini ancak aynı zamanda kadınların aktifliği ve zekâsının kadın cinsiyetinin olumlu özellikleri olarak konumlandırıldığını" belirtmektedir (Şutina, 2009: 11): *Муж вези гуж, а жена шей рубаишки. Муж молоти пшеницу, а жена пеки паленицы. Муж-полтину, а жена-холстину, все в одно место складут, так и хорошо живут. У мужа в кармане толсто, а у жены на столе широко. Муж-с огнем, жена-с водою. Муж на службе, а жена в нужде-оба равны.* Bu tür örnekler, eşlerin sosyal eşitliği altında sorumlulukların paylaşımını göstermektedir.

Karı ve kocanın ilişkisi, birbirlerine karşılıklı yardımlarında ve ayrıca erkek ve kadınların sosyal temsilinin eşleriyle ilişkili olduğu gerçeğinde gösterilmektedir. Böyle bir ilişkilendirme aşağıdaki paremide gösterilmiştir: *Муж крепок по жене, а жена крепка по мужу. В том-то и сила, чтобы жена мужа любила. Всякому мужу своя жена мила. Когда муж с женой бранится, тогда и горшок не варится. Муж с женой что лошадь с телегой: везут, когда они исправны.*

T. Arkhangelskaya, "kültürdeki erkek egemenliğinin atasözlerinde kocanın dünyasının vizyonu, kişiliğinin çeşitli özelliklerinin karakterizasyonu ile ilişkili olduğuna çünkü atasözlerinde bir eşin (kadının) değerlendirilmesinin çoğunlukla eşinin bakış açısından verildiğine" dikkat çekmektedir. (Arkhangelskaya, 2014: 4). Kocasını bir güzellik modeli olmasa bile, atasözleri her durumda onu sevmek gerektiğini göstermektedir: *Муженек хоть всего с кулачок, да за мужниной головой не сижусь сиротой. Муж как ворона, а все жене оборона.*

V. Detkova'ya göre, "kadın zihniyeti, kadın imajını sorumluluk ve pratiklik gibi olumlu niteliklerle tamamlar (bir kadın, koca seçerken gelecekteki çocukları için de bir baba seçtiğini göz ardı etmemelidir)" (Detkova, 2015: 6). Bu fikir E. Akbalık tarafından da doğrulanmaktadır. Akbalık: "Bir erkeğin eşi, toplumdaki varlığının ifadesinde çok önemli ve belirleyici bir role sahiptir. ... bir erkeğin toplumdaki yerinin ve sahip olduğu

itibarın belirlenmesinde kadın son derece etkilidir. (...) kadın hem ailenin kurulmasında ve devamında hem de kocanın sosyal statüsünde kilit bir rol oynar. Ailenin kurucusu ve denetleyicisidir ve kocasının toplumdaki varlığının önemli göstergelerinden biridir." (Akbalık, 2013: 12): *У хорошей жены и плохой муж будет молодцом. Доброю женою и муж честен. Муж без жены-что гусь без воды. Муж без жены-что конь без узды. Мужик без бабы пуще малых деток сирота. Без мужа-что без головы; без жены-что без ума. Родители берегут дочь до венца, а муж жену-до конца.* Benzer bir ifade E. Anosov'da da yer almaktadır: "Birçok Rus atasözü iyi bir eşten bahseder. 'İyi' kavramı sadece zihinsel nezaket ve şefkati değil, aynı zamanda iyi bir ev sahibesi, sevgi dolu bir eş, şefkatli bir anne olma yeteneğini de içerir. Bir erkek, iyi bir eşle her türlü sıkıntıya katlanır ve sevincini paylaşır." (Anosov, 2012: 3). Bununla birlikte, bir kadının itibarının kocasının statüsü tarafından belirlendiğine dair daha birçok örnek bulabiliriz: Bu, aşağıdaki atasözleri tarafından doğrulanmaktadır: *За хорошим мужем и жена хороша. Мужем жена хороша. Жена при муже хороша. Жена по муже честна. Честна жена мужем. Красна пава перьем, а жена-мужем. Птица крыльями сильна, жена мужем красна. Хорошая жена честна со своим мужем. Не муж женой красен, а жена-мужем.*

T. Yesenova, paremiyolojik kaynaklara yansıyan eşlerin eşitliği bakış açısını desteklememekte ve "Rus atasözleri ve deyişleri, kadının toplumdaki, ailedeki rolüne ilişkin androcentrik bir görüşü yansıtan ve aynı zamanda kadınların ahlaki, psikolojik, etik niteliklerini değerlendiren ataerkil bir kadın stereotipi sunmaktadır. Bu toplumsal cinsiyet yargılarına göre, kadın statü olarak erkekten aşağıdadır, aile yaşamında kocasına bağımlıdır, duygusaldır, ekonomiktir ve ev kadınıdır. Kadınların pek çok kusuru paremide olumsuz olarak değerlendirilir: konuşkanlık, huysuzluk, düzensizlik, aptallık, skandal vb. Kadınlarla ilgili geleneksel toplumsal cinsiyet kalıplarını yansıtan atasözleri, modern toplumun androcentrizmini desteklemektedir." (Esenova, 2017: 8). E. Anosov'a göre: "güç ilişkileri teorisinin savunucuları bu alanda erkeklerin egemen olduğunu belirtmektedir. Onların konumu, kadınların itaatkârlığına, çaresizliğine, bağımlılığına, sorumsuzluğuna, zayıflığına, erkek cinsiyetinin üstünlüğüne olan inancına, tarafgirliğine, ön yargısına karşıt olarak, geleneksel olarak doğuştan sahip oldukları liderlik arzusu, hırs, güç, kuvvet, nesnellik, karar verme yeteneği, gerçekçilik ile şekillenir. Bu yaklaşım ışığında kadınlar olumsuz stereotipleştirmeye maruz kalmaktadır." (Anosov, 2012: 2).

Kocanın öznel değerlendirmesinin, kadının algısını etkileyebileceğine dair sadece bir örnek bulunmuştur: *У плохого мужа жена всегда дура.*

T. Arkhangelskaya, yapılarında "karı koca" çiftini içeren Rus atasözlerini analiz etmektedir: "Yapılarında 'karı koca' çiftini içeren Rus atasözlerinin analizi, kötü ve iyi bir eşin sözlü imajının motivasyonel özelliklerini, bir eşteki (kadındaki) kötülük ve iyiliğin 'doğasını, karakterini ve kaynaklarını' netleştirmeye, bu niteliklerin kocanın, ailenin ve bir bütün olarak toplumun yaşamındaki rolünü belirlemeye, Rus paremiyolojik fonunda eşin bu zıt özelliklerinin yorumlanmasında yer alan olası çelişkileri, paradoksları tanımlamaya olanak tanır." (Arkhangelskaya, 2014: 4). E. Anosov ayrıca "Atasözlerinde iyi bir eşin aksine kötü bir eş vardır. Kötü bir eşle geçinmek imkânsızdır... Doğal afetlerle birlikte yuvayı yıkabilir ve kocasını evden atabilir... Kötü bir eşle birlikte yaşamamak için bir erkek her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdır." (Anosov, 2012: c.) demektedir. *Муж пьет, а жена горшки бьет. Муж задурит-половина двора горит, а жена задурит, и весь сгорит. Муж пьет-полдома горит, жена пьет-весь дом горит. Муж запьет-полдома проплет, жена запьет-весь дом проплет.* Bu paremilerde karı ve kocanın yetenekleri karşılaştırılmakta ve hatta bir kadının, özellikle aşırı alkol tüketimi bağlamında, kocasından daha fazla talihsizliğe neden olabileceği vurgulanmaktadır. Buna ek olarak, kadının tutumluluğu da talihsizliğe, yoksulluğa ve hatta yokluğa neden olabilmektedir: *Жена не сбережет, так мужу ни за что не сберечь. Муж возом не навезет, что жена рукавом расстрясет. Муж носит в дом мешком, а жена выносит горшком.* Aile düzeninin sağlanmasında kadının rolü açık olduğu gibi, kadına büyük sorumluluk düşmektedir. Ev kadını ve iyi bir eş olmanın, tutumlu olmayı da gerektirdiği bu deyimlerde görülmektedir.

Rus paremisinde kötü eş imgesinin birçok örneğine rastlanmaktadır. Bu imge "злая-kötü, şer" sözcüklerinin kullanımıyla temsil edilebilmektedir: *У добра мужа злая жена на добро есть*; "худая-zaıf, ince", "злая-kötü, şer" ile eş anlamlıdır. *Худая жена и хорошего мужа портит*; doğa olayları ile eşinin karakteri arasında bir paralellik kurulmaktadır: *Ржа железо тлит, а злая жена-мужа.* Bu iki örnek, kadının kocası üzerinde bozucu bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Buna ek olarak, benzetme bir kadının kocasına itaatsizliğini tasvir edebileceği gibi, kirli bir güçle de karşılaştırılabilir: *Жена взбесилась и мужа не спросилась.* "взбесилась-delirdi" sözcüğünün kökeninde, kirli gücün adlarından biri olan "бес-şeytan" vardır. Bu

karşılaştırma örnekte daha belirgin bir şekilde ifade edilmektedir: *В людях-ангел, не жена; дома с мужем-сатана*. Kadının meleksi davranışlarla kıyaslanabilecek aleni davranışları ile şeytanla kıyaslanabilecek kadar kötü ve zalim olmayı göze alabildiği özel yaşamı arasındaki zıtlığı gözlemlemekteyiz.

Buna ek olarak, Rus atasözlerinde karı ve kocanın davranışlarının karşılaştırıldığı gözlemlenmektedir, bu da çoğunlukla "koca çalışır veya ihtiyaç duyar ve karısı iyi yaşar, başka erkeklere bakar veya başka bir şey yapar ancak ona yardım etmez" imgeleriyle ifade edilmektedir. "Муж нуждается/работает, а жена хорошо живёт-Кocanın ihtiyacı vardır/çalışır ve karısı iyi yaşar" grubunu incelemekteyiz: *Муж в бедах, а жена в гостях. Муж в долгу, а жена в шелку. Муж пашет, а жена пляшет. Муж по деревням, а жена в ожерелье. Муж в поле пахать, а жена руками махать*. Verilen örnekler ve bir sonraki grubun örnekleri, karşıtlık ilkesi üzerine inşa edilmiştir: "муж..., а жена... , koca... ve karısı...", kafiyeledirler: "пашет-пляшет, sabanlar-danslar", "пахать-махать, saban-dalga" veya ara sıra zıt anlamlılar ilkesi üzerine: "долгу-шелку, borç-ipek", "деревням-ожерелье, köyler-kolye". "Муж по деревням-Köylerin kocası", örneğin hasat ya da diğer tarımsal işlerle bağlantılı, çoğunlukla mevsimlik kiralık işçilik anlamına gelebilmektedir.

Başka bir grup ise eşin zina yaptığına dair ipuçlarını dile getirmektedir: *Муж в дверь, а жена в Тверь. Муж-за волками, а жена-за молодцами. Муж со двора, а жена в другие ворота. Муж по дрова, а жена со двора*. Kocanın zinasına atıfta bulunan benzer bir paremi bulunmadığına dikkat edilmelidir. T. Dementieva'ya göre, "kocanın zinası ne Bizans'ta ne de muhtemelen Rusya'da evliliğin sona ermesi için bir neden değildi... Ancak bu tür davranışlar cezasız da kalmıyordu. Prens Vladimir Tüzüğü prostavaniyanın sonuçlarını belirtmezken, Yaroslav Tüzüğü bunu bir boşanma nedeni olarak kaydetmiştir ancak başlangıçta bir kadın, eşinin zinası durumunda boşanma talep etme hakkına henüz sahip olmadığından, böyle bir durumda koca yalnızca para cezası ve kefaretle cezalandırılmıştır (Yaroslav Tüzüğü'nün Genişletilmiş ve Kısa baskılarının 8-9. Maddeleri)" (Dementieva, 2013: 5).

"Kötü eş"in nihai imgesi, kocasından kurtulma arzusunda yatmaktadır: *Муж-как бы хлеба нажить, а жена-как бы мужа избыть. Потешь муж жену-поди в солдаты*. E. Gudkova'nın belirttiği gibi, "1705-1793 yıllarında askerler ömür boyu görev

yapıyorlardı. Daha sonra hizmet süresi 25 yıla indirildi." (Gudkova: 7). Dolayısıyla asker olma isteği, en azından hizmet süresinin ömür boyu olduğu 18. yüzyılda, insanın kendi ellerini bırakma isteğiyle eş değerdı. Bununla birlikte, çeyrek asırlık bir hizmet de ölümle kıyaslanabilirdi.

Hristiyan ahlakına dayanan Eski Rus yasalarına göre, "kilisenin doktrinine göre evlilik yalnızca fiziksel ölümle sona erer; evlilik yalnızca zina sonucunda feshedilir... Hristiyan doktrinine göre, eşlerin yaşamları boyunca evlilik feshedilemez, birlik içsel olarak, tabiri caizse, kendi kendine yok olur çünkü eşler sözlerini tutmamışlardır-tüm yaşamları boyunca yalnızca birbirleriyle birlikte yaşamak." (Dementieva, 2013: 5). Örnekteki paremi: *Большая жена мужу не мила. Худо мужу тому, у которого жена большая в дому. Муж любит жену здоровую, а брат сестру-богатую. Муж любит жену здоровую, а жених невесту-богатую.* Eski Rus hukukunun ilginç bir örneğine işaret etmektedir. T. Dementieva'nın belirttiği gibi, "Kısa baskı Prens Yaroslav Tüzüğü'nün 10-11. maddeleri çeşitli hastalıkların ne boşanma nedeni ne de evliliğin keyfi olarak sona erdirilmesi için bir neden olduğunu vurgulamaktadır... Rus hukukunun daha sonraki bir anıtı olan Metropolitin Adaleti, 'atılğan bir hastalık' durumunda boşanmaya hâlâ izin vermektedir. Boşanmaya sadece kronik hastalık durumunda izin verilirdi (bu gibi durumlarda hasta eş genellikle bir manastıra giderdi)." (Dementieva, 2013: 5).

Utanç verici bir eşten kurtulmanın zorluğu/imkânsızlığı fikri de paremikte çeşitli motifler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Figüratif parça, iki ana anlamsal destek tarafından işaretlenen alanı doldurur: "Karı/koca + terk etmemek" (Seliverstova, 2009: 10). Yasal bağlamda, T. Dementieva'nın belirttiği gibi, "aile yaşamında daha fazla özgürlük tanınan kocanın değil, yalnızca kadının boşanma nedeni gösterebileceğine dikkat çekmektedir. Yaroslav'ın Tüzüğü altı vakada boşanmaya izin vermiştir ve bunların altısı da kadın tarafın hatası nedeniyle gerçekleşmiştir. Böylece evlilik birliğinde kocanın ana figür olduğu, kadının da düzgün davranması ve kocasından korkması gerektiği görüşü gündeme geldi ve bu da sanıldığı gibi ailenin güçlenmesine katkıda bulundu." (Dementieva, 2013: 5).

E. Fliginskikh ayrıca şöyle demektedir: "geleneksel olarak koca, evin reisi olarak kabul edilirdi ve kadın ona itaat etmek zorundaydı. Kocaların asi ve kavgacı olanları cezalandırmasına izin verilirdi. Tobolsk köylerinde şöyle bir atasözü vardı: Yontulmuş

bir çömlek iki yüzyıl yaşar. ‘Kadın dövülmelidir.’ bilişselliğine sahip bir grup atasözü öne çıkmaktadır.” (Fliginskikh, 2015: 9). Bununla birlikte, A. Anikin’in sözlüğünde, kadının kocası tarafından dövülmesinin haklılığının açıkça ifade edildiği tek bir atasözü bulmaktayız: *Муж не бьет свою жену, он направляет ее. Есть и поговорка Битая посуда два века живёт.* T. Dementieva'ya göre eski Rus hukukunda "kocanın karısına zalimce davranması sonucunda da boşanmanın mümkün olduğunu belirtmek isteriz ki bu, o dönemin toplumunun âdetlerindeki kabalık göz önüne alındığında, yalnızca sistematik, neredeyse ölümcül dayak ya da o dönemde söylendiği gibi ‘kocanın kovulması’ anlamına geliyordu.” (Dementieva 2013: 5). Gördüğümüz gibi "sıradan", "günlük" dayaklar zalimce muamele olarak kabul edilmiyordu; dahası, kocanın karısını cezalandırma hakkına sahip olduğu birçok neden vardı.

"Ayakkabı" motifi, utanç verici bir eşten kurtulmak için tüm imkânsızlık çeşitlerini en etkin şekilde kullanmaktadır: *Муж не башимак: с ноги не сбросишь. Муж не лапоть: с ноги не скинешь. Муж не сапог: не снимаешь с ног.* E. Seliverstova'ya göre, "bu paremler derli toplu bir biçimde, diğer türlerde de bulunan ve tek tek ayinlere ya da onların unsurlarına yansıtılan bir motifi temsil etmektedir. Özellikle, meşhur çizme, damattan çizmenin çıkarılması da dâhil olmak üzere düğün töreniyle ve damatların nereden geleceğini öğrenmek umuduyla evin eşiğine bir ayakkabı atıldığında kızlık falıyla ilişkilendirilir." (Seliverstova, 2009: 10).

Rus atasözlerinin analizi, "koca" ve "karı" temalarını içeren atasözlerinin günlük ve sosyal yaşamda eşlerin eşitliğini vurguladığını göstermiştir. Atasözleri; bir kadının itibarının, kocasının itibarına bağlı olduğunu gösterirken daha az sıklıkla kocanın itibarı, karısının toplumdaki imajına bağlıdır. Geniş bir atasözü tabakası, kötü ve zayıf bir eş imajını bir erkek için büyük bir talihsizlik olarak göstermektedir. Orta Çağ'ın kanun ve tüzükleri, ilişkilerin sona erdirilmesinin büyük zorluğunu açıklar ve bu da kişinin hayatının geri kalanında birlikte yaşayacağı doğru eşi seçmesinin önemini artırmıştır. Dolayısıyla paremiyolojik fonun Orta Çağ'ın toplumsal ve kültürel koşullarının "izlenimlerini" yakaladığı, toplumsal cinsiyet ve yasal stereotiplerle sınırlı olduğu ve bu nedenle büyük ölçüde geçerliliğini yitirdiği sonucuna varabiliriz.

2.2. TÜRKÇE ATASÖZLERİNİN ANALİZİ

2.2.1. Türk Atasözlerinde Ebeveyn ve Anne İmajı

Anne imgesi Türk atasözlerinde de büyük bir yer kaplar. Anne imgesine ve annenin çocuklarıyla olan ilişkisine yönelik 88 atasözü bulunmuştur. Bu büyük grup birkaç alt gruba ayrılmıştır: ebeveynler çocuklarla birlikte (31), annenin çocukla, oğluyla veya kızıyla ilişkisi (17), doğumla ilgili atasözleri (14), sadece annenin kızıyla ilişkisi (12), iyi anne (11), yetimlik (3).

Ebeveynlerin (anne ve baba) çocuklarla ilişkisine adanmış atasözlerinin bir alt grubu incelendiğinde Rus paremiyolojik kaynaklarında olduğu gibi, ebeveynlerin hayat boyu en iyi arkadaşlar olduğunu söyleyen atasözleri bulunmuştur: Ana baba rüşvetsiz dosttur (родители-друзья без взяток). Bu atasözünde, diğerlerinde olduğu gibi, ebeveyn kelimesi ana baba ifadesiyle değiştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet açısından bu ifade, anne önce geldiği için kadın imajını olumlu bir şekilde yansıtırken, Rusçada daha çok "baba-anne" ifadesine rastlanmaktadır. "İnsana ata/ana gibi yâr olmaz (нет никого лучше матери и отца)" atasözü de bundan bahseder. Bu atasözünde baba yerine daha eski bir kelime olan ata kelimesi kullanılmıştır (bk. Atatürk Mustafa Kemal-Türklerin atası). "Ana över, baba sever (мать хвалит, отец любит)" atasözünde anne ve baba rollerinde cinsiyet ayrımı gözlemlenmektedir. Söz dizimsel olarak atasözü, sonunda fiil kafiyesiyle iki bölüme ayrılmıştır. Ayrıca Türk paremiyolojik fonunda çocuğun ebeveynler arasında olmasından, onları birleştirmesinden bahseden atasözleri vardır: *Çocuk, karı koca arasında altın toptur* (ребенок-золотой шар между мужем и женой); *Çocuk, karıyla kocanın arasını bulur* (ребенок находится между мужем и женой).

Paralellik kullanarak şiirsel bir paremi bulunması: *Bağdat gibi şehir olmaz, kardeş gibi yâr olmaz, ana baba hiçbir yerde bulunmaz*. (Нет такого города, как Багдад, нет такой половины, как брат, и нигде нет таких, как мать и отец). Bu atasözünde Bağdat şehri, tıpkı bir arkadaş olarak bir kardeş ve benzeri olmayan bir anne ve baba gibi eşsiz ve türünün tek örneği olarak görünmektedir.

Ebeveynlere saygı ve hizmetten de bahsedilmektedir: *Anaya babaya hizmet, Tanrı'ya ibadet* (служение матери и отцу-это поклонение Богу). Bu paremide atasözünün birinci ve ikinci bölümlerinin kafiyeli olduğu, Arapça hizmet ve ibadet

kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Türk dilinin dünya görüşüne göre, saygılı bir evlat olmak ve anne babayı hayatıyla onurlandırmak gerekmektedir: *İyi evlat (anayı) babayı vezir eder, kötü evlat rezil eder* [хороший ребенок делает отца (мать) великим, плохой ребенок позорит его]. Bu atasözünde her iki bölüm de söz dizimsel olarak eş anlamlıdır: iyi/kötü zıt anlamlı sıfatları ve vezir eder/rezil eder kafiyeli fiilleri kullanılmaktadır. Anne ya da babadan sadece atasözünün ilk kısmında bahsedilmektedir. *Ana baba bedduası alma/alan onmaz* (не проклинаяте своих родителей, ибо проклинаящий их не будет удостоен чести) paremisinde de arkaik beddua kelimesinin kullanıldığı gözlemlenmektedir. Böylece her durumda ebeveynlere saygı gösterilmesi gerektiği söylenir. Son olarak, *Ana baba ile iftihar olunmaz* (нельзя хвастаться своими родителями) atasözü, harika ebeveynlere sahip olduğunu ve kendinin de harika olmasının tek sebebinin bu olduğunu söylemek yerine “Kendin de onurlu bir insan olmalısın.” der. Yüzyıllar boyunca bestelenmiş diğer birçok paremide olduğu gibi, burada kullanılan kelime Arapçadan gelmektedir: iftihar (gurur).

Buna ek olarak, Rusça konuşanların yanı sıra bazı paremiler de çocukları ebeveynlerine karşı bencillikle suçlamaktadır: *Ana baba evlat için, evlat kendi başı için*, şöyle çevrilebilir: “Мать и отец всё делают для ребёнка, а ребёнок – только о себе думает”. Çocukların ebeveynlerine karşı tüketimci tutumunu ifade eden bir atasözü de bulunmuştur: *Anam babam kesem, elime cebime soksam yesem* (если бы мои мама и папа были моим кошельком, я бы тратил деньги из своего кошелька). Burada da iki parçanın kafiyeli bittiği, şart kipinde fiillerin kullanıldığı gözlemlenmektedir: kesem/yesem.

Ebeveynlerden dünyevi bilgelik öğrenme sürecine adanmış birkaç paremi bulunmuş ve cinsiyet ilkesine göre bir cinsiyet ayrımı gözlemlenmiştir. “у матери учимся одному, а у отца-другому.” Örneğin: *Babadan gören sofra salar, anadan gören minder serer* (У отца учимся накрывать на стол, у матери учимся взбивать подушку). *Oğlan atadan/babadan öğrenir sofra kurmayı, kız anadan öğrenir bıçkı biçmeyi* (сын учится накрывать на стол у отца, дочь учится шить у матери). Bu durumda, arkadaşlık hakkındaki atasözünde olduğu gibi, çocukların cinsiyet ayrımı da gözlemlenmektedir. Ataerkil toplumda bir erkek çocuğun babasından "erkeksi" şeyleri, bir kız çocuğunun ise annesinden "kadınsı" şeyleri öğrenmesi âdet edinilmiştir. Benzer bir atasözü: *Oğlan babadan öğrenir sofra açmayı, kız anneden öğrenir kapı gezmeyi* (сын

учится у отца накрывать на стол, девочка учится у матери не сидеть дома, а ходить по соседям). Bu atasözü, kadınların evde kalamadıkları, komşuların evlerine gitmeye alışkın oldukları şeklinde olumsuz bir toplumsal cinsiyet klişesi ortaya koymaktadır (Rusça ile karşılaştırıldığında: *Затопила печку, а сама к соседям на крылечко*). Ayrıca bu tür eşleştirmeler toplumsal cinsiyete dayalı olarak değerlendirilmektedir: *Oğlan babaya, kız anaya çeker* (сын похож на отца, а дочь-на мать). *Oğul babaya, kız anaya yâr olur* (сын дружит с отцом, а дочь-с матерью). Bu atasözü, çocukların ebeveynleriyle olan arkadaşlığından bahsetmektedir ancak bu bağlamda bir cinsiyet ayrımı da gözlemlenmektedir: erkekler erkeklerle, kadınlar kadınlarla arkadaş; bize göre modern dünyada böyle bir ayrım olmamalıdır, insanlardaki asıl şey insanlıktır, biyolojik cinsiyetleri değildir.

Çocuğu okutan baba akçası, ananın bohçası (ребёнок учится на деньги отца, а мать его кормит). Bu atasözleri iki bölüme ayrılmıştır; ilk bölüm babanın, ikincisi ise annenin katkısını ele almaktadır ve sonunda kafiye, fiil veya nominal gözlemlenmektedir. *Ana bahtı kızına, baba ocağı oğula kalır* (состояние матери достаётся дочери, отцовский очаг-сыну) atasözünde annenin servetini kızına çeyiz olarak verdiğini görebiliriz çünkü kız evlendiğinde ailesinin evini terk eder, oğul ise kalır ve "baba ocağını" miras alır. Bu atasözünde anlamsal yük, son kelimeye düşer, kalır (terk eder) fiili ve ondan önceki iki kısım söz diziminde eş anlamlıdır: anne/baba, devlet/ocak, kız/oğul terk eder. Aynı zamanda, paremi *Ana çeker zahmeti, baba alır rahmeti* (мать терпит лишения, отец получает милость) ifadesinde, annenin çabalarını çocuklarına harcadığı, babanın ise sadece sonuca odaklandığı ve yetiştirmenin meyvelerini topladığını gösteren bir cinsiyet ayrımı yaptığı gözlemlenmektedir.

Böylece, Rus dili paremiyolojik çerçevesinde olduğu gibi dünyanın dilsel tablosunda da benzer unsurlar gözlemlenmektedir: ebeveynler çocukların en iyi arkadaşlarıdır, çocuklar ebeveynine saygı göstermekle yükümlüdür ve onlara karşı bencil olmamalıdır. Bununla birlikte, kız ve erkek ya da her iki cinsiyetten çocuklarla ilgili olarak baba ve annenin sosyal rollerinin cinsiyete göre ayrıldığı gözlemlenmektedir: baba, erkeğin yapması gerekenleri; anne, kadının yapması gerekenleri öğretir ve bazen kadının yapması gereken bu şeyler olumsuz bir şekilde sunulmaktadır.

Doğum sürecine ayrılmış alt grup incelendiğinde bize göre toplumsal cinsiyet klişeleriyle en fazla donanmış olan paremi gözlemlenmektedir. Bunlar, erkek çocuk doğuran kadınların, kız çocuk doğuranlardan daha mutlu olduğunu söylemektedir. Örneğin: *Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün* (пусть тот, кто родит мальчика, будет горд, а тот, кто родит девочку, будет бит). Benzer bir örnek olarak: *Oğlu oğlan sevinsin, kızı olan dövünsün* (у кого есть сын, пусть радуется, у кого есть дочь, пусть будет бит). Bu atasözlerinde erkek çocuk doğuran bir kadın ile kız çocuk doğuran bir kadın arasındaki uyum ve zıtlığı da gözlemek mümkündür. Türk dilinin dünya tasavvurunda erkek çocuk doğurmak büyük bir onur olarak görülmektedir ve her kadın bunu yapamamaktadır: *Oğlanı her karı doğuramaz, er karı doğurur* (не каждая женщина может родить сына, только сильная женщина может). Aynı zamanda bir kız çocuğu doğurmak bir kadın için mutsuz bir kader olarak kabul edilmektedir: *Kız doğuran tez kocar* (тот, кто родит девочку, быстро состарится). *Oğlan doğurdum oydu beni, kız doğurdum soydu beni* (я родила мальчика, и отдала ему всё, я родила девочку, и она отобрала у меня все). Bir kadın bir erkek çocuk doğurur, onu eğitir, ona gücünü verir ve sonra bunun için ödüllendirilirken, bir kız çocuğu annesinden her şeyi alır ve sonra evlenerek evi terk eder. Erkek çocuk doğurmak yaşlılıkta ödüllendirilmektir: *Oğlanı doğuran ana sevilmesin de ekmeğini yiyen sevinsin* (мать, родившая сына, может быть несчастной, но она будет счастливой, когда будет есть его хлеб). Ancak bu da garanti değildir: *Doğurdum oğlum oldu, evlendi komşum oldu* (когда родился-был моим сыном, когда женился-стал соседом).

Bununla birlikte, bir erkek çocuk doğuran bir kadın, aşağıdaki pareminin dediği gibi, ona mutlu bir kaderi garanti edemez: *Oğlanı doğurdum, bahtını doğuramadım* (я родила мальчика, но не его счастье). Bu atasözü özellikle bir erkek çocuğa ve başka bir paremide her iki cinsiyetten bir çocuğa atıfta bulunmaktadır: *Evladı ben doğurdum ama gönlünü ben doğurmadım* (я родила ребёнка, но не родила его сердце).

Genellikle erkekler tarafından kullanılan sadece bir atasözü kız doğmanın iyi olacağını söylemektedir: *Talihim olsaydı anamdan kız doğardım* (если бы у меня была возможность, я бы родилась девочкой). Ayrıca bir başka deyimde de doğum sürecinin zorluğuna gönderme yapılmaktadır: *Dokuz kadın birikse zahmeti doğuran çeker* (в кругу девяти женщин всю боль родов принимает только та, которая рожает).

Felsefi bir ön yargıya sahip atasözleri de görmekteyiz: *Anadan doğmak, ölmek içindir* (от матери рождаются, чтобы умереть). *Kişi, anasından üryan doğar* (человек рождается голым от своей матери). *Anadan doğmayan kardeş sayılmaz* (если родился не от той же матери, не может считаться братом). Ve çok aktif, hareketli insanlarla ilgili olarak kullanılan ironik bir atasözü bulunmaktadır: *Anasının karnında dokuz ay on gün nasıl durmuş?* (как он пробыл в материнской утробе девять месяцев и десять дней?).

Böylece atasözleri çocuk doğurma sürecinden bahseden alt grupta; kız çocuk doğurmanın bir kadın için en mutlu kader olmadığı, sadece güçlü kadınların erkek çocuk doğurduğu, bir erkek çocuğun yaşlılığında bir kadına destek olacağı, bir kız çocuğun ise annesinden mümkün olan her şeyi aldıktan sonra ailesinin evini terk edeceği gibi birçok toplumsal cinsiyet algısı gözlemlediğimizi özetleyebiliriz. Sadece bir atasözü kız olarak doğmanın iyi olacağını söylemektedir.

Anne sevgisi ve ilgisinden bahseden grubu incelerken bu kavramın Rus paremiyolojik fonunda olduğu gibi Türk dil bilimsel dünya resminde de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu alt grupta 11 atasözü bulunmaktadır. Burada da daha önce incelediğimize benzer bir atasözü bulunmaktadır ancak daha kısa bir biçimde: *Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz* (нет такого друга, как мать, нет такой земли, как Багдад). Bu durumda yine annenin eşsiz bir şehir olarak karşımıza çıkan Bağdat ile karşılaştırıldığı görülmektedir.

Ayrıca bu atasözleri annenin samimiyetinden bahsetmektedir (Rus atasözlerinde olduğu gibi): *Ağlarsa anam ağlar, başkası/kalanı/gerisi yalan ağlar* (если моя мать плачет, то она действительно плачет, а другие плачут неискренне). *El ağlarsa gözünden, anam ağlarsa özünden ağlar* (если другие плачут, они плачут из глаз, если же плачет моя мама, она плачет из сердца). Benzer bir örnekte: *Yanarsa anam yanar, gerisi yalan yanar* (Моя мать, если горит, горит по-настоящему, остальные притворяются). Bu bağlamda bu paremi, Rus paremisi ile karşılaştırılabilir: *Мать плачет, что река льется; жена плачет, что ручей течет; невеста плачет, как роса падет: взойдет солнце, росу высушит*. Мать всегда понимает своего ребёнка: *Çocuğun dilinden anası anlar* (мать понимает язык ребенка); и даже: *Dilsizin dilinden*

anası anlar (мать понимает язык немых). Также образ матери предстаёт как высшая награда и защита: *Ana yiğidin kalkandır* (мать-щит доблестных).

Sunulan tüm paremilerde modern anne sözcüğünün aksine ana sözcüğünün kullanıldığı gözlemlenmektedir. Burada annenin bir çocuk için en iyi arkadaş olduğu, sadece annenin onunla içtenlikle empati kurabileceği, onu koruyabileceği, besleyebileceği ve eğitebileceği şeklinde olumlu bir toplumsal cinsiyet stereotipi görülmektedir. Olumlu çağrışımına rağmen bu stereotip, daha önce de söylediğimiz gibi, bazı nesnel veya öznel nedenlerle çocuklarını içtenlikle sevmeyen annelerin tutumunu etkileyen ve dolayısıyla kendilerine yönelik sağlıklı bir tutumu engelleyen bir stereotip olarak kalmaktadır.

Annelerin çocuklarla ilişkileri grubunu incelerken hem iyi hem de kötü annelerden bahseden çok yönlü atasözleri gözlemlenmektedir. Örneğin: *Ana evladını atmış, yar başına tutmuş* (мать бросила детей на их будущих супругов); *Anaların baş derdi evladı baş göz etmek* (самая главная проблема матерей-выдать детей замуж). Annenin çocuklarını (büyük olasılıkla kızlarını) evlendirmek için sabırsızlandığı söylenmektedir. Rusça pemi ile karşılaştırıldığında: *Мать дочку хвалила, пока с рук свалила*. Yine de annenin otoritesinin sarsılmaz olduğu savunulmaktadır: *Anaya asi gelen onmaz* (против матери нельзя бунтовать).

Bu alt grup, çocukların annelerine yönelik bencillikleriyle ilgili atasözlerini de içermektedir: *Besledik büyüttük danayı, tanımaz oldu anayı* (Мы ребёнка растили и кормили, а он мать не узнаёт). Bununla birlikte, çocukların ebeveynlerine benzediği de söylenir (Rus pemiolojik fonunda olduğu gibi): *Каковы матки, таковы и детки*. *Çocuğa iyi-kötü huy anadan gelir* (хороший и плохой характер ребенка идет от матери). *Analar ne ki danası ne olsun* (каковы матери, таковы их дети).

Sonuçları özetlemek gerekirse anne, onun çocuklarıyla ilişkilerine (bazen bu atasözlerinde her iki ebeveyninden de bahsedilir) adanmış atasözü gruplarında çok sayıda cinsiyet stereotipi vardır. Bu atasözlerinde anne; bir yandan sevgi dolu, şefkatli, ilgili olarak karşımıza çıkarken, diğer yandan da mirasını çocuklarına, özellikle de kızlarına aktarmaktadır. Ve bu miras hem maddi hem de manevi olabilir; çocuklar annelerinin karakterini ve ev alışkanlıklarını miras alırlar, bu durumda genellikle bir kadını yararsız veya evde oturmuyor gibi gösteren olumsuz stereotipleri gözlemleriz. Bir kız çocuğunun

doğması, bir kadın için mutsuz bir kaderdir çünkü kız çocuğu büyüyüp evlendiğinde baba evini terk edecektir ancak erkek çocuk kalacak, anneye destek olacak, onu besleyecek ve ona bakacaktır. Erkek çocuk doğurmak bir şeref ve gururdur ve her kadın bunu yapamaz. Dünyanın dilsel resminin bilinçaltında oluşturulması yoluyla atasözlerinde sunulan toplumsal cinsiyet yargılarının Türkçe konuşanların kamusal, sosyal ve ahlaki tutumlarını olumsuz etkilediğine inanıyoruz.

2.2.2. Türk Paremiyolojisinde Karı ve Koca Arasındaki İlişki

Bu alt bölümde, Türk atasözlerinde *karı koca* arasındaki ilişki ve kadın imgesi incelenmektedir. Derlenen mini külliyatta bu grupta 55 atasözü bulunmaktadır. Bunların 12'sinde karı koca arasındaki iyi ilişkilere, 11'inde kötü ilişkilere, 24'ünde karı kocanın karşılıklı etkisine ve ayrıca 8'inde boşanma ve karı koca arasındaki ilişkilerin bozulması sorununa değinilmektedir.

"*Karı koca arasındaki iyi ilişkiler*" alt grubundaki atasözlerini analiz etmek gerekirse bazıları ataerkilliğin bariz kalıntılarını içermekte, örneğin kadının aile içindeki ikincil konumuna işaret etmektedir: *Yiğidim yiğit olsun da yerim/durağım çalı dibi olsun* (пусть мой храбрый мужчина будет храбрым, а мое место пусть будет как у травы). Bu benzetme, bir kadının üstünlük iddiasında bulunmaması gerektiğini göstermektedir. Bu atasözü de aynı şeyi söylemektedir: *Avrat gayreti gütmemeli, er gayreti gütmeli* (жена не должна стремиться, а мужчина должен стремиться). Bu tür atasözleri aynı zamanda kişinin kocasına boyun eğmesinden de söz etmektedir: *Kocana göre bağla başını, harcına göre pişir aşını* (повязывай голову так, как хочет муж, готовь еду, учитывая посуду). Benzer bir diğer örnek ise: *Kadın kocasına göre baş bağlar* (женщина покрывает голову так, как считает нужным муж). Buna ek olarak, Türk atasözünü Rus atasözü ile mukayese edebiliriz. Türk atasözünde: *Koca olsun da isterse cüce olsun* (пусть он будет мужем, даже если он карлик). Rus atasözünde: *Муженек хоть всего с кулачок, да за мужниной головой не сижусь сиротой; Муж как ворона, а все жене оборона*.

Diğer atasözleri karı ve kocanın birbirleri için öneminden bahsetmektedir. Örneğin; *Kadının şamdanı altın olsa, tum dikecek erkektir* (если подсвечник женщины сделан из золота, то именно мужчина воздвигнет свечу) atasözünde bir kadının saf, masum

ve yüksek ahlaklı olması gerektiği, bu durumda bir erkeğe layık olacağı ima edilmektedir. Ayrıca bir kocanın karısı için bir savunma olduğu da söylenmektedir: *Peyniri deri korur, kadını eri; Avradı eri saklar, peyniri deri*. (Муж защищает жену, кожа защищает сыр).

Sunulan atasözlerinin birçoğu karı koca arasındaki sevgiden söz etmektedir: *Çocuk seversen beşikte, koca seversen döşekte* (если любишь ребёнка-в колыбели, если любишь мужа-на матрасе); *Karı koca yatağa girince sorunlar gider* (проблемы уходят, когда муж и жена ложатся в постель). Son olarak, bir atasözü kadını bir erkek için önemli bir konuma yükseltmektedir: *Kadın; erkeğin eşidir, evinin güneşidir* (женщина-половинка мужчины, солнце его дома).

Dolayısıyla Türk dünyasında iyi eşlerden bahseden atasözlerinin çoğu, kadının evdeki ikincil konumunu, erkeğe göre "ikinci sınıflığını", onun koruması altında olması gerektiğini ima etmektedir ancak yine de karı kocanın sevgisinden ve karşılıklı anlayışından bahseden paremler de vardır.

Başka bir grup atasözü de aile sorunlarından bahsetmektedir. Bazı durumlarda bunlar ciddi gibi görünmemektedir: *Yaz gününün yağışı, karı kocanın dövüşü* (ссора мужа и жены-как летний дождь) ya da örneğin *Bir karıyla bir koca, dırıldır eder/ helva yerler her gece* (жена и муж каждый вечер ворчат/едят халву) atasözünde karı kocanın hem kavga edeceği hem de barışacağı açıktır, bk. Rus paremisinde: *Милые бранятся только мешаются*. Bununla birlikte akıllı kadın, kocasının kusurlarını kabul etmeye cesaretlendirilmektedir: *Kadının ahmağı kocasına darılandır* (женщина-дура-это та, которая обижается на своего мужа) çünkü kusursuz koca diye bir şey yoktur: *Koca iyi bir şey olsa idi adını konca koyardı* (если бы муж был хорошим, его бы звали розой); *Dumansız baca olmaz, kahırsız koca olmaz* (не бывает трубы без дыма, не бывает мужа без проблем). Benzer bir atasözüne göre mükemmel aile yoktur: *Dumansız baca, çekişmedik karı koca olmaz* (не бывает трубы без дыма, не бывает мужа и жены без ссор).

Buna ek olarak bazı atasözleri kadınları olumsuz bir şekilde tasvir etmektedir: *Şeytan adam bulamazsa karısını aldatır* (если дьявол не может найти человека, он обманывает его жену). *Kadın sopayı kocasına eliyle verir* (жена подает палку мужу своей рукой) Rus paremisi ile karşılaştırıldığında: Кабы барыня не уськала, барин бы

не лаял. Bu bağlamda, kadının kocasına yem attığı ve onu hoşlanmadığı birine karşı kıskırttığı ima edilmektedir.

Sosyolojik açıdan iki atasözü dikkat çekmektedir: *Evde iki avrat olunca, ev süpürülmemiş kalır* ve *İki karılı ev süpürülmeden kalır*, şu şekilde çevirilebilir: *Дом с двумя женами останется неубранным*. Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk erkeklerinin dörde kadar eş almasına izin verilirdi ancak atasözü iki eşin bile evi dağınık bırakacağını, yani bir eşle evlenmenin daha iyi olduğunu söylemektedir. Mecazi bir atasözü de vardır: *Kocanın kabı ikiyse birini kır* (если у вашего мужа два горшка, разбейте один), bu da evde bir kadının avantajlarını ima etmektedir. Biri güzel biri çirkin iki eşle ilgili atasözü cinsiyet açısından aşağılayıcıdır: *Çirkin karı evi toplar, güzel karı düğün gezer* (некрасивая жена убирает в доме, красивая гуляет на свадьбе).

Karı ve kocanın karşılıklı etkisinden bahseden atasözlerini incelediğimizde bir kocanın karısını nasıl etkilediği söylenmektedir: *Kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası* (Муж может сделать жену как зелёным листом, так и чёрной землёй), kocanın karısına karşı tutumu onun ne kadar mutlu olacağını belirler. Bunu Rus atasözü ile karşılaştırabiliriz: *За хорошей головой жена молодеет, а за плохой-как земля чернеет; За хорошим мужем и жена хороша*. Мужу следует хорошо относиться к своей жене: *Ne dilersen eşine, o gelir başına* (чего бы ты ни пожелал своей жене, то и случится с тобой), benzer bir deyişle: *Hayır dile eşine (komşuna), hayır gele başına* (пожелай добра своей жене (ближнему), и добро придет к тебе). Bununla birlikte, bir kadının kocasını nasıl etkilediğine dair daha fazla atasözü bulunmaktadır: *Erkeği rezil eden de vezir eden de karısı; Kişiyi vezir eden de karısı, rezil eden de*. Bu atasözlerinin ikisi de “Женщина делает мужчину (человека) визирём, и женщина же может опозорить его.” şeklinde çevrilebilir. Başka bir örnekte ise: *Kocasını cennete de cehenneme de sokan karısıdır* (именно жена ведет своего мужа в рай и ад). Rus paremiyolojik fonunda da durum aynıdır: *Добрую женою и муж честен* (İyi eş ve dürüst koca).

Karı ve kocanın toplumsal rollerindeki cinsiyet ayrımının Türk paremiyolojisine de yansıdığı görülmektedir: *Koca sağlığa, karı varlığa bakar* (муж заботится о здоровье, а жена-о богатстве); *Erkeğin iyisi eşeğinden, kadının iyisi eşiginden belli olur* (добро мужчины узнают по его ослу, добро женщины-по ее порогу). Son olarak, kadının

toplumdaki yerinin açık bir göstergesi: *Söz avratlarındır, iş erkeklerindir* (слово-для женщин, дело-для мужчин). Bununla birlikte, namusun bir kadının haysiyeti olduğu söylenmektedir: *Avradı ar zapt eder, er zapt etmez* (честь сдерживает женщину, а не мужчину).

Kadın güzelliğini öven atasözleriyle de karşılaşmaktadır: *Er kemaliyle avrat cemali ile anılır* (мужчину помнят по его совершенству, а женщину-по ее красоте). Ancak Rus atasözlerinin de dediği gibi güzellik geçicidir ve güzellik olmadan bir kadının varlığı sona ermektedir: *Er kocarsa/kocadıkça koç olur, karı kocarsa/kocadıkça hiç olur* (если мужчина стареет, то с возрастом превращается в барана, если женщина стареет, то с возрастом исчезает).

Bununla birlikte, inançlı bir erkeğin eşi olmadan toplumda var olması da mümkün değildir; bu durum Türk dilinin pemi üzerinden çizdiği dünya resmine de yansımaktadır: *Bir Müslümana bir karı lazım* (мусульманину нужна жена). Atasözünün daha kaba bir şekilde ifade ettiği gibi, bir kadının da bir kocaya ihtiyacı vardır: *Kocasız karı, beyinsiz arı* (безмужняя женщина-безмозглая пчела). Çünkü pemiye göre karı ve koca birdir: *Erkek aslan da dişi aslan değil mi?* (Разве мужчина не лев, а женщина не львица?) Ya da en azından birbirlerini tamamlarlar: *Erkek sel, kadın göl* (мужчина-потоп, женщина-озеро).

Son grupta, **boşanmaya** yol açabilecek karı koca ilişkileri incelenmektedir. Diğer şeylerin yanı sıra popüler bilgelik, karı koca arasındaki ilişkiye müdahale etmemeniz gerektiğini söylemektedir: *Karı koca arasına girilmez* (не становись между мужем и женой); *Er ile avrat arasına giren nadim olur* (тот, кто встанет между мужчиной и женщиной, пожалеет об этом) ve kaba da olsa en somut olanıdır: *Karı koca ipek, araya giren köpek* (муж и жена-шелк, а тот, кто встает между ними-собака). Rus pemişi ile karşılaştırıldığında: *Между мужем и женой нитки не протацишь; Муж с женой бранятся, чужой не вяжись*. Eşe, karısı aleyhindeki söylentilere ve kulaktan dolma bilgilere inanmaması tavsiye edilmektedir: *El ağzına bakan karısını tez boşar* (кто верит чужим словам, тот быстро разводится с женой). Bu nedenle, bazı atasözleri, karı ve kocanın tek bir varlık olması nedeniyle yabancıların aile ilişkilerine müdahale etmemesi gerektiğini belirtmektedir.

Özetle, Türk atasözlerinin parlak bir ideal olarak, çocuklarına özveriyle bakan bir kişi olarak (bazı durumlarda her iki ebeveyninden de bahsedilir) anne imajına çok önem verdiği ve ayrıca karı koca arasındaki ilişki, birbirleri üzerindeki karşılıklı etkileri, eşlerin yabancıların müdahale etmemesi gereken bir birliği temsil ettiği gerçeği hakkında çok şey söylendiği görülmektedir.

Yüksek lisans tezinin hacmi tüm tematik grupları kapsamamıza izin vermediğinden, eklerde sunulan atasözlerinin yalnızca bir kısmı ele alınmaktadır. Analiz konusu, Türk ve Rus atasözlerinde anne ve ebeveyn imgesinin yanı sıra her iki paremiyolojik fonda karı ve koca imgesidir.

Atasözlerinin analizi hem Rus hem de Türk dil bilimsel dünya resimlerinde anne imgesinin önemli bir yer tuttuğu sonucuna varmamızı sağlamaktadır. Anne, bir insandaki en iyinin modelidir; o (ya da her iki ebeveyn) çocukları için en iyi arkadaştır, her zaman onlarla ilgilenir, onları yetiştirir, onlara bakar. Aynı zamanda, çocuklar ebeveynlerine karşı bencillik gösterebilirler ve bu, toplum tarafından onaylanmaz. Hem Rus hem de Türk atasözleri, bir kız çocuğunun kocası için geleceğe yapılan bir yatırım olduğunu söyler, özellikle Türk atasözlerinde vurgulanan, bir erkek çocuk doğurmanın anne için en büyük mutluluk ve ödül olduğu ve bunun özellikle yaşlılıkta karşılığını alacağıdır. Kız çocuğu ise mümkün olan en kısa sürede evlendirilmelidir. Anne yüreği, ruhu ve bakımı; atasözlerinde uçsuz bucaksız, her şeyi kuşatan olarak görünür. Aynı zamanda, üvey anne imgesi olumsuz bir ışık altında sunulur, yerli olmayan çocukları sevme yeteneği veya kapasitesi reddedilir. Sadece bazen bir üvey annenin öz anneden daha yakın olabileceği söylenir. Dolayısıyla anne ve kız imgesini yansıtan Rus ve Türk atasözlerinde sunulan hem olumlu hem de olumsuz toplumsal cinsiyet algılarından bahsedebiliriz.

Karı koca ilişkileri bölümü, bu tür atasözlerinin özelliklerini ortaya koymakta, Türk ve Rus paremilerinin birçok açıdan birbirine benzediğini göstermektedir. Karı ve koca bir bütün olarak görünmekte, karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve birbirlerini tamamlamaktadır. Bununla birlikte, Rus paremiyolojik fonunda kötü bir eşten, onun kocası üzerindeki olumsuz etkisinden bahseden atasözlerinin çok daha fazla olduğu ve Türkçede kadının aile içindeki yerinden bahseden atasözlerinin daha fazla olduğu ve bu yerin daha çok ikincil olduğu belirtilmelidir. Rus halkının (erkek kesiminin) kötü eşler hakkındaki şikâyetlerinin, kadının aile içindeki rolünün daha önemli olduğunu, olumsuz

bir şekilde de olsa aile hayatını daha fazla etkileyebileceğini gösterdiğine inanıyoruz. Aynı zamanda, Türk eşinin yerini bilmesi, kocasının talimatlarını yerine getirmesi ve sadece bazen kocasını mutlu ve başarılı kılabilceği söylenmektedir (ya da tam tersi).

Dünyanın Türk ve Rus dil bilimsel tablosunda, aile bütünlüğüne yönelik benzer bir tutum gözlemlenmektedir: Hiçbir yabancı, bir başkasının ailesine fiziksel veya ahlaki olarak müdahale etmemelidir çünkü bu hem o aile hem de müdahale eden kişi için istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Bu da bize göre Rus ve Türk toplumlarında sosyal bir birim olarak ailenin değerini göstermektedir.

Böylece nesilden nesile aktarılan bilgi ve deneyimin, erkeklerin kadınlara, eşlerine, annelerine ve kızlarına karşı tutumlarını ve kadınların kendilerine ve birbirlerine karşı tutumlarını incelikli bir şekilde etkilediği görülmektedir. Eğer bir kadın herhangi bir nedenle çocuklarını sevmiyorsa bu, onun vicdan azabı çekmesine, kendini aşağı görmesine, "sahte" bir anne olmasına yol açacaktır. Bir kadın, kocasını zihinsel ve fiziksel özelliklerine bakmaksızın, sadece orada olduğu ve kocası olduğu (ya da olabileceği) için sevmelidir. Özellikle hızla değişen sosyal çevre, kadınların kamusal yaşamda giderek daha önemli bir yer edinmesi, dünya, çevreleri ve kendi gelişimleri üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, cinsiyete dayalı kalıplaşmış paremleri kullanırken dikkatli olmamız, yaşamdaki her bir özel durumu daha nesnel bir şekilde değerlendirmemiz gerektiğine inanmaktayız.

SONUÇ

Rusça ve Türkçe paremiyolojik yapıları -atasözlerini- incelerken ve karşılaştırırken, bunların dünyanın dilsel resminin hem bir sonucu hem de biçimlendirici bir faktörü olduğu gerçeğinden hareket edilmektedir.

Çalışmanın ilk bölümü, geleneklerin miras yoluyla aktarıldığı bir kanal ve kültür oluşturan bir faktör olarak dilin analizine ayrılmıştır. Dilin kültüre, kültürün de dile yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kültür; belirli bir toplumun geçmişi, bugünü, geleceği ve yaşam biçimidir. Buna ek olarak, her insan etnik, kültürel ve dinî değerlere sahip bir toplumda doğar, bunları yansıtır ve kendi yaşam biçimine uygular. İnsanlar kültürel bir bağlamın içine doğar, o kültürü korur ve aktarır. Bilgi alışverişi için soyut bir araç olan kültür, bizi diğer toplumlardan ayıran unsur olmakla birlikte aynı zamanda birleştirici bir güçtür.

Diğer pek çok konuda olduğu gibi dil kültürünün temelinde de ataerkil düşünce yatmaktadır. Bu düşünce, cinsiyetçi dil ve kültürde cinsiyetler arasındaki eşitsizlik gibi oluşumların nedenidir. Kadınların ve erkeklerin rolleri karşıttır ancak değişmez bir şekilde tanımlanmamıştır, kadınların ayırt edici ve benzersiz sesi kültürde ve toplumda daha sağlam bir yer edinmektedir. Kadınların erkeklere ve erkeklerin kadınlara yönelik tutumları, değerleri ve yargıları hayatta deneyimlenen her şeyi ve özellikle de toplumsal cinsiyet algısı içinde dili etkilemektedir. Toplum dil bilimsel bir yaklaşımla, iki cinsiyetin karşıtlığının, değerlerdeki ve kültürel yargılardaki farklılığın kullanılan dile yansıdığı ve kalıplaştığı görülebilir.

Dil, tarih ve kültür ayrılmaz bir bütünlük oluşturur. Dil ve kültür birlikteliğinin en önemli unsuru ise atasözleri ve deyimlerdir. Kültürümüzün bir aynası olan deyimler, geçmişten günümüze halkın duygu ve düşüncelerini yansıtır. Böylece dil ve kültür arasındaki etkileşim sürecinde doğan deyim ve atasözleri, halk hakkında bilgi kaynağı ve bu halkın dünyasının dilsel tablosu hâline gelir. Paremi, halk bilgeliğinin bir yansıması olarak tüm yönleriyle halk yaşamında büyük bir yer tutar. Bu nedenle, dilsel-kültürel yaklaşımın uygulanmasıyla sadece ulusal değil uluslararası düzeyde de analiz edilmeleri gerekmektedir. Atasözleri ve deyimler, yaşayan dilin bir yansıması olarak halkın miras aldığı kültürün ayrılmaz bir parçasıdır.

Atasözü, anlam bütünlüğü ve yarattığı etki alanı bakımından insanı etkileyen, toplumsal kültürün dile yansımaları olan bir kavramdır. Atasözlerinde şu veya bu durumu ifade eden bir deyim kolayca bulunabilir ve kullanılabilir. Atasözlerinin yapısal olarak kısa, yalın ve etkileyici olduğu düşünüldüğünde, söz konusu durumun kullanım alanına dilsel olarak etkileyici bir anlam kazandırmak mümkündür. Bu bağlamda, dünyanın dilsel resminde atasözleri; anlam, oluşum, söylem ve durum aktarmak için kullanılabilecek en iyi sözcüklerdir.

Paremiye sıklıkla geçmişin kalıntıları olarak korunmuş toplumsal cinsiyet kalıplarına rastlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıpları aynı zamanda o dönemin yaşam biçimini ve kültürünü de dile yansıtmaktadır. Bir kadının ya da erkeğin o zamanki toplumun gerekliliklerine göre şu ya da bu durumda nasıl davranması gerektiğiyle ilgilidir. Bu cinsiyet stereotiplerinde, özellikle kadın stereotiplerinde, genellikle olumsuz ve eleştirel ifadeler hâkimdir. Pareminin hipertrofisine rağmen toplumdaki gerçek durumu yansıtmaktadırlar.

Ataerkil bir toplumda, kadınların bu dönemdeki koşulları ve statüsü, Türk deyimlerindeki olumsuz kadın algısında kendini gösterir ve bunun kadınların bireyselliklerini ortaya koymalarını ve topluma katılımlarını engellediği açıktır. Bu durum Rus deyimleri için de geçerlidir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki sosyolojik, biyolojik ve kültürel farklılıklar olarak tanımlansa da aynı zamanda cinsiyet kimliğini de temsil eder. Erkeklerin ve kadınların biyolojik, sosyolojik ve psikolojik rolleri, yani basmakalıp davranışları, toplumsal cinsiyet algılarıdır. Kişinin biyolojik olarak cinsiyete göre bölünmesinin yanı sıra kişinin davranışları, günlük yaşamı, kıyafeti ve sosyal çevredeki meslek seçimi de dâhil olmak üzere her türlü kriter toplumsal cinsiyet algısını oluşturur. Toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkeklere toplum tarafından dayatılan rol ve sorumlulukları yükler ve kadınların veya erkeklerin topluma ne ölçüde ve nasıl katılacaklarını belirler. Aynı zamanda, kişinin biyolojik cinsiyetine uygun davranması beklenir ve sosyalleştiği kişilerle olan ilişkileri ve oynadığı roller sosyal kimliğini şekillendirir.

Ancak muhafazakâr Türk toplumunda bile kadınların toplumdaki cinsiyet rolünü etkileyen köklü değişiklikler yaşanmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklar, bireylere farklı roller yüklenmesine yol açmaktadır. Özellikle ataerkil ve

heteronormatif roller kadınlara atfedilen olumsuz toplumsal cinsiyet algısının bir yansımasıdır ve yirminci yüzyılda kadınların daha görünür ve özgürlükçü bir kimlik kazandığı gözlemlenebilir.

Kadına atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri hem Rus hem de Türk toplumunda neredeyse aynıdır. Toplumsal cinsiyet biçimi zaman içinde değişmeden kalmamaktadır. Yaşanan durumların, değişen sosyoekonomik, kültürel koşulların ve tarihsel olayların kadına yönelik değerlendirici tutumların değişmesinde rol oynadığı açıktır. Atasözlerine bakıldığında kadınlara yönelik yargı ve tutumlar, toplumsal cinsiyet yargıları içerisinde açık ve belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

İkinci bölüm, Rus ve Türk atasözlerinin karşılaştırmalı analizine ayrılmıştır. Belirlenen görevlere göre, söz konusu atasözlerinden oluşan bir mini külliyat toplanmıştır: 435 Rus atasözü ve 412 Türk atasözünde kadın şu veya bu şekilde temsil edilmiştir. Kadın imgesinin çeşitli yorumlarını içeren böyle bir atasözü hacmi, gruplar hâlinde kategorize edilmeyi gerektirmektedir. Hem Rus hem de Türk atasözleri için benzer olan şu grupları oluşturduk: bir kadının karakterinin özelliklerine (güzellik, tasarruf, karakter, akıl, mantık ve duygular) adanmış grup ve aile ilişkilerinin özelliklerini ortaya koyan en büyük grup [evlilikten önce bir kızın imajı (gelin), gerçek evlilik süreci (seçim, evlenme arzusu/fırsatı, evlilik gerçeği, mutlu/mutsuz evlilik, çeyiz) ve buna eşlik eden sosyal roller (çöpçatanlık gibi)]. Çok sayıda atasözü; karı koca arasındaki ilişkiye, etkileşime, aile ve ev yaşamının oluşturulması ve sürdürülmesine yöneliktir. Ayrıca anne, üvey anne, kayınvalide, kız, kız kardeş, yeğenlere yönelik grupları seçtik; bu da bu sosyal rollerin hem Rus hem de Türk vatandaşlarının sosyal yaşamında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Küçük gruplar ise yukarıda belirtilen grupların hiçbirine uymayan ancak yine de kadınlardan şu veya bu açıdan bahseden atasözlerini bir araya getirmiştir. Daha anlaşılır olması için bu grupların listelerini içeren diploma metnine ekli tablolar oluşturduk.

Böylece antropolojik ve kültürel faktörlerin, toplumdaki bir kişinin kişisel ve varoluşsal özellikleriyle birleşerek filolojiye yansıdığı ve sonuç olarak kültürü oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu ilişkiler, çalışmamızı oluşturan kadın imgesi prizmasından ve dünyanın dilsel resmiyle ilişkili olarak paremiyolojik açıdan incelendiğinde, yüzyıllar boyunca kadına ve onun imgesinin dile yansımasına ilişkin

kalıplaşmış normların oluştuğu görülmektedir. Dünya ve toplum ne kadar farklı olursa olsun, bu toplumsal cinsiyet algısına göre kadın, anne ve eş kutsallığını taşımaktadır. Özellikle ataerkil bir toplumda kadının olumsuz algısı dile de yansır. Dünyada gözlemlenen bu toplumsal cinsiyet kalıplı kadın algısı, filolojik açıdan dilde kurularak olumlu ve olumsuz yargılar aracılığıyla dünyanın dilsel resmine yansır. Bu bağlamda, dünyanın dilsel resmi ile paremiyoloji arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurursak stereotipler ve stereotipleştirme atasözlerinde sıkça rastlanan bileşenlerdir.

Çalışmanın beklentileri; her grubun daha ayrıntılı bir analizini, özelliklerini ortaya çıkarmayı, bireysel Rus ve Türk paremiyolojik birimlerinin karşılaştırılmasını, paremiye yansıyan Rus ve Türk kültüründeki benzer ve farklı bulguları içermektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2013). “Çağdaş Rus ve Türk Dillerinde Akrabalık Terimi Olarak ANA”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2 (2), 8-14 URL: <https://goo.su/m3Z2>
- Akbalık, E. (2013). “Atasözlerinde Cinsiyet Algısı”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), URL: <https://goo.su/SzOpIPI>
- Aktaş, G. (2013). “Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 0-0 URL: <https://goo.su/gyVHjge>
- Anikin, V. P. (1957). *Russkie narodnye posloviy, pogovorki, zagadki i detskiy fol'klor*. M.
- Anikin, V. P. (1988). *Russkie posloviy i pogovorki*. M.: Khudozhestvennaya literatura.
- Anosov, E. A. (2012). “Gendernye stereotipy v paremiyakh russkogo yazyka v svete metodologicheskikh podkhodov k issledovaniyu fenomena gendernoy stereotipizatsii”. *Vestnik Yuzhno-Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Lingvistika*, (25), 93-96. URL: <https://goo.su/qZPj>
- Anosov, E. A. (2012). “Reprezentatsiya gendernykh stereotipov russkoy lingvokul'tury v paremiyakh, kharakterizuyushchikh supruzhestvo i semeynuyu zhizn”. *Vestnik Yuzhno-Ural'skogo gosudarstvennogo gumanitarno-pedagogicheskogo universiteta*, (9), 184-192. URL: <https://goo.su/w4PRS>
- Arkhangel'skaya, T. A. (2014). “Dobraya i zlaya zhena v mire russkoy posloviy. Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta im”. *Yaroslava Mudrogo*, (77), 55-57. URL : <https://goo.su/fQ3SQ>
- Arkhipova, N. G. (2013). “Obraz zhenshchiny v narodnoy yazykovoy kul'ture. Vestnik Amurskogo gosudarstvennogo universiteta”. *Seriya: Gumanitarnye nauki*, (60), 123-127. URL: <https://goo.su/aYilp>
- Armağan, S. (2022). “Ana ve Anne Sözcükleri Üzerine Kültür Bilim İncelemesi”. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17 (1), 38-53. URL: <https://goo.su/Q0QU>

- Aydın, S. (2013). “Kültürel Bir Miras Olarak Atasözlerinin Kullanımı Üzerine Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri”. *Folklor/Edebiyat*, 19 (75) , 173-192 URL: <https://goo.su/FR79g9>
- Aydinoğlu, N. (2015). “Kadın ve Dil”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 217-230 URL: <https://goo.su/iqIzna4>
- Aydoğan, R. (2020). *Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü*, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara.
- Bak, H. (2020). “Türkiye Türkçesi ve Çağdaş Rus Dilinde Anlamsal Yakınlık Bildiren Atasözlerinin Değerlendirilmesi”. 2. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu*, 25-26 Kasım 2020, s. 40, Van. URL: <https://goo.su/SIobC>
- Baş, B. (2002). “Türkçe Temel Dil Becerilerinin Öğretiminde Atasözlerinin Kullanımı”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 60-68. URL: <https://goo.su/RP7P>
- Batur, Z. (2011). “Atasözü ve Deyimlerde Kadın ve Kadının Sosyo-psikolojik Özellikleri”. *Turkish Studies (Elektronik)*, 6(3), 577-584. URL: <https://goo.su/JNbqJZS>
- Bayburt, B. (2020). “Türkçe Atasözlerinde Kadına Yönelik Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 21 (47), 50-76. URL: <https://goo.su/uULFf>
- Beauvoir, S. (1993). *Kadın "İkinci Cins": Bağımsızlığa Doğru (Cilt 3)*. (B. Onaran, Çev.) İstanbul: Payel Yayınları.
- Belousova A. K. & Epritskaya, N. K. (2018). “Sovershenstvovanie obucheniya inostrannomu yazyku cherez sravnitel'nyy analiz obrazov poslovits i pogovorok”. *Integratsiya obrazovaniya*, 22 (4 (93)), 750-765. URL: <https://goo.su/Bli1kI2>
- Biktagirova, Z. A. (2007). “Obraz rebenka v angliyskoy i turetskoy paremiologii (na materiale poslovits s semanticheskimi komponentami rodstva)”. “İngiliz ve Türk Paremiyolojisinde Çocuk Tipi (Akrabalık İçerikli Atasözleri Materyalinde)”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7 (1) , 21-26. URL: <https://goo.su/47Czp1>

- Boiko, O. & Enkar, M. M. (2023). *Otrazhenie supruzheskoy zhizni v russkikh paremiyakh s komponentami "muzh" i "zhena"*. Russian Insights: Literature, Culture and Linguistic. 1. In print.
- Bulut, M. (2013). "Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi". *Turkish Studies (Elektronik)*, 8(13), 559-575. URL: <https://goo.su/1G0XIc>
- Burova, S. N. & Dilekchi, R. (2016). "Semeynye tsennosti v sovremennom turetskom obshchestve". *Sotsiologiya*. № 4. S. 95–106. URL: <https://goo.su/oUTiT>
- Buyanova, L. Yu. (2014). "Russkie posloviitsy i pogovorki kak etnokul'turnye konstanty: mental'no-aksiologicheskii aspekt. Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta im". *Yaroslava Mudrogo*, (77), 60-62. URL: <https://goo.su/ClekZ7>
- Chovich, L. I. (2015). "Paremi o zhenshchine v russkom i serbskom yazykakh (kul'turologicheskii aspekt izucheniya). Vestnik Permskogo natsional'nogo issledovatel'skogo politekhnicheskogo universiteta". *Problemy yazykoznaniya i pedagogiki*, 3(13), 36-43. URL: <https://goo.su/Gsrr>
- Chovich, L. I. (2015). "Paremi o zhenshchine v russkom i serbskom yazykakh (kul'turologicheskii aspekt izucheniya). Vestnik Permskogo natsional'nogo issledovatel'skogo politekhnicheskogo universiteta". *Problemy yazykoznaniya i pedagogiki*, 3(13), 36-43. URL: <https://goo.su/qAV4NZA>
- Chzhan Tszyuan', (2018). "İspol'zovanie russkikh poslovits i pogovorok v obuchenii russkomu yazyku kitayskikh studentov". *Vestnik nauki i obrazovaniya*, 1 (2 (38), 73-77. URL: <https://goo.su/QDKeJf>
- Çağlar, G. (1992). "Dil ve Cins Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı". *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 3, 25-36. URL: <https://goo.su/UsLSl9R>
- Çetin, E. (2021). "Türkçe Atasözleri İçeren Osmanlı Dönemi Dil Yadiğârları". *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature, Prof. Dr. İ. Çetin Derdiyok Armağan Sayısı*, 1087-1101 URL: <https://goo.su/Dah6c>
- Danilenko V. P. (2017). "Kartina mira v poslovitsakh russkogo naroda". *Sankt-Peterburg: Aleteyya* (373)- 22 URL: <https://goo.su/xQRD3f>

- Daşman, A. (2017). “Kadın ve Kadın Leksikolojisinin Anlambilimsel Özellikleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 113-122. URL: <https://goo.su/gt6fIGi>
- Dement'eva, T. Yu. (2013). “Prekrashchenie i rastorzhenie braka po drevnerusskomu pravu”. *Vestnik Volzhskogo universiteta im. V. N. Tatishcheva*, №2(78) URL: <https://goo.su/USfz>
- Demir, T. (2018). “Türk Atasözlerinin Türkiye’deki Bilimsel Etik Eksikliğindeki Yeri”. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (4), 59-71. URL: <https://goo.su/bubpAV0>
- Detkova, V. A. (2015). “Obraz zhenshchiny v russkikh i angliyskikh paremiyakh semanticheskoy gruppy «Semeynye otnosheniya» skvoz' prizmu gendernoy mental'nosti. Vestnik Yuzhno-Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta”. *Seriya: Lingvistika*, 12 (4), 61-66. URL: <https://goo.su/jH2x06>
- Didkovskaya, V. G. & Petrova, L. A. (2014). “Poslovitsy i pogovorki kak ob"ekt «Naivnoy lingvistiki». Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta im”. *Yaroslava Mudrogo*, (77), 68-70. URL: <https://goo.su/wKhu7TO>
- Efremov, V. A. (2010). “Nominatsii zhenshchiny v russkom yazyke: zhena - zhenshchina - baba – dama”. *Mir russkogo slova*, (1), 19-25. URL: <https://goo.su/Z7HK>
- Epifanov, A. A. (2006). *Russkie poslovitsy i pogovorki i ikh turetskie analogi*. Sankt-Peterburg: KARO.
- Ersöz, A. G. (2010). “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerleri”. *Gazi Türkiyat*, 1 (6), 167-182. URL: <https://goo.su/njd0GS>
- Esenova, T. S. & Esenova, G. B. & Goryaeva, V. V. & Kharchevnikova, R. P. (2017). “Androtsentrizm gendernykh stereotipov (na primere paremii)”. *Vestnik Kalmytskogo universiteta*, 2(34), 86-92. URL: <https://goo.su/fq2U3iQ>
- Evseeva, L. V. (2014). “Spetsifika reprezentatsii obraza zhenshchiny v kul'ture”. *iPolytech Journal*, 2 (85), 240-245. URL: <https://goo.su/K2dNC>

- Eyce, B. (2000). "Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (4), 223-244. URL: <https://goo.su/41zn6zS>
- Filonenko, I. A. (2003). "Muzhskoe i zhenskoe nachalo vo frazeologii angliyskogo i russkogo yazyka". *Problemy istorii, filologii, kul'tury*, (13), 538-544. URL: <https://goo.su/qUb6dl>
- Fliginskikh, E. E. (2015). "Lingvisticheskaya kharakteristika obraza zheny vo frazeologicheskikh oborotakh angliyskogo, frantsuzskogo i russkogo yazykov". *Vestnik Mariyskogo gosudarstvennogo universiteta*, 2(17), 118-122. URL: <https://goo.su/QzWX04G>
- Genç, H. (2018). "Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı Olarak Kadın". *Folklor/Edebiyat*, 24(94), 13-34. 10.22559/folklor. 219 URL: <https://goo.su/IoF2kM7>
- Gorbunova, L. G. & Tulupova, Zh. S. (2017). "Kognitivnaya i sintaksicheskaya spetsifika paremiy, otrazhayushchikh zhenskoe nachalo". *Ogarev-Online*, (4 (93), 8. URL: <https://goo.su/vvC93>
- Göçer, A. (2012). "Dil Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 50-57. URL: <https://goo.su/UlefU>
- Gökay, N. & Yücel, E. (2019). "Der Stellenwert Der Frau In Den Deutschen Und Türkischen Sprichwörtern" [Alman ve Türk Atasözlerinde Kadının Önemi]. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 73-83. URL: <https://goo.su/srBgO2P>
- Gudkova, E. (ty). *Istoriya voprosa: rekrutskaya povinnost'*. URL: <https://goo.su/2FExFG>.
- Güneş, S. (1999). *Türk ve Rus Atasözleri Arasındaki Benzerlikler*, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, URL: <https://goo.su/EzJfX1>
- Kaplan, M. (1982). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Katsyuba, L. B. (2013). "Opredelenie paremii (lingvisticheskiy aspekt definititsii). Vestnik Yuzhno-Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta". *Seriya: Lingvistika*, 10 (1), 65-67. URL: <https://goo.su/f1mvne>
- Keklik, S. (2013). "Atasözleri Sadece Gerçek ve Mecaz Anlamlı Mıdır?/Do Proverbs Only Have Direct And Metaphoric Meanings?". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (23), 239-250. URL: <https://goo.su/UbndfQB>
- Kenzhebaeva, A. A. & Särkenova, R. (2020). Kontsept «sem'ya» v turetskoy i russkoy. Lingvokul'turakh (na materiale paremiy). AO «KazUMOiMYa im. Abylay khana» URL: <https://goo.su/0Dr8Xa>
- Khakimova, G. Sh. (2005). "Yazykovoe soznanie skvoz' prizmu gendernoy paradigmy (na materiale angliyskikh i russkikh paremiy). Vestnik Yuzhno-Ural'skogo gosudarstvennogo universiteta". *Seriya: Lingvistika*, 11(51), 24-27. URL: <https://goo.su/iSgYVWb>
- Kirilina, A. V. (1999). "Russkie poslovitsy i pogovorki: ne tol'ko androtsentrizm. Vestnik Tambovskogo universiteta". *Seriya: Gumanitarnye nauki*, (3), 41-43. URL: <https://goo.su/nhslC3>
- Köylü, M. & Bekmurzayev, M. (2018). "Kırgız Atasözleri Işığında Aile Kurumu". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 119-147 URL: <https://goo.su/XHyzk>
- Mammadova, e. S. Eski n. (2013). "Freym muzhchina/muzh-zhenshchina/zhená – ə r – arvad/kadın na baze frazeologicheskikh edinits russkogo i tyurkskikh yazykov. Vestnik moskovskogo universiteta". *Seriya 22. Teoriya perevoda*, (3), 111-120. URL: <https://goo.su/IAxbzR>
- Marfina, Zh. V. (2018). "Reprezentatsiya subkontseptov "syn/sin", "doch'/dochka" v vostochnoslavyanskoy paremike. Vestnik Omskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta". *Gumanitarnye issledovaniya*, 2(19), 63-66. URL: <https://goo.su/Pm4W6O0>
- Marfina, Zh. V. (2018). "Tsennostno-aksiologicheskaya realizatsiya mikrokontseptov muzh, zhená v ukrainskoy i russkoy paremiynykh kartinakh mira". *Vestnik*

Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta, 24 (1), 90-94.
URL: <https://goo.su/yUol>

Mercan, A. (2017). *Çağdaş Rus Dilinde “Aile” Kavramının Yer Aldığı Atasözleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
URL: <https://goo.su/EzJfX1>

Mubarok, Y. (2017). “Representation of Women in the Sundanese Proverbs” [Sundaca Atasözlerinde Kadınların Temsili]. *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, Vol. III, Issue 7, 207. URL: <https://goo.su/Z3zbr1>

Nichiporchik, E. V. (2009). “Aksiologicheskiy portret zhenshchiny v ital'yanskikh i russkikh paremiyakh (v poiskakh sub"ekta otsenki)”. *Problemy istorii, filologii, kul'tury*, 4(26), 181-195. URL: <https://goo.su/pbJ30X>

Okaray, Z. (2015). “Türk Atasözlerinde ve Deyimlerinde Kadın İmgesi”. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 93-102. URL: <https://goo.su/TU9Eh>

Özcan, M. F. (2019). “Orhun Yazıtlarındaki Atasözü ve Deyimlerin Günümüzdeki Karşılıklarına Yönelik İnceleme”. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 98-105. URL: <https://goo.su/0YrRnN>

Özkan, B. & Gündoğdu, A. (2011). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler”. *Turkish Studies (Elektronik)*, 6(3), 1133-1147. URL: <https://goo.su/81tcjW>

Paşalıoğlu, C. (2020). “Rus ve Türk Dil Dünya Görüşlerinde Aile Konsepti”, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt (8), 168. URL: <https://goo.su/MSbreiV>

Ponomareva, E. Yu. (2015). “Kontseptual'naya oppozitsiya «Svoy-chuzhoy» kak sposob ob"ektivatsii kontseptu «Teshcha/svekrov'-mother-in-law» v russkoy i angliyskoy lingvokul'turakh. Vestnik Tambovskogo universiteta”. *Seriya: Gumanitarnye nauki*, 11(151), 186-193. URL: <https://goo.su/s8djg>

Sağlam, M. Y. (2001). “Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 0-0. URL: <https://goo.su/kYr9wf>

- Seliverstova, E. I. (2003). "Variativnost' poslovits kak proyavlenie zakonov zhanra. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta". *Istoriya*, (3), 44-54. URL: <https://goo.su/lNVy>
- Seliverstova, E. I. (2008). "Yavlenie okkazional'noy leksicheskoy sinonimii v poslovitse. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta". *Yazyk i literatura*, (3-1), 68-77. URL: <https://goo.su/NLdbV05>
- Seliverstova, E. I. (2009). "O nekotorykh konstantakh v paremike. Vestnik Novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta im". *Yaroslava Mudrogo*, (54), 66-70. URL: <https://goo.su/jUgUJ>
- Seliverstova, E. I. (2009). "Poslovichnyy tip: model', variant, sinonim. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta". *Yazyk i literatura*, (3), 185-193. URL: <https://goo.su/FR11f>
- Semenenko, N. N. & Lisitsyna, G. A. (2015). "Mental'nyy stereotip kak smysloobrazuyushchiy faktor v tsennostnykh paremicheskikh reprezentatsiyakh". *Vestnik Vyatskogo gosudarstvennogo universiteta*, (12), 85-91. URL: <https://goo.su/OU4LyN>
- Semenenko, N. N. (2014). "Otrazhenie klyuchevykh simvolov russkogo etnoyazykovogo soznaniya v paremiograficheskoy praktike". *Problemy istorii, filologii, kul'tury*, 3(45), 61-63. URL: <https://goo.su/xqM93>
- Serebrova, G. A. (2007). *Obraz zhenshchiny vo frazeologizmax russkogo i angliyskogo yazykov*. URL: <https://goo.su/TtG6Il>
- Shapinskaya, E. N. (2018). "Zhenshchina v kul'ture: gender i etnichnost' chast' tret'ya". *Kul'tura kul'tury*, 4(20), 76-87. URL: <https://goo.su/U5kcClk>
- Shaymardanova, M. R. (2015). "Gendernye strategii i taktiki v usloviyakh aktualizatsii freyma predosterezheniya v angliyskikh i russkikh paremiyakh". *Vestnik Vyatskogo gosudarstvennogo universiteta*, (8), 93-99. URL: <https://goo.su/G5ahz>
- Shijaku, F. (2017). "Glimpses on Proverbs About Women in English And Albanian Language" [İngilizce ve Arnavutçada Kadınlarla İlgili Atasözleri Hakkında Kısa Bilgiler]. *Turkophone*, 4(2), 13-32 URL: <https://goo.su/u92aDb>

- Shokarimova, K. A. (2021). "Yazyk russkikh poslovits i pogovorok, ego izuchenie na urokakh russkogo yazyka". *Academic research in educational sciences*, 2 (8), 318-322. URL: <https://goo.su/HjgP>
- Shtanov, A. V. (2005). Assotsiativnye polya sostavlyayushchikh kontsepta "sem'ya" v turetskom yazyke (v sravnenii s russkim) // *Lingvostranovedenie: metody analiza, tekhnika obucheniya*. Sbornik statey. V 2 ch.: vtoroy mezhvuz. seminar po lingvostranovedeniyu, 10-11 iyunya 2004 g., MGIMO(U).Ch. 2 : Kontsept "sem'ya" v aspekte lingvostranovedeniya. – M.: MGIMO-Universitet, 2005. – S.49-59. URL: <https://goo.su/YKW2yB>
- Shulgina E. M. & Fang, Y. (2014) "The Concept 'Family' in the Russian and Chinese Linguistic Views of the World", *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 154167. URL: <https://goo.su/ABC6>
- Shutina, V. N. (2009). "Sopostavitel'nyy analiz binarnoy oppozitsii «Muzhchina - zhenshchina» v russkoy i frantsuzskoy poslovichnykh kartinakh mira". *Nauka. Innovatsii. Tekhnologii*, (3), 92-98. URL: <https://goo.su/Ojyd9>
- Slyusareva, A. A. (2020). "Ispol'zovanie poslovits i pogovorok v obuchenii inostrannym yazykam". Voronezhskiy gosudarstvennyy universitet. [Elektronnyy resurs]. URL: <https://goo.su/t0rYok>
- Sokur, E. A. & Adzinova, A. A. (2018). "Mikrokontsepty "muzh" i "zhena" v russkoy lingvokul'ture. Vestnik Adygeyskogo gosudarstvennogo universiteta". *Seriya 2: Filologiya i iskusstvovedenie*, 2(217), 110-115. URL: <https://goo.su/EkDpq7c>
- Solov'eva, N. S. (2009). "Otrazhenie gendernykh stereotipov v slovare antiposlovits russkogo naroda". *Problemy istorii, filologii, kul'tury*, 2(24), 45-49. URL: <https://goo.su/WyhBGo>
- Stanek, K. B. (2017). "The Perception Of Beauty In Turkish Language And Proverbs" [Türk Dili ve Atasözlerinde Güzellik Algısı]. *Journal of Awareness*, 2(3S),19-30 URL: <https://goo.su/FzTH6rW>
- Şengüder, Z. (2023). "Сопоставительный анализ турецких и русских пословиц с компонентом семья" [Türk ve Rus Atasözlerinin Aile Unsuruyla Karşılaştırmalı

- Analizi]. *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 12 (2023): 51-68 URL: <https://goo.su/J6z62>
- Tangieva, Kh. Yu. & Bulgucheva, S. A. (2017). "Poslovitsa kak ob"ekt lingvisticheskogo analiza". *Lingua-universum*, (2), 47-49. URL: <https://goo.su/pPd98m0>
- Tekeli, S. (2023). "Somatik Deyimler Bağlamında Rusça ve Türkçe Deyimlerin Karşılaştırılması". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (34), 48-70. URL: <https://goo.su/itKvw0x>
- Tkachenko, Yu. G. (2016). "Yazykovaya matritsa gendernykh stereotipov". *Politicheskaya lingvistika*, (5), 131-135. URL: <https://goo.su/xgBEO>
- Van Min', (2018). "Obraz zhenshchiny vo frazeologizmax russkogo i kitayskogo yazykov". *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, (4 (414)), 44-49. URL: <https://goo.su/cFU210>
- Van Ven'tsya, (2017). "Kul'turnyy stsenariy «Supruzheskaya ssora» v zerkale russkikh paremiy". *Nauchnyy dialog*, (1), 22-34. URL: <https://goo.su/QaYaCe>
- Vargün, B. (2005). "Kadın, Cinsellik ve Kültür". *Antropoloji*, (20), 0-0. URL: <https://goo.su/40oQU8c>
- Verdiyeva, E. (2021). "Anne Kavramının Kullanıldığı Rus ve Azerbaycan Atasözlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi". *LOTUS International Journal of Language and Translation Studies*. 1(1), 23-40. URL: <https://goo.su/Qayn6I> kullanılmadı
- Volkova, E. A. & Pulyaeva, A. D. (2015). "Obraz zhenshchiny v kul'ture". *Evrasiyskiy Soyuz Uchenykh*, (11-1 (20)), 86-87. URL: <https://goo.su/oVXgYP>
- Yan, F. (2013). "Kontsept «Sem'ya» v russkoy i kitayskoy yazykovykh kartinakh mira. Izvestiya Tomskogo politekhnicheskogo universiteta". *Inzhiniring georesursov*, 323(6), 250-255. URL: <https://goo.su/TWyyRzN>
- Yazoğlu, R. (2005). "Dil-Kültür İlişkisi". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 2 (5), 123-143. URL: <https://goo.su/veMdsyr>
- Yılmaz, A. (2004), "Türk Kültüründe Kadın", *Millî Folklor*, 61: 111-123. URL: <https://goo.su/epqz6X>

Zaliznyak, A. A. & Levontina, I. B. & Shmelev, I. D. (2005). *Klyuchevye idei russkoy yazykovoy kartiny mira*. M.: Yazyki slavyanskoy kul'tury.

Фалоджу, Дж. О. (2014). “Облик женщин в русских пословицах и поговорках: взгляд иностранца”. *Вестник Череповецкого государственного университета*, 7(60), 117-119. URL: <https://goo.su/0schaI>

EKLER

ЕК 1. TABLOLAR

КРАСОТА-GÜZELLİK

русский	турецкий
Бабий век-сорок лет.	Bağın taşlısı, kadının saçlısı. Камни виноградника, волосы женщины.
Девичья коса-на всю Москву краса.	Beyazın adı var, esmerin tadı var. У белого есть имя, а у коричневого-вкус.
Девичья краса до возрасту, молодичья до веку.	Bodur tavuk her gün piliç. Чахлый цыпленок-это цыпленок на каждый день.
Девка красна до замужества	Camî yıkılmış ama mihrabı yerinde. Мечеть разрушена, но михраб цел.
Женское лето по петров день (29 июня ст. ст.)	Denize dalan bilir, güzeli seven bilir. Кто ныряет в море, тот знает, кто любит красоту, тот знает.
Каждому своя милая-самая красивая.	Gönül kimi severse güzel odur. Кого сердце любит, тот и красив.
Как ни заплетай косу, девка, а не миновать расплетать.	Güzel kuş elde gezer, güzel hanım dilde gezer. Красивая птица путешествует в руке, красивая дама путешествует на языке.
Какова ни будь красна девка, а придет пора-выцветет.	Güzele ne yakışmaz. Что не подходит красивым?
Коса-девичья краса.	Güzellik ondur, dokuzu dondur. Красота-это десять, девять из которых замерзают.
Красавица без ума-что кошелек без денег.	
Красна девка до замужества.	
Красная девка в хороводе, что маков цвет в огороде.	
Красота до венца, а ум до конца.	
Красота до вечера, а доброта навек	
Красота приглядится, а ум вперед пригодится.	

Красота приглядится, а щи не прихлебаются.	
Красота разума не придаст.	
Красотой сыт не будешь.	
Красуйся, краса, пока вдоль спины коса: под повойник попадет-краса пропадет.	
Курицу не накормить, девицу не нарядить.	
Не с лица нам воду пить, можно и с рябой весь век прожить.	
С лица не воду пить, умела бы пироги печь.	
Сорок лет-бабий век.	
У девки золотом уши завешены.	

МАТЬ-ANNE

русский	турецкий
Без матки пропадут и детки.	"Anan atan kim?" "Yakın komşun." "Кто твои родители?"-"Твой близкий сосед."
Без матки пчелки-пропавшие детки.	Aç anansa/atansa da kaç. Убегай, даже если ты голодная мать/отец.
Без матки рой не держится.	Ağlarsa anam ağlar, başkası/kalanı/gerisi yalan ağlar. Если моя мать плачет, то плачет моя мать, другие плачут неправду.
Без матушки родной и цветы не цветно цветут.	Ana, analık olursa baba da babalık olur. Если мать становится мачехой, отец становится отчимом.
Все детки, да не одной матки.	Ana baba bedduası alma/alan onmaz. Не проклинаяте своих родителей, ибо проклинаящий их не будет удостоен чести.
Грозила matka сыну ножом, а на ноже-то блин большой, а пасынку блинок дает, да ножиком сует.	Ana baba evlat için, evlat kendi başı için. Отец и мать-за сына, сын-за свою голову.
Дитя плачет, а у матери сердце болит.	Ana baba rüşvetsiz dosttur. Родители- друзья без взяток.
Дитятку по голове, а матери по сердцу.	Ana bahtı kızına, baba ocağı oğula kalır.

	Состояние матери достается дочери, отцовский очаг-сыну.
Для матери ребенок до ста лет детенок.	Ana çeker zahmeti, baba alır rahmeti. Мать терпит лишения, отец получает милость.
Другой матери не будет.	Ana evladını atmış, yar başına tutmuş. Мать бросила сына и застала его со своей любовницей.
И одной матки детки, да не ровны.	Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz. Нет такого друга, как мать, нет такой земли, как Багдад.
И пчелки без матки-пропащие детки.	Ana hakkı ödenmez. Право матери не может быть оплачено.
И свинья-мать, за свое детище на рожон лезет.	Ana kız ile dövüşmüş, komşu da sahi sanmış. Мать подралась с дочерью, и сосед подумал, что это было на самом деле.
И у кошки котя-то же самое дитя.	Ana kıza taht kurar, kız bahtı kocada arar. Мать устанавливает для дочери трон, дочь ищет удачу в муже.
Иному счастье-мать, а иному-мачеха.	Ana kızına taht kurmuş, baht kuramamış. Мать создала трон для своей дочери, но не ее состояние.
Каждому мил свой ребёнок	Ana över, baba sever. Мать хвалит, отец любит.
Как рой без матки, так и дитя без мамки.	Ana yiğidin kalkanıdır. Мать-щит доблестных.
Какова matka, таково и ягнятко.	Ana baba ile iftihar olunmaz. Нельзя гордиться своими родителями.
Какова matka, таковы и детки.	Anadan doğmak, ölmek içindir. Родиться от матери-значит умереть.
Какова мать, такова и дочь.	Anadan doğmayan kardeş sayılmaz. Нет брата, который не родился бы от той же матери.
Каковы батьки-матки, таковы и дитятки.	Anadan olur daya, hamurdan olur maya. Если мать-женщина, дающая молоко, она будет дрожжами из теста.
Княгине-княжа, кошке-котя, а Катерине свое дитя (милее).	Analar ne ki danası ne olsun. Что такое матери и что такое их дети?

Куда matka, туда и пчелки.	Analar taş yesin, yarımşardan beş yesin. Пусть матери едят камни, пусть половина и половина едят пять.
Куда матушка, туда и дитятко.	Anaların baş derdi evladı baş göz etmek. Самая главная проблема матерей-выдать детей замуж.
Легко тебе, матушка, идти было за батюшка, а ка-ково мне за чужого мужика?	Analı kızlı, sırları gizli. Мать и дочь, их секреты скрыты.
Лучше матери друга не сыщешь.	Analı kuzu, kınalı kuzu. Ягненок с матерью-это ягненок с хной.
Любая matka за дитятко глаза выдерет.	Anam babam kesem, elime cebime soksam yesem. Если бы мои мама и папа были моим кошельком, я бы тратил деньги из своего кошелька.
Мамонька родимая-свеча неугасимая, мамонька неродная-похлебочка холодная.	Ananın aşı, tandırımın başı. Пища моей матери-передник моей печи.
Матери все дети равны-одинаково сердцу больны.	Anan güzel idi hani yeri, baban güzel idi hani evi? Если твоя мать была красива, где ее дом, если твой отец был красив, где его дом?
Материно сердце в детях, а детское-в камне.	Ananın bahtı kızına. Состояние матери для дочери.
Материнская забота в огне не горит и в воде не тонет.	Ananın dostu damat, babanın dostu evlat. Друг матери-зять, друг отца-сын.
Материнская ласка конца не знает.	Anası ağaca çıkarsa kızı budak budak gezer. Если мать взбирается на дерево, дочь путешествует узел за узлом.
Материнская молитва со дня моря вынимает.	Anası çıktığı dala kızı salıncak kurar. Дочь качается на ветке, по которой карабкается мать.
Материнский гнев что весенний снег: и много выпадет, да скоро растает.	Anası olmayanın babası olmaz. У кого нет матери, у того нет отца.
Материны глаза слепы.	Anası soğan, babası sarımsak. Его мать-лук, а отец-чеснок.
Мать дочку хвалила, пока с рук свалила.	Anası söylemeden kızı tamamlar. Дочь

	заканчивает раньше, чем мать говорит.
Мать кормит детей, как земля людей.	Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al. Посмотри на мать и получишь дочь, посмотри на сторону и получишь ткань.
Мать любит дитя, а кошка-котя.	Anasının karnında dokuz ay on gün nasıl durmuş? Как он пробыл в материнской утробе девять месяцев и десять дней?
Мать плачет, что река льется; жена плачет, что ручей течет; невеста плачет, как роса падет: взойдет солнце, росу высушит.	Anasız çocuk evde çürür, babasız çocuk çarşıda. Ребенку без матери плохо дома, ребенку без отца плохо на базаре.
Мать при сыне не наследница.	Anasız çocuk, kanatsız kuş gibidir. Ребенок без матери-как птица без крыльев.
Мать приветная-ограда каменная.	Anasız kuzu melemes. Ягненок без матери не издает ни звука.
Мать при сыне не наследница.	Anaya asi gelen olmaz. Против матери нельзя бунтовать.
Мать приветная-ограда каменная.	Anaya babaya hizmet, Tanrı'ya ibadet. Служение матери и отцу-это поклонение Богу.
Мать у корзины накормит, отец у сусека заморит.	Anayı kızdan ayıran para. Деньги разделяют мать и дочь.
Мать хвалит дитя, а свинья-поросенка.	Babadan gören sofra salar, anadan gören minder serer. Те, кто учится у своих отцов, накрывают на стол, а те, кто учится у своих матерей, кладут подушку.
Не наставит мать-научат добрые люди.	Bağdat gibi şehir olmaz, kardeş gibi yâr olmaz, ana baba hiçbir yerde bulunmaz. Нет такого города, как Багдад, нет такой половины, как брат, и нигде нет таких, как мать и отец.
Не научит мамка, так научит лямка.	Besledik büyüttük danayı, tanımaz oldu anayı. Мы кормили и растили ребенка, он не узнал мать.

Не та мать, что родила, а та, что выходила.	Bir anaya bir kız, bir kafaya bir göz. Одна дочь для одной матери, один глаз для одной головы.
Не тот отец, мать, кто родил, а тот, кто вспоил, вскормил, да добру научил.	Çocuğa iyi-kötü huy anadan gelir. Хороший и плохой характер ребенка идет от матери.
Нет дружка против родного батюшки, нет подружки против матушки.	Çocuğu okutan baba akçası, ananın bohçası. На деньги отца ребенок получает образование, на деньги матери-упругость.
Около матки хорошо дитятке.	Çocuğun dilinden anası anlar. Мать понимает язык ребенка.
От одной матки, да не одни ребятишки.	Çocuk karı koca arasında altın toptur. Ребенок-золотой шар между мужем и женой.
Отца-мать кормлю-долг плачу, сыновей в люди вывожу-взаимы даю, дочь снабжаю-за окно бросаю.	Çocuk karıyla kocanın arasını bulur. Ребенок находится между мужем и женой.
При матери ребятишки, как при клушке цыплятки.	Çoluğa çocuğa karışmayan, ana baba kadri bilmez. Сын, у которого нет детей, не знает ценности своих родителей.
Пчелки без матки-пропащие детки.	Çömlek anne yüreği, tencere baba yüreği. Горшок-это сердце матери, кастрюля-сердце отца.
Сердце матери-вещун.	Dilsizin dilinden anası anlar. Мать понимает язык немых.
Сердце матери лучше солнца греет.	Doğurdum oğlum oldu, evlendi komşum oldu. Я родила сына, он женился и стал моим соседом.
Сыр калача белее, а мать всех друзей милее.	Dokuz kadın birikse zahmeti doğuran çeker. Даже если женщин девять, роды принимает та, которая рожает.
Точь-в-точь, как мать в дочь.	El ağlarsa gözünden, anam ağlarsa özünden ağlar. Если другие плачут, они плачут из глаз, но если плачет моя мама, она плачет из сердца.

	Evladı ben doğurdum ama gönlünü ben doğurmadım. Я родила сына, но не родила его сердце.
	İnsana ata/ana gibi yâr olmaz. Нет никого лучше матери и отца.
	İyi evlat (anayı) babayı vezir eder, kötü evlat rezil eder. Хороший сын (матери) делает отца великим, плохой сын позорит его.
	İyi evlat tutar ananın malını, kötü evlat satar ananın malını. Хороший сын хранит имущество своей матери, плохой сын продает имущество своей матери.
	Kız anasından görmeyince sofrayı kaldırmaz. Девочка не убирает со стола, пока не научится у матери.
	Kız doğuran tez kocar. Тот, кто родит девочку, быстро состарится.
	Kız gittiği, oğlan bittiği yerde yemek yer. Девочка ест, где идет, мальчик ест, где находится.
	Kızı var, nazı var; oğlu var, sözü var. У него есть дочь, он ей благоволит; у него есть сын, он хочет жениться.
	Kızın varsa el yatağında yatmasın, oğlun varsa el ekmeği tatmasın. Если у тебя есть дочь, не позволяй ей спать в чужой постели, если у тебя есть сын, не позволяй ему вкушать чужой хлеб.
	Kişi anasından üryan doğar. Человек рождается голым от своей матери.
	Koca ekmeği, meydan ekmeği; evlat/oğul ekmeği, zindan ekmeği. Хлеб мужа-хлеб площади, хлеб сына-хлеб подземелья.
	Oğlan atadan/babadan öğrenir sofrayı kurmayı, kız anadan öğrenir bıçkı biçmeyi. Сын учится накрывать на стол у отца,

	дочь учится шить у матери.
	Oğlan babadan öğrenir sofra açmayı, kız anneden öğrenir kapı gezmeyi. Мальчик учится накрывать на стол у своего отца, девочка учится путешествовать у своей матери.
	Oğlan babaya, kız anaya çeker. Сын похож на отца, а дочь-на мать.
	Oğlan babaya, kız anaya yâr olur. Сын хорош для отца, а дочь-для матери.
	Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün. Пусть тот, кто родит мальчика, будет горд, а тот, кто родит девочку, будет бит.
	Oğlan doğurdum oydu beni, kız doğurdum soydu beni. Я родила мальчика, и он меня сильно толкнул, я родила девочку, и она меня обокрала.
	Oğlanı doğuran ana sevilmesin de ekmeğini yiyen sevin sin. Пусть мать, родившая сына, будет нелюбима, пусть будет счастлив тот, кто взял деньги ее сына.
	Oğlanı doğurdum, bahtını doğuramadım. Я родила мальчика, но не его счастье.
	Oğlanı her karı doğuramaz, er karı doğurur. Не каждая женщина может родить сына, рождает сильная женщина, как мужчина.
	Oğlanın ki oğul balı, kızın ki bahçe gülü. Мед сына-это мед сына, мед дочери-это садовая роза.
	Oğlu oğlan sevin sin, kızı olan dövünsün. Пусть радуется мальчик с сыном, пусть печалится девочка с дочерью.
	Oğlum oldu gülüm oldu, everdim elin oldu. Мой сын стал моей розой, я выдала его замуж за его жену.

	Oğlun güder, karın sağarsa koyun olur. Если сын пасет, а жена доит, она становится овцой.
	Oğlunu seven hocaya, kızını seven kocaya verir. Тот, кто любит своего сына, отдает его учителю, тот, кто любит свою дочь, отдает ее мужу.
	Oğula devlet gerek ise ana/ataya hürmet eyle. Если сыну нужно государство, уделите хорошее внимание матери и отцу.
	Talihim olsaydı anamdan kız doğardım. Если бы у меня была возможность, я бы родила девочку.
	Yanarsa anam yanar, gerisi yalan yanar. Если она горит, то горит моя мать, остальное-ложь.

МАЧЕХА-ÜVEY ANNE

русский	турецкий
В лесу медведь, а в доме мачеха.	Ana üvey olunca baba gâvur olurmuş. Когда мать-мачеха, отец становится чужим.
Горько пасынку от мачехи, а не сладко ж и мачехе от пасынка.	Analık fenalık/kara yamalık. Мачеха злая/черная заплатка.
Какое без солнышка тепло, такое от мачехи добро.	Analık kara yamalık; çorba pişmiş, suyu bulanık. Мачеха-это черная заплатка; суп сварился, бульон помутнел.
Кому мать, а нам мачеха.	Doğan anası olma, doğuran anası ol. Не будь родной матерью, будь родной матерью.
Мать высоко замахивается, да не больно бьет; мачеха низко замахивается, да больно бьет.	Üvey ana ekmeği, demirden tokmağı. Хлеб мачехи, железный молоток.
Мать гладит по шерсти, мачеха-против.	
Мачеха добра, да не мать родна.	
Мачеха пасынку надвое волю дала: наг	

ходи либо без рубашки.	
Не всякая мачеха-крапива, не всякая падчерица-маков цвет.	
Поровну мачеха делила, а пасынкам ничего не осталось.	
Удобрилась мачеха до пасынка, велела в заговенье все щи выхлебать.	

НЕВЕСТА-GELİN

русский	турецкий
Была бы невеста, а сваха будет.	Ahmak gelin, yengeyi halayığı sanır. Глупая невеста думает, что невестка-ее наложница.
Всякая невеста для своего жениха родится.	Alanla satan bilir, kadınla/gelinle yatan bilir. Тот, кто покупает и продает, знает, тот, кто спит с женщиной/невестой, знает.
Кому невеста годится, для того и родится.	Ekmek ekmeğin mayası, gelin kaynananın dayası. Хлеб-закваска хлеба, невеста-нянька свекрови.
Не выбирай невесты, выбирай сваху.	Gelin, altın taht getirmiş; çıkmış, kendisi üstüne oturmuş. Невеста приносила золотой трон и садилась на него.
Не диво, что у царя невеста хороша.	Gelin ata binmiş, "Ya nasip." demiş. Невеста ехала на коне и говорила: "Йа насип".
Не диво, что у царя невеста хороша.	Gelin babasına "Hem ağlarım hem giderim." demiş. Невеста сказала своему отцу: "Я плачу и иду".
Невеста без места, жених без ума.	Gelin bildiğini işler, kaynana dudağını dişler. Невеста делает то, что знает, а свекровь кусает губы.
Невеста не жена, можно развестись.	Gelin çiçek, her dediği gerçek; kaynana yılan, her dediği yalan. Невеста-цветок, все, что она говорит-правда; свекровь-змея, все, что она говорит-ложь.
Невеста родится, а жених на коня садится.	Gelin eşikte, oğlan beşikte. Невеста стоит на пороге, а мальчик-в колыбели.

Невеста сама в дом не придет.	Gelin girmedik ev olur, ölüm girmedik ev olmaz. Будет дом, куда не войдет невеста, но не будет дома, куда не войдет смерть.
Невестой прелестна, а женой-кочерга.	Gelin halıyı getirir; kendi serer, kendi oturur. Невеста приносит ковер, сама расстилает его и садится на него.
Невесту доставай собой, а не Федорой да Фомой.	Gelin odası ziynetli olur. Комната невесты будет украшена драгоценностями.
Просватанная невеста всем нравится (хороша).	Gelinin dini yok, kaynananın imanı. У невесты нет религии, у свекрови нет веры.
Расти коса до пят-женихи торопят.	Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla/dinle/işit. Дочери моей я говорю тебе, невесте моей ты пойми/послушай/услышь.
Спелому колосу-серп удалой, девице красной-жених молодой.	Kızın kimi severse güveyin odur, oğlun kimi severse gelinin odur. Тот, кого любит дочь-твой зять, тот, кого любит сын-твоя невестка.
	Pek yürürsem "deli gelin", yavaş yürürsem "miskin gelin" derler. Если я иду быстро, говорят "сумасшедшая невеста", если медленно-"ленивая невеста".
	Sarımsağı gelin etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış. Чеснок сделали невесте, и он не пах сорок дней.
	Üveye etme özünde bulursun, geline etme kızından bulursun. Не делай зла пасынку, увидишь зло от собственного ребенка, не делай зла невесте, увидишь зло от своей дочери.

ЖЕНИТЬБА/ЗАМУЖЕСТВО-EVLİLİK

русский	турецкий
Бабой больше, так девкой меньше.	Bekâra karı/avrat boşaması kolaydır. С одинокой женщиной легко развестись.
Бабы каются, а девки замуж собираются.	Bekârlık sultanlıktır. Безбрачие-это султанат.

Брал жену денечек, а плакал годочек	Dişi kuş uyar uuvayı, için dışını sıvayı sıvayı. Женщина-птица строит гнездо, штукатуря его снаружи и внутри.
В девках дольше, замужем короче.	Elin övdüğünü el alır, ana babanın övdüğü evde kalır. То, что хвалит кто-то другой, кто-то другой берет, то, что хвалят родители, остается дома.
В девках курочка-в бабах дурочка.	Er ölür, avrat boş olur. Мужчина умирает, женщина становится пустой.
В девках сижено-горе мыкано, замуж выдана-вдвое прибыло.	Ere giderken büyük kız, evde oturduğu zaman küçük kız. Большая девушка-когда идет к мужу, маленькая-когда остается дома.
Всё выбирать-женатым не бывать.	Ergen gözüyle kız alma, gece gözüyle bez alma. Не берите девушку в подростковом возрасте и не берите подушник на ночь.
Выбирай жену не в хороводе, а в огороде.	Eri olmayanın yeri olmaz. У кого нет мужа, тому нет места.
Выбирай коровушку по рогам, а девушку по родам.	Erim er olsun, yerim çalı dibi olsun. Пусть мужем моим будет мужчина, а местом моим-подножие куста.
Где уж нам уж выйти замуж, мы уж так уж как-нибудь.	Erkeğin rızkı kadının ruhsatına bağlı. Пропитание мужчины зависит от прав женщины.
Где уж нам уж выйти замуж, нам и в девках хорошо!	Erkek aslan dişisine bakar bakar da kuvvet alır. Лев-самец смотрит на свою самку и набирается сил.
Девушка плачет-замуж хочет.	Erkek fedakâr, kadın vefakâr gerek. Мужчина должен быть жертвенным, а женщина-верной.
Дело сделали-Маланью замуж выдали.	Erkek getirmeyi, kadın yetirmeyi bilmeli. Мужчина должен знать, как принести, а женщина-как обеспечить.
Дело сделано-дура замуж выдана.	Erkek kuş gezer havai, dişi kuş uyar uuvayı. Птица-мужчина путешествует, а птица-женщина строит гнездо.
Есть девка серебряна, поискать парня глиняного.	Erkek vefakâr, kadın cefakâr olmalı. Птица-мужчина путешествует, а птица-женщина строит гнездо.
Женино добро колом в глотке стоит.	Erkeksiz ev, yelkensiz gemiye benzer. Дом без мужчины-как корабль без паруса.

Женины деньги петухом в горле запоеют.	Erken kalkan yol alır, erken evlenen döl alır. Тот, кто рано встает, путешествует, тот, кто рано женится, обзаводится потомством.
Жениным богатством века не проживешь.	Ersiz avrat, yularsız at. Женщина без мужчины-как лошадь без недоуздка.
Жениным добром не сведешь дом.	Eşini ağlatan gülmemiş. Кто заставляет свою жену плакать, тот не смеется.
Жену выбирай не глазами, а ушами	Eşini, işini, aşını bil. Знай своего супруга, свою работу, свою еду.
Замуж выходи-в оба гляди.	Evi erkek yapar, uyuayı kadın. Мужчина строит дом, женщина-жилище.
Замуж идет-песни поет, а вышла-слезы льет.	Evi ev eden avrat, yurdu şen eden devlet. Женщина делает дом домом, государство делает дом счастливым.
Замуж идти-не мед пить, а слезы лить.	Evi ev eden kadındır. Именно женщина делает дом домом.
Не женись на теще, не ходи замуж за свекра.	Evvel baba ekmeği, sonra koca ekmeği. Сначала хлеб отца, потом хлеб мужа.
Не заламывай рябинку не вызревшу, не сватай (не бери) девку не вызнавши.	Geceleyin yürüyen gündüz sevinir, küçükken evlenen yaşlanınca sevinir. Тот, кто гуляет ночью, радуется днем, тот, кто женится молодым, радуется, когда стареет.
Не ищи жену модницу, а ищи заботницу.	Getir varlığı, göstereyim karılığı. Принеси богатство, я покажу тебе жену.
Не птицу сватать, а девицу.	Hanımın hışmı gelince oklavalar tıklar tıklar, beyin hışmı gelince dişler tıklar tıklar. Когда гневается жена, щелкают скалки, когда гневается хозяин, щелкают зубы.
Не то приданое, что замуж несет, а то, что замужем наживет.	Her kadın evinin hem hanımı hem halayıdır. Каждая женщина-и жена, и наложница своего дома.
Не торопись, девка, замуж: хорошо-наживешься, а худо-наплачешься.	İven kız ere varmaz, varsa da baht bulamaz. Девушка, которая торопится, не может выйти замуж, а если и выйдет, то не найдет удачи.
Ненадолго старый женится: либо сам умрет, либо жена уйдет.	Kalkanın yerini, ölenin avradını alırlar. Они занимают место того, кто ушел, и женятся на жене умершего.
Нет жены-нет заботы.	Karıya bakanın akli az olur. Мужчина, который смотрит на свою жену-дурак.

Первое замужество не скрасило, второе не вызолотит.	Kavga evliliğin tadı tuzudur. В браке происходит чудо.
С вечера девка, с полуночи молодка, на заре хозяйшка.	Öv küçüğü, al büyüğü. Хвалите малое, берите большое.
Сватались к девушке тридцать с одним, а быть ей за одним.	Pekmezi dipten/küpten, kadını kökten al. Патоку бери со дна/куба, а женщину с корня.
Скрасит девку венец да молодец.	Sabahtan karnın doyuran, küçükten evlenen aldanmamış. Тот, кто кормит утром и женится молодым, не обманут.
Станешь гадать, как девку замуж отдать.	Sakalına göre tarağı vur, ölünceye kadar geçineceğini ara dur. Расчесывай бороду в соответствии со своей бородой и ищи пропитание, пока не умрешь.
Холостой-простой, женат рогат, а вдовец-что зяблец.	Tünle/geceleyin yürüyen gündüz sevinir, küçükken evlenen yaşlanınca sevinir. Кто ходит ночью, радуется днем, кто женится в молодости, радуется в старости.
Хорошее замужество-прянишна коврижка, а худое замужество-гробова покрывка.	Yuvayı dişi kuş yapar/yuvayı yapan dişi kuştur. Самка птицы строит гнездо/именно самка птицы строит гнездо.
Худая слава пройдет-никто замуж не возьмет.	
Что красен? - Жениться хочу. - Что бледен? - Женился.	

МУЖ И ЖЕНА-KARI VE KOCA

русский	турецкий
Баба пляшет, а дед плачет.	Aşını arayan, eşini bulan işini bilir. Тот, кто ищет свою пищу, тот, кто находит свою половинку, знает свое дело.
Без мужа-что без головы; без жены-что без ума.	Avradı ar zapt eder, er zapt etmez. Честь сдерживает женщину, а не мужчину.
Больная жена мужу не мила.	Avradı eri saklar, peyniri deri. Муж скрывает женщину, кожа скрывает сыр.
Бранися, а за милого держися.	Avrat gayreti gütmemeli, er gayreti gütmeli. Жена не должна стремиться, а мужчина должен стремиться.
В людях-ангел, не жена; дома с мужем-	Bekâra avrat boşaması kolaydır. Холостяку

сатана.	легко развестись с женой.
В том-то и сила, чтобы жена мужа любила.	Beylere ve avrada inanma, akarsuya dayanma. Не верьте в мужчин и женщин и не опирайтесь на проточную воду.
В чужую жену черт мед кладет, в свою уксусу подливает.	Bir karıyla bir koca, dırdır eder/helva yerler her gese. Жена и муж, они ворчат/каждый вечер едят халву.
Всякому мужу своя жена мила.	Bir Müslümana bir karı lazım. Мусульманину нужна жена.
Девицы-хороши, красные-хороши, откуда же худые жены берутся?	Boşanıp kocana varma, sevişip dostuna varma. Не разводишься и не добивайся мужа, не занимайся любовью и не добивайся мужа.
Дед погибает, а бабе смех	Çirkin karı evi toplar, güzel karı düğün gezer. Некрасивая жена убирает в доме, красивая путешествует на свадьбе.
Добрая жена-веселье, а худая-злое зелье.	Çocuk seversen beşikte, koca seversen döşekte. Если любишь ребенка-в колыбели, если любишь мужа - в матрасе.
Добрая жена да жирные щи-другого добра не ищи.	Dumansız baca olmaz, kahırsız koca olmaz. Нет трубы без дыма, нет мужа без проблем.
Добрая жена дом сбережет, плохая-рукавом растрясет.	Dumansız baca, çekişmedik karı koca olmaz. Нет трубы без дыма, нет мужа и жены без ссор.
Доброю женою и муж честен.	El ağzına bakan, karısını tez boşar. Кто верит чужим словам, тот быстро разводится с женой.
Добрую жену взять-ни скуки, ни горя не знать.	Er ile avrat arasına giren nadim olur. Тот, кто встанет между мужчиной и женщиной, пожалеет об этом.
Железо уваришь, а злой жены не уговоришь.	Er kemaliyle avrat cemali ile anılır. Мужчину помнят по его совершенству, а женщину-по ее красоте.
Жена бранчива-мужу позор.	Er kocarsa/kocadıkça koç olur, karı kocarsa/kocadıkça hiç olur. Если мужчина стареет, то с возрастом превращается в барана, если женщина стареет, то с возрастом исчезает.
Жена верховодит, так муж по соседям бродит.	Erkeği rezil eden de vezir eden de karısı. Именно жена позорит мужчину и делает его визирем.

Жена взбесилась и мужа не спросилась.	Erkeğin eli kınası, kadını yüzü karası. Рука мужчины - хна, лицо женщины-чернота.
Жена для совета, теща для привета, а нет милей родной матери.	Erkeğin iyisi eşeğinden, kadının iyisi eşliğinden belli olur. Добро мужчины узнают по его ослу, добро женщины-по ее порогу.
Жена досужа добра и без мужа.	Erkeğin nefsi birdir, kadıninki dokuz. Желание мужчины-одно, женщины-девять.
Жена льстит-лихое норовит.	Erkek aslan da dişi aslan değil mi? Разве мужчина не лев, а женщина не львица?
Жена мужа и не бьет, а под свой норов ведет.	Erkek sel, kadın göl. Мужчина-потоп, женщина-озеро.
Жена мужу пластырь, а он ей пастырь.	Evde iki avrat olunca, ev süpürülmemiş kalır. Когда в доме две женщины, дом остается не убраным.
Жена на мужа не доказчица.	Hayır dile eşine (komşuna), hayır gele başına. Пожелай добра своей жене (ближнему), и добро придет к тебе.
Жена не гусли: поиграв, на стенку не повесишь.	İki karılı ev süpürülmeden kalır. Дом с двумя женами останется неубранным.
Жена не коза, травой кормить не будешь.	Kadın erkeğin eşidir, evinin güneşidir. Женщина-жена мужчины, солнце его дома.
Жена не лапоть, с ноги не сбросишь.	Kadın, kocasına göre baş bağlar. Женщина повязывает голову в соответствии со своим мужем.
Жена не рукавица-за пояс не заткнешь, с белой ручки не стряхнешь.	Kadın sopayı kocasına eliyle verir. Жена подает палку мужу своей рукой.
Жена не сапог-с ноги не скинешь.	Kadını yeşil yaprak eden de kocası, kara toprak eden de kocası. Именно муж превращает женщину в зеленый лист, а женщина-в черную землю.
Жена не сбережет, так мужу ни за что не сберечь.	Kadının ahmağı, kocasına darılandır. Женщина-дура-это та, которая обижается на своего мужа.
Жена от мужа на локоток, а муж от жены на локоток.	Kadının kurnazı çocuğu kocasına baktırır. Женская хитрость заставляет мужа заботиться о ребенке.
Жена по мужу честна.	Kadının şamdanı altın olsa, mum dikesek erkektir. Если подсвечник женщины сделан из золота, то именно мужчина воздвигнет

	свечу.
Жена при муже хороша.	Karı koca arasına girilmez. Не становись между мужем и женой.
Жены стыдиться-детей не видать.	Karı koca ipek, araya giren köpek. Муж и жена-шелк, а тот, кто встает между ними-собака.
За хорошей головой жена молодеет, а за плохой-как земля чернеет.	Karı koca yatağa girince sorunlar gider. Проблемы уходят, когда муж и жена ложатся в постель.
За хорошим мужем и жена хороша.	Kişiyi vezir eden de karısı, rezil eden de. Именно жена делает человека визирем и позором.
Иван в дуду играет, а Марья с голоду умирает.	Koca iyi bir şey olsa idi adını konca koyardı. Если бы муж был хорошим, он бы назвал его розой.
Кабы барыня не уськала, так бы и барин не лаял.	Koca olsun da isterse cüce olsun. Пусть он будет мужем, даже если он карлик.
Как жена ни мила, а сон милее.	Koca sağlığa, karı varlığa bakar. Муж заботится о здоровье, а жена-о богатстве.
Каков Ананья, такова у него и Маланья.	Kocalıkta genç alma el için, yükseklerde yer alma yel için. Не бери молодого мужа за руку, не бери высокое место за ветер.
Какова жена, таков и муж.	Kocana göre bağla başını, harcına göre pişir aşını. Повязывай голову по мужу, готовь еду по ступке.
Князю-княгиня, боярину-Марина, а всякому-своя Катерина.	Kocanın kabı ikiyse birini kır. Если у вашего мужа два горшка, разбейте один.
Когда муж с женой бранится, тогда и горшок не варится.	Kocasını cennete de cehenneme de sokan karısıdır. Именно жена ведет своего мужа в рай и ад.
Красна пава пером, а жена-нравом.	Kocasız karı, beyinsiz arı. Безмужняя жена-безмозглая пчела.
Красна пава перьем, а жена-мужем.	Ne dilersem eşine, o gelir başına. Чего бы ты ни пожелал своей жене, то и случится с тобой.
Куда б ни идти, только б с милым по пути.	Peyniri deri korur, kadını eri. Кожа защищает сыр, мужчина защищает женщину.
Куда мил дружок, туда и мой сапожок	Sevişip/sevip dostuna, boşanıp kocana varma. Не занимайтесь любовью со своей половинкой, не разводите и не уходите к мужу.

Лучше кума, чем злая жена.	Söz avratlarındır, iş erkeklerindir. Слово-для женщин, дело-для мужчин.
Люба жена, любя и родня.	Şeytan adam bulamazsa karısını aldatır. Если дьявол не может найти человека, он обманывает его жену.
Между мужем и женой нитки не протацишь.	Tarla satanla karı boşayanın ahı geçmez. Проклятие того, кто продает поле, и того, кто разводится с женой, не будет принято.
Мир в семье женой держится.	Tütünsüz baca, kavgasız koca. Труба без табака, муж без ссоры.
Молода жена годами, да стара норовом.	Varsa eşin rahattır başın, yoksa eşin zordur işin. Именно муж превращает женщину в зеленый лист, а женщина-в черную землю.
Молода жена плачет до росы утренней, сестрица-до золота венца, мать-до веку.	Yiğidim yiğit olsun da yerim/durağım çalı dibi olsun. Пусть мой доблестный мужчина будет доблестным, а мое место-у подножия куста.
Молодица у старика-ни девка, ни баба, ни вдова.	
Море, огонь и недобрая жена-три зла.	
Муж-голова, жена-душа.	
Муж-голова, жена-шея, куда захочет, туда и повернет.	
Муж-жене, жена-куме, а кума-всему свету.	
Муж-за волками, а жена-за молодцами.	
Муж-за гудок, жена-за песенки.	
Муж-за гуж, жена-за другой.	
Муж-за рюмочку, а жена-за стаканчик.	
Муж-за чарку, а жена-за палку.	
Муж-как бы хлеба нажить, а жена-как бы мужа избыть.	
Муж-комельком, жена-язычком.	
Муж-полтину, а жена-холстину, все в	

одно место складут, так и хорошо живут.	
Муж-с огнем, жена-с водою.	
Муж без жены-что гусь без воды.	
Муж без жены-что конь без узды.	
Муж в бедах, а жена в гостях.	
Муж в дверь, а жена в Тверь.	
Муж в долгу, а жена в шелку.	
Муж в поле пахать, а жена руками махать.	
Муж в тюрьме, а жена в сурьме.	
Муж в шанцах, а жена в танцах.	
Муж вези гуж, а жена шей рубашки.	
Муж возом не навезет, что жена рукавом растрясет.	
Муж возом не навозит, что жена горшком наносит.	
Муж да жена-одна душа. Муж-дому строитель, нищете отгонитель.	
Муж да жена больше, чем брат и сестра.	
Муж жене-отец, жена мужу-венец.	
Муж задурит-половина двора горит, а жена задурит, и весь сгорит.	
Муж запьет-полдома пропьет, жена запьет-весь дом пропьет.	
Муж и жена-из одного кремня искры.	
Муж и жена-одна сатана.	
Муж и жена-одно дело, одно тело, один дух.	
Муж как ворона, а все жене оборона.	
Муж крепок по жене, а жена крепка по мужу	

Муж любит жену богатую, а тещу-тороватую.	
Муж любит жену здоровую, а брат сестру-богатую.	
Муж любит жену здоровую, а жених невесту-богатую.	
Муж молод, жена стара-беда не мала.	
Муж молоти пшеницу, а жена пеки паленицы.	
Муж на службе, а жена в нужде-оба равны.	
Муж не башмак: с ноги не сбросишь.	
Муж не лапоть: с ноги не скинешь.	
Муж не сапог: не снимешь с ног.	
Муж Нестерка, да детей шестерка, воровать боимся, работать ленимся-как тут жить прикажете?	
Муж носит в дом мешком, а жена выносит горшком.	
Муж от жены на пядень, а жена от мужа на сажень.	
Муж пашет, а жена пляшет.	
Муж по деревням, а жена в ожерелье.	
Муж по дрова, а жена со двора.	
Муж по дрова, жена-соломенная вдова.	
Муж пьет-полдома горит, жена пьет-весь дом горит.	
Муж пьет, а жена горшки бьет.	
Муж с женой бранятся, чужой не вяжись.	
Муж с женой что вода с мукой, а теща дрожжи	
Муж с женой что лошадь с телегой: везут, когда они исправны.	

Муж с женой что мука с водой: сболтать сболтаешь, да не разболтаешь.	
Муж со двора, а жена в другие ворота.	
Муж хоть и не гош, но чужая не трошь.	
Мужем жена хороша.	
Муженек хоть всего с кулачок, да за мужниной головой не сижу сиротой.	
Мужик без бабы пуще малых деток сирота.	
Мужик без жены что гусь без воды.	
Мужу на безголовье, а жене на здоровье.	
Не верь ветру в море, а жене-в доме.	
Не муж женой красен, а жена-мужем.	
Не наносить мужику мешком, коли баба выносит горшком.	
Не та счастлива, которая у отца, а та счастлива, которая у мужа.	
Не то смешно-жена мужа бьет, а то смешно, что муж плачет.	
Не тот богат, у кого много добра, а тот, у кого жена хороша.	
Одному с женою горе, другому вдвое.	
Одному с женою радость, другому-горе.	
От иной жены хоть о надолбу головой.	
Первая жена-как утренняя заря, а вторая жена-как красное солнышко.	
Потешь муж жену-поди в солдаты.	
Ржа железо тлит, а злая жена-мужа.	
Родители берегут дочь до венца, а муж жену-до конца.	
С болтливой женой хлопот не оберешься.	
С доброй женой горе-полгоря, а радость-	

вдвойне.	
С мужем-нужа; без мужа-и того хуже; а вдовой да сиротой-хоть волком вой.	
Сварливая жена-в доме пожар.	
Сера утица-охота моя, красна девица-зазнобушка моя.	
Скоморошья жена всегда весела.	
Согласную семью беды обходят.	
Тошно жить без милого, а с немилым тошнее.	
Три жены имел, а от всех терпел.	
у добра мужа злая жена на добро есть.	
У доброго мужа и худая жена досужа.	
У мужа в кармане толсто, а у жены на столе широко.	
У плохого мужа жена всегда дура.	
У старого жена молода - беда не мала.	
У старого мужа молодая жена-чужая корысть.	
У хорошей жены и плохой муж будет молодцом.	
Фома плачет, а жена скачет..	
Хорошая жена-лишняя сухота.	
Хоть плох муженек, да затулье мое: завалюсь за него, не боюсь никого.	
Худ муж в могилу, а добра жена по дворам.	
Худ муж помрет, добрая жена по миру пойдет.	
Худая жена и хорошего мужа портит.	
Худо мужу тому, у которого жена больная в дому.	

Честна жена мужем.	
Честная жена для супруга душа, а с хорошим умом и для всех хороша.	
Чужая жена-лебедушка, а своя-полынь горькая.	
Чужого мужа полюбить-себя погубить.	
Чужой мужик (муж) мил, да не век с ним жить, а свой постыл-волочиться с ним.	
Я за порог, а жена поперек.	

ДОЧЬ/ДЕВКА/ДЕВУШКА-KIZ

русский	турецкий
Бывает, и у девки муж умирает.	Ablasına güvenen kız, kocasız kaldı. Девушка, доверившаяся своей сестре, осталась без мужа.
Были денежки-любили Сеню девушки, а не стало денежек-забыли Сеню девушки.	Allah verince kimin oğlu kimin kızı demez. Когда Аллах дарует, Он не говорит, чей сын и чья дочь.
Выданная дочь-отрезанный ломоть.	Altın adı bakır oldu (kız adı dul). Имя золота стало медным (имя девушки стало вдовьим).
Девка плачет, а белка скачет.	At alırsan başlıdan, kız alırsan çarlıdan. Если покупаешь коня, то у головы, если покупаешь девушку, то у потомка царя.
Девушка гуляй, а дельце не забывай.	At alırsan taydan, kız alırsan soydan al. Если вы покупаете лошадь, покупайте у жеребенка, если вы выбираете девушку, выбирайте по родословной.
Девушкам-на беседушку, а старикам - спать.	At beslenirken, kız istenirken. Когда лошадь накормлена, когда девочка желанна.
Дочернины детки милее своих.	Babasının mezarını bilmediğin adama kız verme. Не отдавай девушку человеку, могилу отца которого ты не знаешь.
Дочерьми красуются, сыновьями в почете живут.	Bekâr gözü ile kızı alınmaz. Не выбирай девушку с холостяцким взглядом.
Дочка-горючая слезка.	Bey, beyliğini verir; kız, kızlığını vermez. Мужчина отдает свое мужское достоинство,

	девушка не отдает свое девичество.
Дочь-чужое сокровище.	Bezi daha koza iken kızına koca arar. Он ищет мужа для своей дочери, пока та еще в коконе.
Дочь матери в сводни не годится.	Bir kız, bir oğlandır. Девушка принадлежит своему мужу.
Зять мил по дочери, а сын постыл по невестке.	Bir kızı bin kişi ister, bir kişi alır. Тысяча человек хотят девушку, а достается она одному.
И рябая дочь, да родимая, а и красавица, да чужая.	Çerçi kızı boncuğa âşıktır. Дочь галантерейщика влюблена в бисер.
Не та родна дочь, что бежит от дела прочь, а та дочь родна, что на всякой работе видна.	Çobana verme kızı, ya koyun götürür ya kuzu. Не выдавайте свою дочь замуж за пастуха, ни за овцу, ни за ягненка.
Первую дочь бери по матери, а вторую по сестре.	Er canı isteyen kız "Allah canımı alsın.", kız canı isteyen oğlan "Çıkıp gideyim." der. Девушка, которая хочет выйти замуж, говорит: "Пусть Бог заберет мою жизнь", парень, который хочет жениться, говорит: "Позвольте мне уйти".
По дочери и зять помилует, а по снохе и сын опостылеет.	Herkes sakız çiğner, Kürt kızı tadını çıkartır. Все жуют жвачку, а курдская девушка смакует ее.
С осени репка, а с молода девка.	Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al. Посмотри на сторону и купи ткань, посмотри на мать и выбери дочь.
Сынами славен, дочерьми честен.	Kıtlık olsa buğday, avrat ölse kız al. Если будет голод, купи пшеницу; если умрет женщина, найди девушку.
Тебе, дочка, говорю, а ты, невестушка, слушай.	Kız alan göz ile bakmasın, kulak ile işitsin. Тот, кто выбирает девушку, должен смотреть глазами и слышать ушами.
Тки, дочь, не суючи-жених идет по улице.	Kız alırsan dersin "sen bilirsin", dul alırsan dersin "ben bilirim". Если ты выберешь девушку, ты скажешь "ты знаешь", если ты выберешь вдову, ты скажешь "я знаю".
У боярина семь дочерей-будет из них и за смердом жена.	Kız alsam ona yazık, dul alsam bana yazık. Если я выберу девушку, то жалко ее, если я выберу вдову, то жалко меня.
У девки загадки, а у парня смысл.	Kız beşikte, çeyiz sandıkta. Девочка в колыбели, приданое в сундуке.

У парня догадка, а у девки смысл.	Kız boğazı kırk boğum olur. Горло девушки становится сорока горлами.
Хороша дочка (дочь) Аннушка, когда (коли) хвалит мать да бабушка.	Kız büyür, bahtı beraber büyür. Растет девочка, растет с богатством.
	Kız dediğin kaledir, yıkılırsa çürük çaput olur. Девушка-это замок, если он рушится, то превращается в гнилые лохмотья.
	Kız evi, naz evi. Дом девушки-это дом чести.
	Kız ile altın gizli gerek. Девушка и золото должны быть спрятаны.
	Kıza koca/ihtiyar koca olmaz. Для девушки нет мужа/пожилого мужа.
	Kızı duvak, gelini beşik arkasında görmeli. Он должен видеть девушку за вуалью, невесту за колыбелью.
	Kızı keyfine/kendi gönlüne/kendi hâline bırakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya. Если оставить девушку на произвол судьбы/на произвол сердца/на произвол судьбы, то в конце концов она уйдет либо к барабанщику, либо к зурне.
	Kızımı ele verdim, yüreğime bere verdim. Я выдал свою дочь замуж, и мое сердце было ранено.
	Kızın on beşe geldikte kendin koca ara. Когда вашей дочери исполнится пятнадцать лет, ищите мужа сами.
	Kızın uzun saçlısı, tarlanın ufak taşlısı. Длинные волосы девушки, мелкие камни поля.
	Kızın var, sizin var. У тебя есть девушка-у тебя есть проблема.
	Kızını fırsat bulunca, oğlunu canın isteyince evlendir. Выходите замуж за дочь, когда у вас будет такая возможность, а за сына-когда вам захочется.
	Kızını kız iken övme, gelin iken öv, gelin iken övme kocağın çocuklu iken öv. Не хвали свою дочь, когда она девушка, хвали ее, когда она невеста, не хвали ее, когда она невеста, хвали

	ее, когда у нее есть ребенок.
	Kızlar yaşlanınca burnunun yeli iner. У девушек нет прежнего характера, когда они стареют.
	Kimi anasını sever, kimi kızını. Кто-то любит свою мать, кто-то-свою дочь.
	Kişi kızı olma kişi avradı ol. Не будьте дочерью человека, будьте женой человека.
	Komşu kızı almak kalaylı kaptan su içmek gibidir. Жениться на соседской дочери-все равно что пить воду из оловянного горшка.
	Komşunun tavuğu komşuya kaz, karısı kız görünür. Курица соседа выглядит для него как гусь, а его жена-как девушка.
	Ne kızı verir ne dünürü gücendirir. Она не выдает дочь замуж и не обижает свекровь.
	On beş yaşındaki/on beşindeki kız ya erde gerek ya yerde (gerek). пятнадцатилетней девушке либо нужен муж, либо на земле.
	Oynamasını bilmeyen kız “yerim dardır” demiş, yerini genişletmişler “yenim dar” demiş. Девочка, которая не умела играть, сказала: "Мое пространство узко". Они расширили ее пространство, и она сказала: "Рукав моего платья узок".
	Senden alçaktan kız al, senden uluya kız verme. Возьми девушку у низшего, не отдавай ее высшему.
	Tarlanın taşlısı, kızın saçlısı, öküzün/ineğin başlısı. Каменистая из поля, та, что с волосами девушки, та, что с головой вола/коровы.
	Tarlayı düz al, kadını kız al. Бери поле прямое, бери женщину как девушку.
	Tarlayı taşlı yerden, kızı kardaşlı yerden. Возьми поле с каменистого места, девушку с знакомого места.

СВЕКРОВЬ/ТЕЩА-KAYNANA/KAYINVALİDE

русский	турецкий
Блудливая свекровь и невестке не верит.	Kaynana öcü, oğlu cici. Свекровь-гопник, сын-милый.
Брюзжит, как свекровь на невестку.	Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yazar. Если свекровь превратится в хлопковую нить и упадет с полки, она поранит голову невесты.
Был у тещи, рад утекши.	Kaynananın iyisi, kırk arşından kuyusu.
Кому свекровь свекровушка, а кому и свекровища.	Kaynatam devletli olsun, kaynanam sahavetli. Пусть моя свекровь будет государственной, пусть моя свекровь будет праведной.
Первая зазнобушка-свекор да свекровушка; вторая зазнобушка-деверь да золовушка.	
Помнит свекровь свою молодость, и снохе не верит.	
Свекор-гроза, а свекровь выест глаза.	
Свекор дочку бранит-невестке науку дает.	
Свекровь злится, что невестка веселится.	
Свекровь кошку бьет, а невестке наветки дает.	
Свекровь снохе говорила: невестушка, полно молоть, отдохни - потолки.	
Сыта теща (кума), коли гуш,и не ест.	
Тесть любит честь, зять любит взять, а теща любит дать.	
Теща зятя ублажает не для зятя-собаки, а для милого дитяти.	
Теща ласкова-печет блины маслены.	
У тещи про зятя и ступа доит.	

У тещи-света все зятю приспето.	
---------------------------------	--

ЗОЛОВКА И НЕВЕСТКА-ELTİ VE GÖRÜMCE

русский	турецкий
Золовка хитра на уловки.	Eltiden elti kaçar, görümceler bayrak açar. Невестка убегает от невесткой, золовки ставит флаг.
Каковы золовки, таковы и невестки.	Eltiye elti eş olmaz, arpa unundan aş olmaz. Невестка-не жена для невестки, а ячменная мука-не вареная.
Молодухе в доме нужно железных три года пережить.	Görümce, yüzünü görmeyim ölünce. Пусть я не увижу лица твоей невестки, когда умру.
Невестушка, полно молоть, отдохни-потолки.	
Кошку быют, а невестке наветки дают.	
Пусть бы невестка и дура, только бы огонь пораньше дула.	

ТЕТКА

русский	турецкий
Голод не тетка, а брюхо не лукошко.	Teyze ana yarısıdır. Тетя-это половина матери.
Голод не тетка, душа не сосед.	Oğlan dayıya, kız halaya çeker. Мальчик-как дядя, девочка-как тетя.
Голод не тетка, заставит заговорить.	Kız halasına, oğlan dayısına. Девочка-в тетю, мальчик-в дядю.
Голод не тетка, заставит работать.	
Голод не тетка, калачика не подложит.	
Голод не тетка, мороз не свой брат.	
Голод не тетка, пирожка не сунет	

СЕСТРА-KIZ KARDEŞ/ABLA

русский	турецкий
Брат сестре не указ в стряпне.	Ablası ne giyerse küçüğü de onu giyer. Что бы ни надела старшая сестра, младшая носит то же самое.
Всем сестрам по серьгам.	Ben isterim bacımdan, bacım ölür acımdan. Я хочу свою сестру, моя сестра умирает от боли.
Княжна хороша, и барыня хороша, а живет красна и наша сестра	İt taştan, bacı kardaştan korkar. Собака боится камня, сестра боится брата.
Коси, коса, пока роса; гуляй, сестра, пока молода.	Karı bulunur ama kardeş bulunmaz. Жена найдена, но не сестра.
Сестра плачет до золота кольца, мать плачет до веку.	Kulaktan burun yakın, kardeşten karın yakın. От уха до носа - близко, от сестры до жены - близко.

ДРУГОЕ-DİĞER

русский	турецкий
Ананья да Маланья, Фома да кума и место заняли.	Ak akçe ile ak baldıra güven olmaz. Нельзя доверять белому теленку белую монету.
Аринушка Маринушки не хуже.	Alma avradın dulunu, yanına getir kulunu. Не бери в жены вдову, бери с собой слугу.
Баба надвое ворожила: либо умрет, либо будет жива.	Anamın düşündüğü düşman başına, karımın düşündüğü benim başıma. То, что думает моя мать-для врага, то, что думает моя жена-для меня.
Бабушка еще надвое сказала: либо дождь, либо снег, либо будет, либо нет.	Ananın ilki olmaktan dağlarda tilki olmaya yeğdir.
Бредет Катерина к себе на перину.	Arı sırtı, karı sırtı. Секрет пчелы-это секрет жены.
Бывает и на старуху проруха.	Çocuklu kadın, kargalı çınar, civcivli tavuk. Женщина с ребенком, платан с вороном, курица с цыплятами.

Варвара мене тетка, а правда-сестра.	Dadıya dadanan, evlat yüzüne hasret kalır. Тот, кто воспитывает ребенка с няней, скучает по нему.
Дали голодной Маланье оладьи, а она говорит: испечены неладно.	Dana ne kadar büyürse yine anasını emer. Каким бы большим ни вырос теленок, он все равно сосет свою мать.
Деловая Маланья и к обедне с прялкой пришла.	Deveden düşenin anası ağlamış, eşekten düşenin ağlamamış. Мать верблюда плакала, а мать осла не плакала.
Знают и дьячихи, что кутью варят из гречихи.	Dün yumurtadan çıkmış, bugün kabuğunu beğenmiyor. Яйцо, высиженное вчера, сегодня не любит свою скорлупу.
Какова Маланья, таковы у ней и оладьи.	Horzsuz tavuk, çobansız sürüye benzer. Курица без петуха-все равно что стадо без пастуха.
Старуха надвое сказала: либо дождик, либо снег, либо будет, либо нет.	Horzsuz tavuk yaşayamaz. Курица не может жить без петуха.
Фома пирует, а кума горюет.	İt üründüğü zaman anası gibi ürür.
	Kadın deniz gibidir. Женщина подобна морю.
	Kadınla tavuk bağlanmaz. Женщина и курица не могут быть связаны.
	Kadınların eşinmesi tavukların eşinmesine benzer. Женское ослоумие подобно ослоумию цыплят.
	Kargaya yavrusu şahin görünür. Малыш ворона похож на ястреба.
	Karga yavrusuna bakmış "benim ak pak evladım" demiş. Ворона посмотрела на своего малыша и сказала: "Мой чистый сын".
	Kazanırsan dost kazan, düşmanı

	anan da doğurur. Если ты победил, завел друга, твоя мать родит и твоего врага.
	Kız kosaınca gayret dayıya düşer. Когда девушка стареет, все заботы переходят к дяде.
	Kuşa süt nasip olsa anasından olurdu. Если бы у птицы было молоко, то оно было бы от матери.
	Yavru kuşun dilinden anası anlar. Мать понимает язык детеныша птицы.

ЧЕРТЫ ХАРАКТЕРА-KARAKTER ÖZELLİKLERİ

русский
Баба гневалась на торг, а торг того и не ведает.
Баба и черта перехитрит.
Баба на базар три года серчала, а базар того и не примечал: собирался да собирался.
Баба прядет-не по две рубахи носит, а мужик не прядет-да не наг ходит.
Баба с печи летит-семьдесят семь дум передумает.
Бабам праздник хуже казни.
Бабий ум-бабье коромысло: и криво, и зарубисто,и на оба конца.
Бабка с кашкой, а дед с ложкой.
Бабушка Варвара на мир три года серчала; с тем и умерла, что мир не узнал.
Бабы в избу-мухи вон!
Бабью работу не видно.
Бела, румяна, да нравом упряма.
Бог с милостью, а бабка с руками.
Бойкую бабу и в ступе пестом не изловишь.
В гостях хороша девка, а дома лучше того.

В доме не хозяйка, в людях не гостя.
Всем по семь, хозяину-восемь, хозяйке-девять, что ровно делит.
Где баба ни бери, да внука корми.
Где бабы гладки, там нет и воды в кадке.
Где бес не сможет, туда бабу пошлет.
Где сам черт не смыслит, там бабу пошлет.
Гонит девка молодца, а сама прочь нейдет.
Девичий стыд до порога: как переступила, так и забыла.
Девичье нет не отказ.
Девичьи думы изменчивы.
Девка ничего не знает, а всё разумеет.
Дура врет, врет, да и правду соврет.
Дура не дура, а ума нет.
Дура не дура, а хорошее полудурье.
Женский ум лучше всяких дум.
Женщина без разговора-что двор без забора.
За очи баба и князя лает.
Затопила печку, а сама к соседям на крылечко.
Иван был в Орде, а Марья вести рассказывает.
Какая девка, такая о ней припевка
Какова пряжа, такова на ней и рубаха.
Коса до пояса, язык до колен.
Лицом красавица, а нравом только черту нравится.
Личиком скрасила, а нравом подгадила.
Не видят-девка золото; увидят-девка олово.
Не все то правда, что бабы врут.
Не ждет баба спроса, сама все скажет.
Не та хозяйка, которая красно говорит, а та, которая щи хорошо варит.

Не уносится баба со сплетней, а курица-с яйцом.
Никто не бывал, а у девки дитя.
Одна женщина-баба, две бабы-базар, а три-ярмарка.
От хозяина чтоб пахло ветром, от хозяйки-дымом.
По-за очи и баба князя судит.
Пока баба с печи летит, семьдесят семь дум передумает.
Приехала баба из города, привезла вестей три короба.
Рассердилась баба на мужика и все горшки побила.
Родилась пригожа, да по нраву негожа.
Сердилась баба на мир (ветер), а мир (ветер) про то и не ведал.
Сказал кум куме, кума-свату, а сват-брату, и пошел разговор со двора на двор
Скопила хозяйка домок, что ненадобен и замок.
Старуха три года на Киев серчала, а Киев и не знал.
Тот не хорош, другой не пригож, погляди-ка на себя, сама-то какова?
Тошно жить с возгривою, а злее того с брюзгливою.
У баб да у лукавых слезы готовы.
У бабы семь пятниц на неделе.
Хвалят (хорош) на девке шелк, коли в девке толк.
Хозяйка лежит-и все лежит; хозяйка на ногах-и все на ногах.
Хозяйкой дом стоит.
Хозяюшка в дому как оладейка в меду.
Хозяюшкой ведется-изба веником метется.
Хороша шла, да не поклонилась.
Честна госпожа-честен нрав.

СВАХА-ÇÖRÇATAN

русский
Без нашей свахи и девка не заневестится.
Подруги косу плетут на часок, а сваха довеку.
Сваха лукавая-змея семиглавая.
Сваха на свадьбу спешила, на мутовке рубаху сушила.
Сваха чужбинку нахваливает, а сама в нее ни ногой.
Сваха чужие грехи на душу принимает.
У нашей свахи все невесты (дочери) непряхи.

ВДОВА-DUL

русский
но было Фомушке жениться на вдовушке.
одая вдова, шей широкие рукава-класть небылые слова.
идал беды, кто не сватал молодой вдовы.

КУМ КУМА-VAFTİZ ANNESİ

русский
Голодной куме хлеб на уме.
Дай, кумушка, щец, да и хлебец твой.
Добрая кума живет и без ума.
Добрая кума прибавит ума.
Ешь, кума, десятую шанежку: я не считаю.
Знаться с кумою-расстаться с женою.
Кум говорит наобум, а кума берет себе на ум.
Кум куме полтину, а кума куму-холстину
Кум не кум, а в горох не лезь.

Кум потерял ум, а кума сошла с ума.
Кума к куме хоть в решете, да приплывет.
Кума не мила-и гостинцы постылы.
Кума с возу-куму легче.
Кума хвалилась, да не показывала.
Кумушка, кума, купи себе ума-да на свои денежки.
Кумушкины слезки на базаре дешевы.
Кушай, кума, девяную шанежку, я ведь не считаю.
Сытой куме только песни на уме.
Что кому за дело, что кума с кумом сидела.

БАБА/БАБУШКА-YAŞLI KADIN/ BABAANNE/ANNEANNE

русский
Баба с возу-кобыле легче.
Бабушке один только дедушка не внук.
Бил дед жабу, грозясь на бабу.
Вот тебе, бабушка, и юрьев день.
Вспомнила баба свой девичник.
Вспомнила бабушка девичь вечер да и заплакала.
Давно, когда еще бабушка внучкой слыла.
Жни, баба, пшеницу-жди пироги.
Лучше умереть в поле, чем в бабьем подоле.
Старой бабе и на печи ухабы.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Merve Melis ENKAR
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	